

Dersim

Kültür ve Etnografya Dergisi • Yıl : 7 • Sayı : 9 • Temmuz 2008

İZMİR DERSİM KÜLTÜR ve DAYANIŞMA DERNEĞİ İLE TUNCELİ DERNEKLERİ FEDERASYONU'NUN ORTAK SAYISIDIR. ISSN: 1304-0162

1938 - 2008

70. YILINDA
YİTİRDİKLERİMİZİN
ANISINA

EFANE SU

MUNZUR®

TUNCELİ

Munzur'a Susayanlara

Munzur A.Ş. Hakkında

Munzur suyunun üreticisi olan Munzur Tarım ve Sanayi Ürünleri Tic. A.Ş. 240 ortaklı bir şirkettir. İlimizdeki ekonomik geri kalmışlığa çözümler ararken, güçlerimizi birleştirerek kurduğumuz munzur A.Ş. kısa sürede yöremizin örnek sivil toplum kuruluşlarından biri haline gelmiştir. Munzur A.Ş. ticari bir şirket olmanın ötesinde; toplumsal özgüvenin ve kolektif ruhun egemen olduğu, felsefesiyle ileriye dönük umutları yeşerten bir yapıdır.

Şirketimizin merkezi Tunceli'de, fabrikamız ise Ovacık ilçesindeki Munzur gözelerine yakın Ziyaret köyündedir. Üretim ve idari birimlerimizde halen 45 kişi çalışmaktadır. Gerek doğrudan gerekse dolaylı olarak bölgeye sağladığımız katma değer 2006 yılında yaklaşık 2,000,000 YTL civarındadır. Şirketin toplam sermayesi 5,060,000 YTL Ortak sayısı 240.

efsane
SU

Yönetim Kurulu

Haydar Kaya
Musa Bulut
Halit Ötün
Fikret Durmuş
Mustafa Yerlitaş
Orhan Odak
Ali Söylemez

Denetleme Kurulu

Nihat Sarı
Hüseyin Eren
Yusuf Cengiz

Bayilerimiz

GÜNEYDOĞU ANADOLU
ELAZIĞ
İSTANBUL - ŞİŞLİ SARIYER BEŞİKTAŞ - MİS GIDA LTD ŞTİ.
İSTANBUL - ANADOLU YAKASI
TUNCELİ
BİNGÖL
ERZİNCAN
HAKKARİ
KOCAELİ
MUŞ
ANKARA
İZMİR
GÖLBAŞI / ADIYAMAN
ANTALYA
DOĞU BEYAZIT
VAN
MALATYA
KARADENİZ BÖLGESİ
ALMANYA
MERSİN
İĞDIR
İSTANBUL BAHÇELİEVLER
İSTANBUL TUZLA
İSTANBUL KÜÇÜKÇEKMECE

BİZE ULAŞIN

MERKEZ:
Moğultay Mah. Okullar Cad. Şenlik Sok.
Düzgün Apt. No:3/9 Tunceli
Telefon : 0 428 212 59 44
Fax : 0 428 212 59 46
E-mail : info@munzursu.com

İSTANBUL BÜROSU:
Hasanpaşa Mah. Kurbağalıdere Cad.
Ulusal Sok. Vanlı Apt. No:18/3
34722 ÇKadıköy / İSTANBUL
Telefon & Faks: 0090 216 545 51 65

FABRİKA:
Ziyaret Köyü, Gözeler Mevkii
OVACIK - TUNCELİ
Telefon : +90 428 514 42 42
Faks : +90 428 514 41 91

DERSİM

ISSN:1304-0162

Yıl: 7 Sayı: 9

Temmuz 2008

Sahibi

**İzmir Dersim
Kültür ve Dayanışma
Derneği Adına Başkan**
Kemal Mutlu

Yazı İşleri Müdürü

Ali Ekber Coşkun

Yönetim ve Yazışma

Adresi

Anafartalar Cad.
Sahlepçioğlu İşhanı
No:196/306 Konak-İZMİR
Tel-Fax: 0-232-483 45 88

**Dergimiz bir
düşünce platformu
olup, yazıların
içeriği yazarına
aittir.**

Yazışma ve iletişim için

E-mail

dersimdergisi@mynet.com
kmutlu@mynet.com

Grafik & Tasarım

Baskı

Emre Basımevi
855 Sok. No:51
Konak - İZMİR
Tel&Faks: 0232 484 64 71

Baskı Tarihi:

31-07-2008

İÇİNDEKİLER

Ma bi Xéri!.....	2
Dersim'den.....	3
70. Yılında Bir Tabuya Dokunmak.....	6
Dersim Halkından'da Bir Gün Özür Dilenecek mi?.....	7
Dersim'li Bir Ana'nın Yaşadıkları.....	8
Goçeri / Saheyder Veroz.....	10
Kısa Bir Kurşun Kalem, Uzun Bir Hafıza'dan Daha İyidir / Yaşar Kaya .	11
Çip Qesey Ke Zerré Mı / Arzu Karadağ.....	12
Munzur / Hasan Şen.....	13
Yasak Dilin Hikayesi / Av. Hüseyin Aygün.....	18
Taé hekiaté Mamekiye / Av. Hüseyin Aygün.....	20
Hirisu Heşti Ra ju Pelge / Ali Bıra Sılız.....	21
Alevilikte Yaşamın Müziği "Ses Gölgesi"nde Dinlenir / Esat Korkmaz	26
Genç Cumhuriyet'in Yılmaz Bir Kalemşörü	
"Naşit Hakkı Uluğ/Ali Ekber Coşkun.....	28
Yitirilmiş Bir Hasrettir Şimdi Vatan /Ali Ekber Coşkun.....	31
Désim de name baqlen u zonayeğén;"Wuşené Seydi" /Saheyder Veroz	33
Yarasını Göstermeden Ölmek / Mehmet Gülmez.....	35
Dersim'in Mitosları / Derviş Munzur.....	38
Çocuklar Duyuyor musunuz? / Derviş Munzur.....	41
Çı Taw Şiliye Bivaro / Akman Gedik.....	42
Vegotina ku Dara Wé Bé Kurme / Cihan Roj	43
Dersim Alevi - Kızılbaş Cem müziğinin konumu üzerine "Dil Bizden Nefes Hünkardan ola!" Felsefesinin Değerlendirilmesi/Turabi Saltık.....	45
Kırmancıye De Véyye / Cemal Taş	52
Kutsal Bir Bağ "Kewra, Kivra, Kirve..." / Lizgé.....	57
Dêwa saira ra vengê Kılamanê Kırmancıye, Sait Bakşi / Cemal Taş.....	60
Islık Çalıyor Rüzgar / Akman Gedik.....	64
"O gün Dersim'i Yerle Bir Ettik" / Kurtul Altuğ	65
Gibi / Arzu Karadağ.....	66
Hardo Dewres Sero Cayé Ma ki Esto / W. Azgele.....	67
Nergis / Özlem Kahraman.....	71
Dersimli Genç Yönetmen Buket Aydın'dan İddialı Bir Belgesel "İhsan-ı Kamil".....	76
4 Mayıs 1937'yi Hatırlamak / Av. Hüseyin Aygün.....	79
Dırveté Hotay Serre / Av. Hüseyin Aygün.....	81
Cezaevlerinden Mektup Var.....	83
Çavzeng / Ali Erenler.....	84
Gül Kırmızısı Kadar Sıcak Yayla Rüzgarı Kadar Serin / Ali Erenler.....	84
Kırmancıye Beleké / Aslan Tali	85
Arafta / Pipa Bacca'ya Ağıt / Mustafa Güçlü.....	86
2009'a Onlar Hazır; Ya Biz / Hasan Şen.....	87
Duisburg Dersim Kültür Festivali'ne Binler Akın Etti / Fatih Çimen.....	89
Şehirlere Düştü Gökyüzüm / Arzu Karadağ	92
Ankara'dan Dersim'e Üçüncü Pedal.....	93
Kültürel Etkinliklerimiz.....	94

Ma bı xéri!

Ma bı xéri!

Marewo newe di onca piyarime. Umudé mawo kî vengé saré ma bo. Sare dezé ma zafé, jediné, kem nébené. Na qesa di xeta saré ma çina. Dugela kî hukme xo ma serewa, ma di néna hure. Ma her kî vame haştiye, zilmé xo jednena. Hiris u heşti ra dime waxtı sukutiye biya. Na hiris serra kî ma sero onca mız u dumano. Werté kıl u adir derime. Tern u gencé ma, ma desta vejjiye, taqat ra kewtime. Dewuné ma adir kerd ver vésnay hema, zeré xo serdı nébiyo kî nik esté dar u beré ma ver. Her kî amnon ame, adir nané pıra vésnene. Ne homete vengé ma hesnena, ne kî zulumkari hebi serm kené. Hete ra qeyret kené kî çhemuné ma sero bendu virazé re. Na qesa fermané mileté mawo, yé theyr u thuré hardé mawo.

Waruné ma, kowuné ma, ma re kerdé tomete kî çor bızu weyi kerime. İsané ma hora feqır bi, nafa kî vésan mend. Niye kî biyé sebebé ma, wazene kî çheku desté ma dere. Çıturi kî hirus u heşti dı taye kes bi milis saré birawuné xo berd da zalimu, wastena ninuna kî onca héni bo. Mileté ma era jumini kuyo, jumini qırkero!

Na neqiya niyanene nébena. Ma kî hardé dewreşi serderime! Haqa mawa kî seré na hardi dı weşiya xo bıramime. Ma keşi re neqiye nékerda, nun u sola keşi dı kî çimé ma çino! Ma tıma haştiye wasta, bırayen waştı. Né né xora kî qewul nébena bızaniyo kî xoverestene haqa mawa.

Bére haştiye ronime, her kes jumini dı yar bo. Bére bırayen bicerime hestiré çımu jıwa bo. Na kowu dı, ovawu dı je vatena xo bifetelime keşi re tomete nébo. Héfo, hem beme sebebe jumini, hem theyr u thuré béguna kî ma dı tenge onceno.

Ewro dormé xo dı niyademe her ca dı hervo. Hete ra zorbaşı, hete ra xoverodayisa saru, yé emegdaru. Her milet, her itiqat ver gureto, amo téheti biyo ju, verba dısmenuné xo vejjiné. Xo dı niyademe, béwayirime. Saré ma biyo axme, emegé xo wo jede awe dı sono. Kamiya ma, zoné ma, domoné ma, ma desta vejjiné. Na qesa niyanene qewul nébena. Ma xo bexté keşi kî néerzeme. Çı kî zoneme, saru kî xore wayir névecino, xéré keşi kî cı néreseno, biné lingu dı sono. Qesa Kırmanciye esta, “ga kî gınawaro, kardi sero bené deyra”! Urze re xo ser! Halé ma hal niyo. Gereke endi hereyi mékume. Bérimé ju ca, qesey kerime, rawa xo çıturi kemé tever beli kerime. Endi lingué xo sero vınderime. Kamiya xore, zoné xore, rawa xore, domonuné xore wayiriye bıkerime.

Amnon derime, emsere kî şenatiya Munzuri dı yeme télewe. Kılamuné xo vame, govende ceme. Beyan keme kî, wastena ma welaté xo dı weşiye ramıtına! Çhemuné xo ser dı bendu néwazeme! Kamiya xore hurmet wazeme. Çheké kî wazene ma dest dere néwazemé! Keso kî kuno werté kare niyaneni noletiya Xızırı cı re ame! Riyé dinu verba homete dı şiyawo, azé xore kî sermo!

Kes bédıyax kî némano. Zoneme, roze yena na tenge qedina. Weşiya xo Welaté xo dı ebi haştiye ramemé. Hardé xo ser je vatena xo fetelime, zoné xo dı kılamuné xo vame. Onca jiyar u diyaruné xo dı yeme péser, kele xo bırneme, Cem giredame, sama some . . . some Axdat, huzuré Piré xo Sey Rızayi, gultangé xo cemé . . .

Jumini dı yar bé, esq sewdayé welati zeré xora kem mekere. Xızıro Khal bojiye sıma ra bicero. Weşendı bımané.

DERSİM 'den

Halkımızın hafızasından bize aktarılan kesintisiz bir zulmün tarihidir. Sayısız kez kavruldu yüreğimiz kerbela acısı öykülerle. Yitirilen eşlere, uçurumları kutsayan gelinlere, tarifsiz vahşetle yok edilen çocuklara, bedenini topraklarımıza kurban sunan şahinlerimize kanadı hep yüreğimiz. Bizimle aynı kaderi paylaşan ağacımıza, kuşlarımıza ağladı gözlerimiz. Oysa büyüklerimizin her duası tüm insanlık içindi önce. Sonra kurt kuş için ve sonrasında isterlerdi kanatları altına almasını Hakk'tan, Xızır'dan, o her an ellerinden alınabilecek olan kuzularını.

Analarımız hal hatır sorarken; nasılsın? Sorusuna hep "Thewabı cigera to mekero" diye cevap verirler. Ama yakaları hiç kurtulamadı evlat acısından. Hala yaşıyorlar kor ateş acıları. Öykülerimize hep yeni acılar eklendi. Çocuktuk ve zulüm öyküleriyle büyüdük. Şimdi çocuklarımıza bu öykülere eklenmiş yeni acıları miras bırakabiliyoruz. Oysa cümle varlık kutsalımız bizim. Yaşam kutsalımız.

Zalime biat vermedik, cümle varlığa ikrarımıza bağlı kaldık. Ateş'i Cem'imizde, Hava'yı Asmeno Khewe de, Suyu Xızıro Khal'da ve Toprağı Hardo Dewres'te kutsadık. Yaralarımız bunun bedelidir ve acıtıyorsa da canımızı, ruhumuzu yüce kılandır.

Tapmıyoruz acılara bilinsin. Yaşamı, varlığı ve insanı seviyoruz bilinsin. Tüm renkleriyle seviyoruz dünyayı bir kez daha duyulsun. Ve bilinsin rengimizi seviyoruz. Topraklarımızı seviyoruz. Ve terk etmeyeceğiz bu sevdayı, zulme tapanlar duysun!

Kutsallarımıza saldırılıyor. Ocaklarımız söndürülüyor. Düzgün Baba'mız da artık Semah yürünemiyor, Hakk Cem'e çağırılmıyor. Biliyoruz ki o İnsanı Kamil'de görünür göze. Ve biliriz İnsanı Kamil'in Hakka durduğunu, zalim olamayacağını, zulme biat vermeyeceğini ve cümle varlığa kardeş olduğunu.

Sularımıza saldırıyorlar, barajlarla. Toprağımıza saldırıyorlar lanetli altın ocaklarıyla. Gökyüzüne saldırıyorlar zehir saçan bacalarıyla. Ve ziyaretgahlarımızda kutsal Ateşe saldırıyorlar Hakk'a, varlığa düşman olanlar.

Bu yılda ilan ettiler ormanlara kıyılacağını. Belki şu an bir yerlerden dumanlar yükseliyor. Bu ormanların hepimizin ortak değeri olduğu, kardeş olduğumuz ve artık barışmamız, birbirimize kıymmamız gerektiğini belirten açıklamalar da yapılıyor. Ve biliyoruz ki bu sesler her zaman ki gibi duyulmuyordu. Umutsuzluk öfkeye bırakıyor yerini. Güçlü olansa hep daha çok, daha etkili şiddet uygulama peşinde. Daha çok genç ölüsü mü çözüm olacak?

Oysa istenilen sadece insanca bir yaşam. İnsani değerlerimize saygı. Fakat iyi olacağına dair neredeyse en küçük bir umut yok. Siyah gözlüklerin ardından hep daha sert açıklamalar geliyor ve daha çok insanın çılgılığı yükseliyor. Ateş ülkenin dört yanına düşüyor. Ama en çok bizi yakıyor. Ekonomik kaygılarla yapıldığına inanmadığımız barajlar ısrarla gündemde tutuluyor. En son ise Pülümür vadisine kurulması planlanan barajın ihalesi yapıldı. Bir halkın yok edilmesini bir diğeri nasıl sindirebilir içine? Nasıl kabullenebiliriz bunu? Nasıl sevebiliriz sonrasında bir birimizi?

Ve bin dört yüz korucu kadrosu çıktı "istihdam" paketinden. Yani eli silahlı ve üretici olmayan insanlar. Kısa süre sonra provokasyonlar olacak ve insanlarımız arasında kalıcı düşmanlıklar yaratılacaktır. Bu durumu tuzak olarak değerlendiriyor ve halkımıza uzak durma çağrısında bulunuyoruz. Her şeyimiz çalındı, gasp edildi bizden. Şimdi ise tarihimiz boyunca sayısız insanımızın ağır bedeller pahasına koruduğu onurumuzu istiyorlar bizden. Bilinsin ki bu çirkin oyuna ortak olacak herkes, halkımızın vicdanında sonsuza dek lanetli olacaktır. Biliyoruz ki otuz yedi-sekiz

kelle avcıları hep lanetle anılır hala.

On yıllardır kesintisiz bir şiddet ortamında yaşıyoruz. Yoksul ve zayıf düşürüldük. Her yerden hücum ediliyor üstümüze. Dini gericilik pençelerini toprağımıza geçirme peşinde. Tüm tarihimiz boyunca peşimizde kılıçla dolaşanlar, sadece kirli paralarına güvenerek insan derleme çabasındalar. Yetmedi Hıristiyan misyonerlerde fark etti zayıf düşürüldüğümüzü. Onlarda para gücüyle satın almaya geldiler Alevileri. Onlarda kolay lokma olarak seçtiler bizi. Her iki girişimi de ahlaksızca ve saldırı olarak kabul ediyoruz. Kimseye karşı değil fakat asimilasyon amaçlı her girişimi reddediyoruz. Halkımızın felsefesi tarihseldir, derinliklidir, günceldir, ihtiyaçlarımıza cevap olabilecek kapsamlılıktadır. Bize dayatılmaya çalışılan hiçbir inanç ya da kimliğe ihtiyacımız yoktur. Kendini var etmek için bizi yok etmeye hiç kimsenin hakkı yoktur. Diyoruz ki her kimliğin çabası demokratik bir ülke yaratma yönünde olmalıdır. Herkesin güvencesi özgür ve demokratik bir ülkedir.

Büyük güçler tüm bölgede hakimiyet çabasındalar. Dört bir yanımızda çeşitli biçimlere bürünmüş savaşlar sürüyor. Ülke içerisinde Kürt düşmanlığı temelinde tırmandırılan faşizm, yönünü tüm demokratik çevrelere yöneliyor. Üniversitelerde faşist saldırganlar öğrenci kurşunluyor. Askeri darbe girişimleri deşifre oluyor. Ülke içerisinde devlete hakim güçlerin bilek güreşi yaşanıyor. Daha doğrusu uluslar arası güçlerin bölgeye yönelik politikaları çarpışıyor. İçeride ekonomik ve demokratik sorunlar gittikçe derinleşiyor. Kürt sorunundan kaynaklı çatışmalar gittikçe şiddetleniyor. Süreç gittikçe daha zorlu bir hale geliyor. Tüm ülkede en örgütlü olanlar ise, devlet desteğinde semiren gericiler ve faşist çevrelerdir. Taraflar arasında gittikçe sertleşen çatışmaların içerisinde örgütsüz ve parçalılık arz eden tek topluluk durumundayız. Potansiyelimizi kucaklayan ve tarihsel mirasımıza denk

düşen bir örgütlülüğümüz yok. Bu durum savunmasız kalmamıza yol açmakta, üstümüze yönelen güçleri ise çüretkar kılmaktadır. İşte en başta dilimiz ve anlam dünyamızı oluşturan inanç kimliğimiz, yani tün insani değerlerimiz tüketilmek üzeredir. Vadilerimize kurulmak istenen barajlar tüm geleceğimizi yok edecektir. Kapsamlı ve derinlikli bir durum değerlendirmesiyle çıkış yolu bulmak zorundayız. Çünkü hali hazırda ki duruşumuz bizi parçalı kılmakta, bütünüümüze kapsamayamamakta, dönemsel ihtiyaçlarımıza cevap olamamaktadır. Kendimizi geleceğe taşımak istiyorsak kendi ayaklarımız üzerinde durmamız, önceliklerimizi belirlememiz ve bu hedeflerimize denk düşen kurumlarımızı yaratmamız gerekmektedir.

Munzur Kültür ve Doğa Festivalinde bir kez daha buluşacağız. Bu buluşma; insani demokratik haklarımızı ve yerelde yaşanan çevre sorunlarını dillendireceğimiz bir platform olacaktır. Bu buluşma şüphesiz ki bizleri mutlu kılacaktır. Topraklarımıza, artık yerinde yellere esiyor olsa da evlerimizin köylerimizin kurulu olduğu alanlara gideceğiz. Uzun yıllardır ziyaret edemediğimiz atalarımızın mezarlarını ziyaret edeceğiz. Kutsal mekanlarımızda birer "çıla" yakacağız. Gelemeyenlerin ise gözü kulağı tüm hafta daha da bir topraklarında olacak, yüreği orada atacak. Bu değerli buluşma toplumsal bilinçaltımıza katkı sunacak. Biliyoruz ki daha önce görüp dillendirdiğimiz kimi eksiklikler de olacak. Bu değerli buluşmada hizmeti olan her bireyimize şükranlarımızı iletiyoruz. Fakat sürekli tekrarlanan hatalara hakkımız olmadığını da belirtmek istiyoruz. Bu buluşmaya yakışır ve içeriği yerel ağırlıklı organizasyonlar yaşamamızın ve dostlarımızın hakkıdır. On binlerin bizce kutsal olan bu yürüyüşünü selamlıyoruz..

Okuyucuya bir açıklamayı da zaruri görüyoruz. Dersim dergisinin sayfa numaraları Dersim'e dair sözü olan herkese

açıktır. Sorunlarımızı ve çözüm önerilerini dile getiren, kültürel değerlerimizi, tarihimizi konu alan çalışmalar sayfalarımızda yer bulabilir. Tarihimizi konu alan yazılı belgeler ne yazık ki oldukça sınırlı. Daha çok dışarıdan birilerinin gezi, inceleme ve anılarından oluşan sınırlı yazılardır bunlar. Dersim'linin kendi tarihi ve sorunlarına dair merakı biraz yenidir. Sınırlı bilgi ve belge üzerinden tarihini öğrenmeye çalışıyor. Bu yüzden kimi hatalı ve eksik, bazen de zorlamalı tespitler görebiliyoruz. Fakat Dersim'linin kendini tanıma çabasına girmesi olumlu bir gelişmedir. Geleneksel insanımız kendi değerleri ve tarihsel duruşuyla yaşadı. Cumhuriyet sonrası kuşaklar ise tarihlerinden ve insani değerlerinden bir koparılışı yaşadılar. Yakın zamana kadar da bir silkiniş yaşamadılar. Son on yıllarda ise bir arayış ve kendine dönüş eğilimi yaşıyor Dersim'li. Gerçi bu çaba dönemin ihtiyaçlarına cevap olmaktan uzaktır ama anlamlı ve değerlidir. Önümüzde ki yıllar bize, daha kapsamlı ve akademik çalışmaları sunacaktır. Her Dersim'li; kendi halkının da diğer halklar gibi “uzun bir tarihsel sürecin” ürünü olduğunu unutmamalıdır. Tüm tarihi boyunca inanç kimliği üzerinden verdiği mücadelenin sonuna kadar siyasal bir mücadele olduğunu, yeryüzü düzenini belirleme çabası olduğunu bilmelidir. Ve bu özgün tarihin, felsefik mirasının onur verici olduğunu bilince çıkarmalıdır. Kendimizi kimsenin karşısına koymuyoruz. Kendimizi anlatmaya, gasp edilen değerlerimizi bulmaya ve korumaya çalışıyoruz. Diğer kimliklere layık gördüğümüz saygıyı, özgürlüğü kendimize de layık görüyoruz. Israrlı olacağımız yaklaşım sadece bu olup fazlası değildir.

Dergimizin sayfalarında tarih, sınıf, ulus, kültürel v.b. konuları işleyen yazılar yazarlarının görüşleridir. Bir çok hata ve eksik tespitler taşımaları mümkündür. Bir

kez daha belirtelim, halkımıza dair iyi niyetli her çaba değerlidir fakat eleştirilemez de değildir. Okuyucu çeşitli konularda kaleme alınan yazılara her zaman eleştirel yaklaşabilmelidir. Dostlarımız ise yaşadığımız süreci anlayabilmeli, suçlayıcı yaklaşımlar içerisine girmemelidir. Hatırlatalım; bizleri size, sizi bize dost kılan zemin, esas olarak “tarihsel mirasımızdır” ve bizden çalınandır. Bizim yapmaya çalıştığımız ise sadece bu mirası kurtarabilme çabasıdır.

Kimliğimiz anlamına gelen değerler sistemimizin ve bütün doğamızın topyekün bir tehdit altında olması bizler açısından yerleşmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu dönemsel ihtiyaçlarımızın gereğidir. Bu yaklaşım ise dostlarımızdan kopuş değil, onlarla doğal ve demokratik bir zeminde daha sağlıklı bir buluşma anlamına gelmektedir.

Bu sayımız Dersim Dernekleri Federasyonu adına hazırlanmıştır. Gelecek sayılarımızın tüm bileşenlerimizin katkı ve sahiplenmesiyle çıkmasını arzu ediyoruz. Bu sahiplenme daha içerikli ve güçlü sunumlara olanak verecektir.

Özgür ve mutlu yaşam umuduyla . . .

70.YILINDA BİR TABUYA DOKUNMAK

**DERSİM Milletvekili
Şerafettin Halis,
“38 Dersim Katliamı”
sırasında onbinlerce
insanın öldürüldüğü ve
toplu mezarlara
gömüldüğünü belirterek
bunların
bulunmasını istedi.**

Halis, Dersim'deki direnişin öncülerinden Seyit Rıza ve arkadaşlarının da kemiklerinin toplu mezarlarda olabileceğini söyleyerek, o döneme ait arşivlerin açıklanması gerektiğini söyledi. DTP Milletvekili Şerafettin Halis, Dersim'de 1937-38 yıllarında “Dersim isyanı” diye adlandırılan olaylarda hala bilinmeyen birçok nokta olduğunu belirterek, bu olayların günışığına çıkarılması için gizli arşivlerin açılmasını istedi. Bu dönemde 30'a yakın akrabasını kaybeden ve kendisi de çocukken sürgüne gönderilenler arasında olan Halis, öldürülenlerin çoğunun mezar yerlerinin bilinmediğini ve bazı yerlerde de toplu mezarlar olduğunu söyledi. Halis, bu mezarların açılmasını Meclis gündemine getireceğini açıkladı. Dersim halkının toplu mezarların yerini bildiğini belirten DTP Milletvekili, “1937-38 yıllarında ölen insanların sayısı 10 binlerle ifade edilmektedir. Bunların çoğunun mezarı olmadığı gibi sınırlı da olsa belirli yerlerde toplu mezarlar var. Bu toplu mezarların nerede olduğunu halk biliyor. Aradan 71 yıl geçmesine rağmen bu durumla ilgili arşivler hala saklı tutulmaktadır” dedi.

Yine o dönemdeki olayların 'tedip' ve 'tenkil' olarak adlandırıldığını anımsatan Halis, sözlük

anlamına göre; 'tedip', uslandırma, yola getirme, terbiye etme, 'tenkil' ise uzaklaştırma, herkese örnek olacak bir ceza verme ve düşman ve zararlı kimseleri topluca ortadan kaldırması olarak açıklandığını belirterek, “bu adlandırmanın bir kıyım olduğu, bir soykırıma tekabül edip etmediği de ciddi bir kuşku dahilindedir” dedi.

Seyit Rıza'nın mezarı nerede?

DTP'li Halis, öncelikle o dönemde Bakanlar Kurulu kararıyla idam edilen Seyit Rıza ve arkadaşlarının mezar yerlerinin nerede olduğunu öğrenmek istediğini belirterek, “buradaki toplu mezarların açılarak öncelikle, bunlar arasında Seyit Rıza ve adamlarının olup olmadığı ortaya çıkarılmalı. Ardından da, döneme ilişkin arşivler açılmalı” dedi. Halis, bunun için Meclis'te çeşitli girişimlerde bulunacağını açıkladı. Halis, o dönemdeki arşivlerin açığa çıkarılması için yasa teklifi hazırladığını, toplu mezarları açtırmak için de yine yasal olarak ne yapabileceklerini araştırdıklarını söyledi.

KAYNAK:DIHA

Dersim Halkından da Bir gün Özür dilenecek mi?

Kanada'dan yerlilere tarihi özür

Avustralya hükümetinin yerli Aborijin halkından özür dilemesinden sonra Kanada Başbakanı Stephen Harper da, ailelerinden koparılarak, asimilasyon amacıyla devletin kurduğu Hristiyan okullarına zorla gönderilen yerli Kanadalılardan ve ailelerinden resmen özür diledi. Harper, mecliste düzenlenen törende, yerli halkın çocuklarına yönelik uygulamanın Kanada tarihinde üzücü bir sayfa olduğunu belirterek, "hükümet, şimdi yerli çocukların eğitim politikasının son derece olumsuz ve bu politikanın çok uzun etkileri olduğunu kabul etmektedir. Kanada hükümeti, samimiyetle özür diler ve bu ülkenin yerli halkından bu büyük haksızlıklardan dolayı af diler. Özür diliyoruz." demişti. Kilise okulunda yaşadığı taciz ve kötü muameleyi kamuoyuna yansıtan ilk kişilerden

olan yerli lideri Phil Fontaine de geleneksel kıyafetiyle katıldığı törende, bu tarihi özürün, yerlilerle Kanada'nın geri kalanı arasında yeni bir ilişkinin başlangıcı olduğunu ve bunu somut önlemlerin izlemesini umduklarını kaydetti.

Kanada'da 19.yy'dan 1970'lere kadar sürdürülen uygulama dahilinde 150 bin yerli çocuk ailesinden alınarak Hristiyan okullarına gönderilmişti. Bu okulların büyük bir kısmı 1970'lerde kapatılmıştı ama bazı okullar 1990'lara kadar açık kalmıştı. Bu okullardaki öğrencilerin çoğu ana dillerini konuştukları için dövülmüş, anne babalarıyla ve kültürleriyle ilişkileri koparılmıştı. Okullarda yaşanan fiziksel ve cinsel tacizin tanıkları ortaya çıkınca 1980-1990'larda okulları yöneten kiliseler özür dilemişti. **BBC/AA/AP**

"DERSİM'Lİ BİR ANANIN YAŞADIKLARI"

Dünya'nın bir çok yerinde kadınlar, anneler gününü mutlu bir şekilde kutlarken, Dersimli Zeynep anne yüreğinde ki büyük acılarla anneler gününe giriyor. Eşi Hasan Çiçek 1994 yılında askerler tarafından öldürüldükten sonra yakılan ve adı kayıp hanesine yazılan Zeynep Çiçek'in bir oğlu da 2002 yılında Hozat'ta patlayan bomba ile sakat kaldı. Zeynep ananın acısına geçtiğimiz yıl oğlu Rıza Çiçek'in askerler tarafından tarandıktan sonra 'terörist' ilan edilmesiyle kat be kat arttı. Zeynep anne şimdi yoksul evinde yoksul yaşantısının içinde yaralı oğlu Rıza Çiçek'le, anneler gününü geçirecek.

yaşamının çaresi bu acıları yüreğine kabul etmek. Başka çaresi yok, yaşamının.

EŞİNİ ÖLDÜRÜP, CESEDİNİ DE YAKTILAR

Bugün anneler günü, mayıs ayının ikinci pazarı. Bir çok anne savaşın olmadığı bir ortamda çocuklarına sarılacak, barışın zevkini, tadını çıkaracak belki. Birlikte eğlenecekler, birlikte gülecekler, sarılıp koklaşacaklar. Savaş coğrafyasına dönüşen Türkiye'de yaşanan her ölüm, peşinde büyük acıları bırakıyor. Anneler günü belki bütün anneler için büyük sevinçlerin yaşandığı bir gün olacak, ama bölgede bu mümkün mü? Hangi anne var ki yüreğine acı düşmemiş, yalnızlığın, kaybetmenin, çaresizliğin acısını yaşamamış?

BİR YÜREĞE BU KADAR ACI SİĞAR MI?

Dersim'li Zeynep annenin yaşadığı acıları duyunca, 'bir insanın yüreği bu kadar acıyı' kaldırırmı diye düşünmemek elde değil. **Her alıştığımız ölüm, yaralanma olayları, kayıp insanlar o kadar sıradanlaştığı bir coğrafya da bu kadar acı insanların yüreğine sığıyor, sığdırıyor,**

Zeynep Çiçek, daha 58 yaşını yeni geçmiş. Zeynep anne, Hozat'ın Boydaş Köyü'nde evlerin yakıldığı, insanların katledildiği bir dönemde hayat arkadaşı yanından askerler tarafından alınıyor ve bir daha dönmüyor. Askerlerin defalarca evlerini boşaltmaları için baskı yaptığı günlerde, tam evini taşımak için hazırlandığı bir günde meydana geliyor. Zeynep anne, yaşananları şöyle anlatıyor: "1994'te Hayrim 3 yaşındaydı. Atımız salınmış, atı getirmek için gidiyordu. Köyde kimse kalmamış, bizde göç etmeye hazırlanıyorduk. Bana dedi, gel davarın önüne atı getirem bizde gidek. Aynı anda asker geldi, aldı yanımdan. Ben geldim davarı ağılın içine koydum, oradan ses geldi. Bir tepenin üstündeydi. Asker, bize yol göster dedi. Dedi ki, amca biz yol bilmiyoruz bize yol göster dediler. Dedi ki, teyzeciğim sen geri dön, bende arkalarından gidince. Teyze sen dön dedi. Ben dedim kurban olam benim kimsem yoktur, küçük oğlum var yanımda, onu nereye götürüyorsunuz. Teyze bize yol gösterebilir geri dönsün dedi. Ben de

davayı topladım köyün karşısına getirdim, 3 kere tüfek sesi geldi. Baktım asker hep geldi köyün yukarısında toplandı. Oldu sabah asker bizim evi sardı, bir tane yine asker kapının önünde durmuş. Dedim asker abi, Hasan Çiçek'i aldılar ne yaptılar. Ama o asker ağlıyor, dedi ki 'teyzeciğim komutanın yanına git'.

GERİYE ELBİSELERİ VE YANMIŞ KEMİKLERİ KALDI

Askerin gitmesinin ardından 3 yaşındaki oğluyla dağın başında evinde tek başına kaldığını anlatıyor Zeynep ve ekliyor, "Kimse bana sahip çıkmadı." Köyde 3 yaşında ki oğluyla yalnız başına kalan Zeynep anne, 20 gün sonra Hozat'a gidebiliyor. Büyük oğluyla birlikte tekrar eşinin cesedini aramaya koyulan Zeynep anne, "Götürüldüğü zaman 3 tane tüfek sesi geldi. Gittik ölüsünü yakmışlar, öldürmüşler ölüsünü de yakmışlar. Ben işliğini aldım getirem savcıya verem. Mermi bir de aldık. Yağmurluk yanında asılıydı, getirdik savcıya verdik. Orada ben dengemi kaybetmişim, oğlumda bayıldı öyle babasını görünce" diyerek yaşadıklarını anlattı. Kıyafetlerinden eşini tanıdı Zeynep anne, geriye kalan kemikleri getirip bir mezara koydular, ama resmiyette Hasan Çiçek halen kayıp görünüyor. Devlet infazı hiç bir zaman kabul etmedi.

KÜÇÜK OĞLU PATLAYAN BOMBAYLA SAKAT KALDI

Köyden ayrılmak zorunda kalan Zeynep anne, Hozat'a yerleşti. Çocuklarının yanına gidip geldi, İstanbul'a. Zeynep anne, Hozat'ta küçük oğlu Hayri ile birlikte yine yaşam mücadelesi vermeye başladı. Köhne bir ev tutan Zeynep anne oğlu Hayri'yi okutmak ister ve

onu okula yazdırır. Ancak Hayri'nin ne parası vardır, ne de okula götürecek bir defteri ve kalem. Yine aynı şekilde yoksul olan arkadaşlarıyla kafa kafaya verip, 'demir toplayıp' satarak kazandıkları parayla kendilerine defter almaya karar verirler. Ama bu büyük bir felakete yol açar. 26 Ekim 2002 tarihinde askeriyeye ait atış poligonu civarında hurda demirleri toplayan Hayri ile arkadaşları buldukları patlayıcı maddenin infilak etmesi sonucunda ağır yaralanırlar. Olayda Hayri'nin 3 arkadaşı hayatını kaybederken, Hayri ise artık eski yaşamına dönemez. Zeynep anne, olay gününü çok iyi hatırlıyor. "Benim küçük oğlum Hayri'yle buraya geldik, maddi durumumuzun perişandı. O tarafa gitmiş kırıntı toplayıp getirsin ki kendisine defter alsın. 15-16 yaşında okula verdim, defter kalem yoktu. Kimse bize yardım yapmıyordu. Gidip getiriyorlar ama bilmiyorlar ki bombadır. Getiriyorlar indirdiği yerde patlıyor. Evdeydim bir ses geldi. Ben dedim ne olmuş, bende koştum gittim. Dediler ki; Hayrim ölmüş. Ben önce dedim hakkat o da ölmüş. Ben yine dengemi kaybetmişim. Oğlum baygındı

kanlar içinde. 3 ay Hayrim orada kaldı. Yatak yiyecek parası benden almadı. Ama ilaçları hep biz Malatya'dan getirdik" diyerek yaşadığı zorlukları anlattı.

Bunca acı yaşayan ve sefaletin de yaşamını zorlaştırdığı Zeynep anne, yaşadığı tüm bu acıların üstüne birde oğlu Rıza'nın acısı eklendi. Rıza Çiçek'i hepimiz askerler tarafından vurulduğu ve hemen 'terörist' ilan edildiği için yakından tanıyoruz. Ama Rıza'nın annesi Zeynep annenin yaşadıkları ise oldukça büyük trajediyi andırıyor. Zeynep anne, Hozat'ta fakir bir yaşamı sürdürürken yaz tatilinde yanına oğlu Rıza gelir.

2007 yılının yazını Hozat'ta geçiren Rıza, annesine kışlık odun toplamak için köye doğru dayısının oğlu Bülent Karataş'la yola koyulur. Ormanda askerlerin açtığı ateş Bülent'in yaşamının sona ermesine Rıza'nın da ölümle pençeleşmesine neden oldu. Acı üstüne

"Götürüldüğü zaman 3 tane tüfek sesi geldi. Gittik ölüsünü yakmışlar, öldürmüşler ölüsünü de yakmışlar. Ben işliğini aldım getirem savcıya verem. Mermi bir de aldık. Yağmurluk yanında asılıydı, getirdik savcıya verdik. Orada ben dengemi kaybetmişim, oğlumda bayıldı öyle babasını görünce"

acı yaşayan Zeynep anne, oğlu Rıza'nın da aynı kaderi yaşamasıyla tekrar yıkılır. Haberin kendisine gelmesiyle bayıldığını belirten Zeynep anne, "Ben Hozat'ta yayladaydım. Haber geldiğinde bayılmışım. Arabaya koydular. Zannediyorum Rıza da ölmüş. Orada tansiyonum çıktı" dedi. Oğlunun yaşadığını öğrendiğinde büyük sevinç yaşadığını belirten Zeynep anne, oğlunun hastanede geçirdiği günlerde dahi yanına doğru düzgün gidememiş. Parası olmadığı için oğlunun durumunu öğrenmek için hastaneye bile gidemeyen Zeynep annenin durumu, oğlu Rıza'nın tutuklanıp 'terörist' ilan edilmesiyle de değişmedi.

KOMŞUSUNDAN ALDIĞI BORÇ PARAYLA OĞLUNUN ZİYARETİNE GİTTİ...

Dersim'deyken oğlunu 2 haftada bir komşusundan aldığı borç parayı yol parası yaparak ziyaret eden Zeynep anne, Rıza Malatya'ya götürülünce daha da zor durumlar yaşadı. Oğlu Malatya'da kaldığı süre içerisinde ancak 3 kez ziyaretine gidebilen Zeynep annenin tek isteği oğluna sahip çıkılması.

Hozat'ın dar sokaklarından geçilerek gidilen dışarıdan dahi harabe bir köy evini andıran 2 katlı evin daracık tahta merdivenlerini tırmanarak geçtiğimizde yine duvarları toprakla sıvalı bir evde yaşıyor Zeynep anne. 2 ayda bir bağlanan 70 YTL yardım parasını alıyor, 60 YTL'sini kiraya veriyor, geriye kalanla da 2 ay geçinmek zorunda. Bazen kız kardeşi bazen çocukları küçük miktarlarda yardım etsede kendisine, Zeynep annenin yükü şimdi daha da ağır. Zeynep anne, boyaları aşınmış ağaçtan çerçevesi olan pencere, Hz. Ali'nin kocaman resminin asılı olduğu evinde oğlu Rıza ile birlikte bir süre daha yaşayacak. "Biz devletin kapısına gitmedik" diyen Zeynep annenin yaşadığı hüznün, yüzünde ki çizgilere yansımış. Zeynep anne, anneler gününü yüreğinde ki büyük acılara rağmen yaralı oğlu Rıza ile birlikte kutlayacak.

Kaynak ANF NEWS AGENCY

GOÇERİ

Saheyder YEROZ

ez endi goçeriyo
na ondéra dinalige de
kata şeri hén ğeriv
koti ronişi xam xeşim
mı seré waxto khanra ju piren
gıunúe olağuné omré xoré
waxt bi tamam
oncin son je meymané sewe
kes veng medo mı dımera
ra né céren
rauné isizude qılafeté mı
ben vindi son je astare sodırı
je pelgé veré vayı
je qanqola seré uwe
endi goçeriyo ez
lawıka kowu cencenia mı cena bena
zeré mı wes niyo sewa usari
çıla roé mı endi né véseña
ne vireniya mıde xané aseno
ne mı dima şileciye
raa xo de ez tek u teyna
mı çımde né mend kelepuré dina
goçeriyo ez bé zon bé welat
bé war bé wurt hén tevéra
sılxetıya olaxu de hén ğais
hén bé tıvar
hén xora bézar
çond goçeri vérdi şı mara
qerénıa serd u germ ride
her ju ju sewda dımera
tené hézın tené pezmun tené gunekar
vérdi ra şı téde je qelfé suqelıngu
xeyal u diyaxune ma sera
nıka kam zoneno kotiye
inera qe kes peyser ra né cera

„Kısa bir kurşun kalem, uzun bir hafızadan daha iyidir”

 Yaşar KAYA

Bütün topluluklarda arşiv ve dökümantasyon hayati bir öneme sahiptir. Hiç abartısız denebilir ki arşiv ve dökümantasyon bir toplumun kolektif belleğidir. Bu çalışmaları yapamamış toplumların belleği, yaşayan kuşakların deneyimleri ve kulaktan kulağa gelen bölük-pörçük bilgilerle sınırlıdır. Yine biliyoruz ki bir toplumun belleği ne kadar zengin ve derin ise o toplum o kadar güçlü ve sağlıklıdır.

“Kewraê ma Qemê Cibê Kheji ki merd”, “Ali Babaê Ap Dil ki merd”, “Tosê Qemer ki merd” aldığım her ölüm haberine ağlarım. O, dostuna dost, mert Dersim Kartallarının bir bir yok olup gitmelerine ağlarım. Ama daha çok da Kırmanciye'nin bize hatıraları olan bu kuşağın acılarının, sevinçlerinin ve taşıdıkları kültürün tam olarak kayıt altına alınmadan bize veda etmelerine ağlarım. Ölen her Kırmanciye emaneti kaybolan Dersim tarihidir.

Bütün topluluklarda arşiv ve dökümantasyon hayati bir öneme sahiptir. Hiç abartısız denebilir ki arşiv ve dökümantasyon bir toplumun **kolektif belleğidir**. Bu çalışmaları yapamamış toplumların belleği, yaşayan kuşakların deneyimleri ve kulaktan kulağa gelen bölük-pörçük bilgilerle sınırlıdır. Yine biliyoruz ki bir toplumun belleği ne kadar zengin ve derin ise o toplum o kadar güçlü ve sağlıklıdır.

Herkes etrafına daha dikkatli gözlerle baktığında nelerin bir daha geri gelmemek üzere kaybolup gittiğini görecektir.

Size bilemeden bundan on yıl sonra “Kırmanciye'yi yaşamış, 38 katliamını yaşamış bir tek canlı tanık bulup konuşun” dense, bulabilecek misiniz? Kültürümüzü ve tarihimizi yaşamları ile bizlere kadar taşıyan Kırmanciye'nin bu son kuşağı göz göre göre kaybolup gidiyor ve biz fazlaca bir şey yapmadan öylece onları edebi ikametgahlarına taşıyoruz. Kaybolup giden yalnızca bir kuşak değil, bir tarih onlarla beraber kaybolup gidiyor.

Dersimlilerde “proje” modası var bu aralar, pekçok kişi ve kurum “projeler” ile dolaşiyor. Hiç kuşku yok ki bunlar iyiniyetli ve yararlıdır. Ancak her toplumun ihtiyaçlarının bir aciliyet sıralaması olmalıdır. Kanımca bugün Dersim'in en acil sorunu arşiv çalışmasıdır. 38'de 10 yaşında olan bir çocuk şimdi 80 yaşında. Zamana karşı amansız bir yarış halindeyiz. Hiç zaman kaybetmeden çalışmalara başlamalıyız. Bu çalışmalar sistemli ve profesyonel olmak zorundadır. Yarın çok geç olacak... Bundan on yıl sonra milyonlar da harcasanız konuşacak bir tek canlı tanık bulamayabilirsiniz. Bu sorumluluk araştırmacısıyla, tarihçisiyle, işadama ve kurumları ile hepimizindir.

Arşivleme çalışmalarının pekçok boyutu olacaktır. 38 tanıkları, eski kamlar, kamlar, beyitler vb. toplanması, 38 sürgünleri ve geri dönmeyen yada dönmeyenlerin tam ve eksiksiz tespiti, 38'de evlatlık verilen yada yetiştirme yurtlarına verilen çocukların tam listesinin bulunması...

Avrupa'da kurulacak bir arşiv merkezine ve bu merkezde çalışacak eğitimli insanlara ihtiyacımız var. Arşiv çalışmaları ile Dersim tarihinin en azından bir kısmını yazılı ve görsel olarak güvence altına alınması sağlanacaktır.

Biraz fantazi kurarak söylersek, yapacağımız arşiv çalışmaları bundan yüz yıl sonra dünyaya gelecek bir Dersimli rejisöre, tarihçiye, yazara yeterli materyali sunup ilham verebilecekse bizler mezarlarımızda rahat uyuyabiliriz.

Son olarak Dersim'in Ortak Hafızasını oluşturmaya varmıyız?

Yoksa "Alzheimer" belirtileri taşıyan toplumumuzu bu hastalığı ile başbaşa mı bırakacağız.

Dersimliler kendi kültürel zenginliklerini, inançlarından aldıkları hoşgörü ve toleransı artık bir parçası oldukları batı toplumuna anlatmakla yetinmeyip yazınsal ve görsel olarak da sunumlar yapmalıdırlar. 38'de yaşanan soykırımın bütün detayları ile kayıt altına alarak uluslararası bir boyuta taşınması en önemli adım olacaktır. Mahkemeye delillerin mağdurlar tarafından sunulduğunu unutmamak gerekir. Brüksel'e, Paris'e, Berlin'e taşınmamış Dersim sorununun başarı şansı yoktur.

Düzeltilme: Avrupa Dersim Dernekleri Federasyonu Başkanı Yaşar Kaya'nın bir önceki sayımızda yayınlanan "Talebelerin Asimilasyondaki Rolü" adlı yazısında oluşan basım hatalarından dolayı yazarımızdan ve okurlarımızdan özür dileriz.

ÇİP QESEY KE ZERRÊ MI

 Arzu KARADAĞ
2007 İstanbul

Veciyune bon

Kes çino

Teyna mendo Duzgın baba

Na rae

Raa Dêsımia bıra

Çêbero cıneno tari

şê meke

Tici sodiri ra çı mend

Vilê xu ra vece çilê xu

Çip qesey ke zerrê mı

Koê de vore vora

Bêkes mendê bonê ma

Vindi biye mezelê ma

domani kay nêkenê

Çêberê sodiri de

Tu qesey ke zerre mı

Kirmanckiye ra zelal ke destê xo

Lawikê vace Pilemoriye ra

Ni dewrani de

Vanê zonê xo ra nêberbenê domani

Salix da Buyer babay

Çip qesey ke zerrê mı

MUNZUR

 Hasan ŞEN

Munzur dizginleniyor, kelepçeleniyor, engelleniyor bugünlerde. Barajlarla uysallaştırılmak isteniyor. Dünyadaki nice benzeri gibi...

Dünyada, 1950'lere kadar her on yılda ortalama 700 kadar baraj yapılıırken, bu sayı 1950'den sonra hızla arttı. Barajlar yapılmaya ve tamamlanmaya başladıkça da eksik ve zararlı bir şeylerin de olduğu görülmeye başladı. Yaşanan sorunlar derinleşip yaygınlaştıkça büyük barajları sorgulayan çevreler ve onların örgütleri de sayıca arttı. 1994 yılında, Dünya Bankası'nın 50. kuruluş yıldönümünde, dünya barajlarından etkilenen halkı ve sivil toplumu temsil eden başka 2000'den çok örgüt Manibeli Bildirisi'ni yayınlayarak, Bankayı, kredilendirdiği barajlarla ilgili olarak tarafsız bir araştırma yapmak üzere göreve çağırdı. Banka, 1994'ün sonunda bir araştırma başlattığını duyurdu ve bu çalışma 1996'da tamamlanıp sonuçları açıklandığında bunun biraz eleştirel yaklaşımı olsa da bütün olarak Banka ve baraj endüstrisinin yanında yer aldığı eleştirileri başladı ve Banka'ya gerçekten tarafsız bir kurum oluşturması için baskılar arttı. 1997 Mart'ında Brezilya'da, Curitiba'da toplanan "Barajlardan Etkilenen Halkın Birinci Uluslararası Konferansı" bağımsız ve tarafsız bir inceleme için sesini yükseltince Dünya Bankası'nın direnişi zayıfladı ve baraj

endüstrisi, hükümetler ve akademik kuruluşlardan 40 kişiyi İsviçre, Gland'da bir toplantıya çağırdı. Sonunda da, "Dünya Barajlar Komisyonu" kurulup çalışmalarına başladı.

Dünya Barajlar Komisyonu (WCD) 1998'de Dünya Bankası (WB) ve Dünya Koruma Birliği (IUCN) tarafından kuruldu. Komisyonun hükümetler, STÖ'leri, baraj yapımcı ve işletmeciler şirketleri, akademisyen-danışmanlarından seçilmiş 12 üyesi var. 36 ülkeden 68 üyeli bir de Forum oluşturulmuş, 50 hükümet ve uluslararası ajanstan sağlanan kaynaklarla araştırmalar yapılmış. Çalışmaların kapsamında 5 kıtadaki 8 büyük barajla (bu arada bizim ülkemizdeki Aslantaş Barajı ile) ilgili derinlemesine incelemeler; 56 ülkedeki 125 büyük baraj için de kısa incelemeler yapılmış. Büyük barajların toplumsal, çevresel, ekonomik ve finansal yanları, barajlara seçenekler, değişik planlama konuları ve çevresel etki değerlendirme gibi konuları da kapsayan 17 dalda incelemeler yapılmış. Bu arada dünyanın değişik bölgelerinde kamuya açık 4 toplantı yapılmış; ilgililenen kişi ve kurumlardan 950 katkı alınmış.

Sonunda, 400 sayfalık "Barajlar ve Kalkınma" raporu hazırlanarak yayınlandı.(1) Bunun oluşturulmasında yararlanılan çok sayıdaki geniş kapsamlı metin de kamuoyuna açıldı.

Bulgulara göre, dünyadaki baraj yapımı önce 1970'lere kadar hızla artmış; daha sonra hızla düşüşe geçmiş. 60'lı yıllarda 4800 baraj; 70'li yıllarda 5500 baraj; 80'li yıllarda 4300 baraj; ve 90'dan sonra 2000 kadar baraj yapılmış. Bunlar için yaklaşık 2 trilyon dolar yatırım yapılmış.

Şimdi, dünyadaki tarımsal sulamanın %30-40 kadarının büyük barajlarla yapıldığı belirtiliyor. Dünyadaki elektriğin de %19'u barajlardan üretiliyor.

Buna karşılık, baraj yapımı için bugüne değin 40-80 milyon kişinin yerlerinden edildiği biliniyor.

Dünyadaki büyük akarsuların

Yeraltı suyunun beslenmesi de kısıtlanıyor. Kıyı akiferlerinde tuzlanma hızlanıyor. Barajlarla oluşturulan göller halk sağlığını da olumsuz etkileyebiliyor. Barajlarla birlikte yaygın salgın hastalıklar çıkabiliyor. Schistosomiiasis, sıtma, vb hastalıklar en yaygınları. Baraj sularında gelişen cyanobacterilerin de bağırsak kanserine yol açtığı anlaşılmış.

%60 kadarının bugüne değin barajlarla kesintiye uğratıldığı ve bu şekilde ekolojik dengenin olumsuz etkilendiği bildiriliyor. Dünyada büyük barajlarla sulanan toprakların %20'sinde tuzlanma ve çoraklaşma olduğu anlaşıyor. Türkmenistan'da, bu %80. Özbekistan'da, %60. Dünya yüzündeki tatlı suyun %5'inin büyük baraj göllerinden buharlaştığı hesaplanıyor.

Dünyadaki küresel ısınmaya neden olan sera gazlarının %28'e varan bir bölümünün baraj göllerinden türediği hesaplanıyor. Su altında kalan bitkiler ve topraktan CO2 ve metan salınıyor, atmosfere. Bu salgı, barajın ömrü boyunca sürüyor. Toplam gaz salımı, eşdeğer miktarda enerji üreten kömür santrallerinden fazla olabiliyor. Bazılarında 10 kata kadar bile çıkabiliyor.

Enerji üretmek için yapılan barajların yarısından çoğu, %55'i başlangıçta öngörülmüş olandan daha az enerji üretebiliyor. Tasarlanan kadar ya da daha çok üreten 28 büyük barajın dörtte birinde de, bu başarı, bunların tevsi edilmesi ve böylece daha fazla yatırım yapılmasıyla sağlanabilmiş. Sulama için yapılan barajların %70'i konan hedeflere ulaşamamış. WCD'nin incelediği 52 barajın

tümü hedeflenen- den daha dar alana daha az su sağlayabilmiş. Ancak, 15. yıldan sonra; üstelik, bunların ancak %75'i sulama hedeflerine yaklaşabilmiş. WCD'ye göre baraj büyüdükçe başarısızlık daha büyük oluyor. Baraj yapımcıları dünyada besin üretiminin üçte birinin barajlarla sulanan alanlardan sağlandığını söylese de; WCD, barajların dünya besin üretimine katkısının %12-16 arasında olduğunu hesaplıyor.

Kullanma suyu sağlama barajlarının %70'i hedeflerine ulaşamamış. Bunların dörtte biri ise hedeflenenin ancak yarısını sağlayabiliyor. Taşkın önleme amacı ile yapılan barajların da insanların taşkına duyarlılığını azaltarak riskleri arttırdığı görülmüş. ABD'de 1960-1985 arasında, çoğu barajlarla ilgili olmak üzere, taşkın önleme yapıları için 38 milyar dolar harcanmış iken, yıllık ortalama taşkın zararlarının bedeli öncekinin iki katına yükselmiş.

İncelenen barajların yarısı başlangıçta öngörülenden bir ya da daha çok yıl gecikilerek tamamlanabilmiş. Biraz da bu nedenle olmalı, incelenen 56 barajın sonuçlarına göre büyük barajların ortalama maliyetleri başlangıçta öngörülenden ortalama %56 daha çok. Bu

değer %180'e kadar çıkabiliyor. Orta ve Güney Asya'da bu, ortalama %108. Dünya Bankasının desteklediği termik santrallarda ise bu yalnızca %6'dır.

Uluslararası finans kurumlarınca desteklenen 20 enerji barajının yarısı ekonomik hedeflerine ulaşamamış. Bunlardan dokuzunun içsel geri dönüş oranı %10'dan az. Dünya Bankası ve ADB'nin finanse ettiği 14 büyük sulama barajında bu oran başlangıçta %15 hedeflenmişken, sonunda ortalama %10,5 olabilmış. Bunun %10'dan az olması ise ilkesel olarak, ekonomik olarak kabul edilmez bulunuyor.

WCD'nin hesaplarına göre dünya barajlarının göl hacimleri siltlenme ile, tortuların birikmesi her yıl %0,5-1 arasında azalıyor. Barajın akışı yönündeki sulardaki balık yaşamı da olumsuz etkileniyor. Irmağın boşaldığı yerlerdeki deniz ve haliçlerde de balıklar zarar görüyor. Bu canlılar göç edemiyor. Dünyadaki sayısı 9000'den çok olan tatlı su balığı türünün %20'den çoğunun soyu, son yıllarda tükendi ya da tükenmek üzere. Su ile taşınan toprak ve besin azaldığı için tarım toprakları da yeterince beslenemiyor. Deltalar ve kıyılara yeterli geçiş taşınamadığından, deniz kıyısı kara yönünde ilerlemeye başlıyor.

Yeraltı suyunun beslenmesi de kısıtlanıyor. Kıyı akiferlerinde tuzlanma hızlanıyor. Barajlarla oluşturulan göller halk sağlığını da olumsuz etkileyebiliyor. Barajlarla birlikte yaygın salgın hastalıklar çıkabiliyor. Schistosomiasis, sıtma, vb hastalıklar en yaygınları. Baraj sularında gelişen cyanobakterilerin de bağırsak kanserine yol açtığı anlaşılmış. Baraj göllerinde yaşayan balıklarda cıva zenginleşmesi de bunlarla beslenenlerde sağlık sorunları ortaya çıkarıyor.

Barajlar kültürel ve arkeolojik mirası da olumsuz etkiliyor. Bu, genellikle ihmal ediliyor ve araştırılmıyor. Örneğin, ülkemizdeki 298 baraj projesinden yalnızca 25'inde kültürel miras envanteri çıkarılmış.

Oysa dünyadaki besin üretiminin %60'ı ilkel koşullarla bile olsa, tarım topraklarının %80'ini oluşturan yağmurla sulanan bölümden sağlanıyor. Yalnızca sulama kanallarının sızdırmasının önüne geçilse, 15 milyar metreküp ek sulama suyu sağlanacak.

Gelişmiş ülkelerin enerji kullanımında da, daha %50 kadar tasarruf yapılabileceği hesaplanıyor.

Bu karanlık tablo baraj olgusunun, baraj yapılarının gereksiz, kendiliklerinden zararlı oluşlarından kaynaklanmıyor. Bunun, uluslararası kredi ve yardım kuruluşlarının, büyük yapımcıların çıkarına ve yalnızca o projenin iç ekonomisini; o da, yalnızca yapım ve geri ödeme aşaması dönemleri için göz önüne alışımdan kaynaklandığı açık. Bu, son yıllarda sulama ve enerji barajlarına değil, kârlı görülen kullanma suyu sağlama barajlarına daha kolay kredi bulunmasından da anlaşılıyor. Örneğin, Asya Kalkınma Bankası'nın 80'lerde enerji projelerine ayırdığı kaynağın %28'i hidroelektrik santrallara giderken bu oran 1990'larda %8'e düşmüş.

Küreselleşen kapitalizm az gelişmiş ülkeleri ağır bir özelleştirme programı uygulamaya zorluyor. Bunun sonucunda elektrik enerjisi üretim ve dağıtımını da özelleştiriliyor. Şimdilerde, 1 MW hidroelektrik enerji için yapılan özel yatırımla 40 MW termik enerji yatırımı yapılabiliyor.(2)

Büyük barajlar 1950'lerin başından bu yana Dünya Bankası'nca destekleniyor. Banka, bu sektöre yılda 1 milyar dolar destekle başlamış. İş doruğuna ulaştığında da, 1980-84'te uluslararası yatırım bankalarınca kullanılan yıllık destek 4,5 milyar dolara ulaşmış. Bu, şimdilerde yıllık 2,5 milyar dolara düşmüş. 1990'larda az gelişmiş

ülkelerde büyük barajlara yapılan yatırım tüm su yapılarına yapılanın yarısı kadar ve yılda 22-31 milyar dolar mertebesinde. Bunun 12-18 milyar doları hidroelektrik projelerine, 8-11 milyar doları sulama amaçlı barajlara ve birkaç milyar dolarlık bölümü de taşkın önleme ya da kullanma suyu sağlama amaçlı barajlara harcanmış. Endüstrileşmiş ülkeleri de göz önüne alırsak son yarım yüzyılda bu sektöre 2 trilyon dolar kaynak aktarıldığı anlaşılıyor.(3) Büyük bir kaynak!

Bu kadar sorunla karşılaşıldığına göre belli ki, büyük baraj projelerinin fizibiliteyi yanlış ve abartılmış beklentilerin üzerine kuruluyor. Belli ki, büyük barajların çevresel etkileri hemen hiç göz önüne alınmıyor. Açık ki, büyük baraj projeleri konusundaki kararlar kamuoyundan kaçırılarak veriliyor. Bazen her şey iyi niyetle gelişse bile, kararlar dar birkaç

***Munzur, şimdi Pülümür
Çayı ile birlikte 8
yerinden boğulmak
isteniyor. Buna, yer yer
başlandı da. Ne için?
Hepsi topu topu bu
ülkede tüketilen elektrik
enerjisini %1,2
arttırabilmek için.***

mühendislik alanından uzmanlarca, etkileri değerlendirebilecek başka mühendislik alanlarından kişilere danışılmadan, onlar da bu karar sürecine katılmadan veriliyor. Sonuçta o projeden belli bir yarar beklenirken, projenin başka alanlardaki etkileri ile yitirilenlerin hesaplanması olanaksız oluyor.

Oysa, yukarıda sıralanan olumsuz sonuçların her birine karşı önlemler tasarlanıp uygulanabilirdi. Belli ki büyük baraj projelerini, o projenin dar sınırlarının ötesinde çok geniş bir yarar/zarar bilançosu çıkararak incelemek gerekli.

Her şeyden önce o projenin ulusal ekonomi için gerekliliğinin iyi saptanması gerekli. Elbistan'da kömür kullanımına dayalı 3x350 MW santral geçen yıl da çalışmadı, gelecek yıl da çalışmayacak. Çünkü ülkemiz satın almayı yükümlendiği doğal gaz elektriğine mahkum edildi. Yine Elbistan'da, 4x350 MW gücündeki yeni elektrik santrali yıl sonunda işletmeye hazır olacak; ama kullanılmayacak. Kangal'daki 3x350 MW santralin

yalnızca 1 birimi çalıştırabiliyor. Buralarda yalnızca santrallara değil, kömür işletmelerine yapılmış devasa yatırımlar da atıl duruyor ve ülkenin en ucuz elektrik üretebilecek yatırımları kullanılmıyor. Ama, bu böyle iken, Yusufeli ve Çoruh Vadisi, Munzur Vadisi, Fırtına Vadisi, vb., görünüşe göre yalnızca kredi verenlere ve yüklenicilerine kazandıracak olan çok sayıda baraj ile bu çalıştırılmadan yatan santrallerin

kapasitelerinin çok küçük bir mertebesindeki enerji üretimi umudu ile doğanın katledilmesine göz yumulacak.

Böyle bir dünyanın içinde dizginlenmeye, miskinleştirilmeye çalışılan Munzur'un kardeşlerinin; aynı kaderi paylaşmış dünya nehirlerinin, havzalarının ve havza halklarının ne kadar çok olduğunu anlamak güç değil. Başlangıçta bu kardeşlerin çoğu bu hırsla yenilmişti. Geçen yıllarla bu kardeşlerden direnenler oldu. Bunlar dünyanın başka yerlerinden destek gördükçe daha güçlü direnenler oldu. Tek tük kazananlar oldu. Kazananlar giderek çoğaldı. Yitirenlere yeni kardeşler de katılmıyor değil; ama, kazanan kardeşler Munzur'a da yol gösterebilir.

Munzur, şimdi Pülümür Çayı ile birlikte 8

yerinden boğulmak isteniyor. Buna, yer yer başlandı da. Ne için? Hepsi topu topu bu ülkede tüketilen elektrik enerjisini %1,2 arttırabilmek için. Bu kadar elektrik enerjisinin 10 katı şimdi termik santraller düşük kapasite ile çalıştırıldığı ve bir o kadarı da iletim hatlarındaki kayıplar önlenmediği için sokağa atılıyor. Bunun onlarca katından, jeotermal, güneş, küçük hidroelektrik santraller, vb. tükenmez ve çevre dostu üretim teknikleri desteklenmediği için yararlanılmıyor.

Bu inadin birkaç nedeni var. Biri darkafalı uzmanlıkların doğru bir şey yaptıklarına olan inancı. Onlara göre doğada böyle bir potansiyel var ve bunu böylesi projelerle yaşamın hizmetine sunmak olanaklı. Onlar, yaptıklarıyla övünüyorlar bile.

Başkaları, iş makineleriyle, devlet desteği ile büyük toprak işleri yaparak hızlı para kazanmak; Tunceli'de yerlerinden sökülmüş baraj gövdesinde depoladıkları kayalar karşılığında aldıkları paraları

Akdeniz kıyılarında yeni bir beş yıldızlı otele yatırarak yaşamlarını değiştirmenin hırslarında. Hele, geçersiz gerekçelerle en kârlı iş kalemi olan kazı ve dolguyu arttıracak proje değişikliklerini kabul ettirebilirlerse, bu kazançları daha da katmerleniyor. Aynı, Konaktepe I ve II'nin birleştirilmesinde olduğu gibi. Yürekli bir kamu görevlisi çıkıp

açıklar mı? Konaktepe I ve II'nin toplam kazı ve dolgu işlerinin tutarı ile bu iki barajın birleştirilmesi durumunda ne yönde ve ne kadar değişti? Bu değişikliğin gerekçelerini kamuoyu önünde, yansız teknik elemanlarla tartışabilirler mi?

Bir başkaları da banka gruplarından sağladıkları finansların komisyon ve faizlerinin peşinde. Onlar için ne gam, çevrenin ve çevrede yaşayanların yitirecekleri onların kazanacaklarından çok, çok daha fazla olacaktı! Bu barajları ille de burada (başka zaman Artvin'de, başka zaman Bergama'da, başka zaman Çine'de, başka zaman Iısu'da) yapmak için bunca direktmenin altında bunlar yatıyor.

Bu ülke enerji üretmek için yapacağı yatırımlarda elde edebileceği yararlar ile yitirecekleri

arasında bir muhasebeyi ne zaman yaptı ki? Yitirilene bakılırsa pek yapmadı. Bu yapıların hemen tümünde ÇED (Çevresel Etki Değerlendirme) çalışması yok. Olanlar, kamuoyunun önünde tartışılmıyor. Ne denli güvenilir oldukları kuşkulu. Fizibiliteri içler acısı. Ancak, yurttaşlar ve sivil toplum kuruluşları öncülük ederlerse bu konu bir ucundan tartışılabilir.

Peki, bu ülke enerji üretmek için yapacağı yatırımlarda elde edebileceği yararlar ile yitirecekleri arasında bir muhasebeyi ne zaman yapacak? Yurttaşlar bu alana doğrudan girdikleri zaman.

Öyle ise, Munzur'lular da, dünyadaki pek çok kardeşleri gibi bu konuyu tartışmalı. Diyelim ki, bu barajlar bir yatırım olarak başarılı oldu. Proje sahibi, finansörü ve yapımcısı umduklarını kazandılar. Kâr ettiler. Munzur bundan ne kazanıp ne yitirecek?

Her şeyden önce devlet istimlaklara, yolların ve öteki altyapıların yeniden ve başka bir yerde yapılmasına ne harcayacak; yerlerinden edilen halktan almakta olduğu vergilerden ne kadarını yitirecek?

Halkın ne kadarı alacakları sınırlı istimlak bedellerini verimli değerlendirebilecek ve ne kadarı bunu çarçur edip göçe ve yoksulluğa yol alacak? Baraj göllerinden çıkacak olan karbondioksit ve metan gazları ne kadar olacak ve küresel ısınmaya ve iklimlerin değişmesine ne kadar olumsuz katkıda bulunacak?

Munzur vadisindeki bitki örtüsü bu bayındırlık çalışmalarından ve daha sonra baraj göllerinden ne kadar zarar görecek? Artık eskisi gibi tümü ile kar yerine çoğu yağmur olarak düşecek yağışlar bu bitki örtüsünü nasıl dönüştürecek?

Yağış düzeni böyle değişince, yöredeki su kaynaklarının, gözelerin yıllık boşalma düzenleri de değişecek. Anadolu'nun hemen her yerinde yeraltı suyu sıcaklığı 14°C dolayında. Munzur Dağları büyük ölçüde kireçtaşlarından oluşuyor. Bu kayalar çatlaklarında dolaşan yeraltı suyu tarafından kolayca eritiliyor.

Böylece çatakkayalar boyunca irili-ufaklı erime boşlukları giderek mağaralar oluşuyor. Bu ortamlara karstik ortamlar deniyor. Munzur'daki gibi karla kaplı, yüksek ve karstik boşluklarla donanmış dağları örten kardan eriyen su ile hemen beslenen gözelerin suları da 2-5°C arasında sıcaklıklı. Munzur'un akarsularının sıcaklıkları da yılboyu 10°C'ı pek aşmaz. Barajlar yapıldıktan sonra büyük yüzeysel su kütleleri oluşunca akarsuyun da, kaynakların da sıcaklıkları her halde 10°C'tan çok artınca bu yörenin iklimi değişmeyecek mi?

Buradaki bitki ve hayvansal yaşam dokusu ve düzeni bütünü ile değişmeyecek mi? Başka bir Munzur ortaya çıkınca yitirilecek olanların bedelini kim hesaplayabilir?

Baraj gövdeleri ve gölleri altında kalacak olan ekonomik kaynakların, yeraltı kaynaklarının bir envanteri yapıldı mı? Bu yolla neler yitirilecek? Buralarda yitirilecek kültürel mirasın envanterinin yapılmadığını herkes biliyor. Böyle yitirilecek ve bir başka yolla yerine konulamayacak olan değerlere kim paha biçebilir?

Munzur havzasında yaşayanları, bu durgun su kütleleri ve değişecek iklimden ötürü bekleyen hastalıklar araştırıldı mı?

Çekilecek acıları umursamıyor iseniz, bunun sağlık harcamalarına nasıl yansıtacağını da hesaplayın. Bunu da katın fizibilitenize!

Hayır, Munzur'a dokunmanın ekonomik mantığı zayıf. Bu projeler fizibil

görünmüyor. Kuşkunuz varsa gelin birlikte irdeleyelim bu fizibiliteri. Ama hayır! Munzur'a dokunmamak için ekonomiklikten daha önde gelen nedenler var. Başta geleni Munzur'un kendisi ve Munzur'lular!

Munzur'un dünyadaki pek çok benzeri ve kardeşi gibi bu projelere karşı çıkmak bir görevdir.

Munzur'unuza dokundurtmayın!

*Yağış düzeni böyle değişince,
yöredeki su kaynaklarının,
gözelerin yıllık boşalma
düzenleri de değişecek.
Anadolu'nun hemen her
yerinde yeraltı suyu sıcaklığı
14°C dolayında. Munzur
Dağları büyük ölçüde
kireçtaşlarından oluşuyor. Bu
kayalar çatlaklarında dolaşan
yeraltı suyu tarafından
kolayca eritiliyor. Böylece
çatlaklar boyunca irili-ufaklı
erime boşlukları giderek
mağaralar oluşuyor.*

YASAK DİLİN HİKAYESİ

 Av. Hüseyin AYGÜN

Sanırım ana dili Türkçe olmayan tüm bireylerde olduğu gibi İlkokul, benim hayatımda da bir “kopuş” oldu. Hemen hepsi de Tunceli’li olan ilkokul öğretmenlerimiz bize bir yandan Türkçe matematik, hayat bilgisi, sosyal bilgiler vb. dersleri anlatıyor; öte yandan “anadili unutmamanın eğitimdeki yararları” üzerinde konuşuyorlardı. Babalarımız okulda “dayak” ve “para cezası” ile unutmaya zorlanmıştı; bizim dönemimizde ceza yoktu. Çocuk dünyamda “yabancı olmayan öğretmenler” aracılığıyla verilen bu eğitimin bize daha “inandırıcı” geldiğini hatırlıyorum. “Okumuş” bu kişiler bizimle aynı anadilini konuşuyordu; demek ki bildikleri bir şeyler vardı.

Birkaç yıl sonra artık aramızdan çoğu kimsenin Zazaca konuşmadığını; sınıfta kendi aramızda günün bazı aktüel şarkılarını (“sekene, meken, tora çı, mıra çı felçita” hala aklımdaki bir örnek!) Zazacaya “uyarlayıp” güldüğümüzü; cinsel esprileri Zazaca yaptığımızı hatırlıyorum. Okuldaki “unutturma” kampanyası şaşmaz şekilde evde de destek buluyordu. “Türkçeyi düzgün konuşmak için Zazacayı unuttun”, “hem bizim ana lisanın hiç bir yerde geçerliliği yok” cümleleri evdekilerin dilinden düşmüyordu. Fakat evde Türkçe bilmeyen büyükanne ve büyükbaba gibi yaşlılar henüz sağ olduğu için “Zazaca yasağı” çok güçlü olamıyordu.

Okulda dersler büyük bir tempoyla sürüyor; Türkçeyi hızla öğreniyorduk. Biz şehirlilerin yanında “köyden gelenler” Türkçeye daha geç uyum sağlıyor; alay konusu oluyorlardı. “Takdirnameler”, “Teşekkürnameler” hep Türkçe idi. “Zavallı Zazacamız” ise artık yaşlılarla iletişim sağlamada kullandığımız “zorunlu dil” durumundaydı. Artık anadilimiz “ev hapsinde” yaşamaya başlamıştı.

12 Eylül karabasanı

12 Eylülün “Türk ve Müslüman” dışında her şeyi lanetlediği günlerdi. Bizim anadilimiz bir “dil”

bile değildi sanki; ev içine sıkışmış “gözetimdeki” dilimiz adı bile yasaklı bir “şeye” dönüşmüştü. Zazaca “geri kalmışlığın işareti” ve “sosyal ilerlemenin engeli” idi evet biz tam da böyle görüyorduk ve onun adı artık “köy dili” olmuştu.

Üniversitenin kısmen özgür ortamında Zazacayı bu defa daha farklı tanımaya, okumaya başladım. Türk milliyetçileri “Zazaca özünde bir Türk dilidir”, “Türkçenin bozulmuş şeklidir”, “Zazalar Türktür” diyorlardı. Kocaman üniversite hocaları, maaşlı bilim adamları ve eskiden askerlik yapmış sonradan yazarlığa soyunmuş kalemler bıkmadan usanmadan “Zazalar Türk menşelidir” tezini işliyorlardı. Bu çevreler Zazaca Türk menşeli ise neden yasaklanmıştı sorusuna ise yanıt vermiyorlardı.

Aradan uzun bir zaman geçti. “AB uyum yasaları” ard arda çıkmaya başladı. Adına “beyaz devrim” veya “yukarıdan devrim” diyorlardı. Gazete çıkarmak, kitap yayınlamak gibi “bireysel” çalışmalar Zazacaya da bir parça nefes aldırdı. Ancak ana dilin, Türkçe ile hak eşitliğine kavuşması sağlanamadı. Hatta bu dönemde “Kürtçe eğitim görmek istiyorum” diyerek üniversite rektörlerine dilekçe veren öğrenciler hapishanelere dolduruldu. Devlette ciddi bir değişim yoktu.

Birgün Zazaca bir makale yazdım, hayatım değişti

Bir gün Zazaca bir makale yazıp, tirajı bir, iki bini geçmeyen küçücük bir mahalli gazetede yayınlayınca başta kendi dilimin konuşucuları olmak üzere polisler, savcılar, kocaman komutanlar ve hatta üyesi bulunduğum parti aynı tepkiyi verdiler! Ünlü ve büyük yazar gibi “hayatım değişmiş” idi. Savcılar görev aşkıyla hızla soruşturma açarken, kendi insanımız “bu dilden bir şey çıkmaz”, “onurlu ama sonuçsuz bir çaba” diyerek bende gelişen duyarlılığa

bilmeden ve istemeden engel olmaya çalışıyorlardı. Doğduğum, büyüdüğüm, Türkçeyi sevdiğim, Zazacayı küçümsediğim ve yüzde sekseni Zazaca konuşan ve hala üzerinde yaşadığım şehrin askeri komutanı savcıya gönderdiği dilekçelerle “memleketi bölmeye çalıştığımı” söylüyordu.

Solda da yasak politikası

Lafın burasında bir zamanlar mensubu olmaktan övündüğüm sol geleneğe de değinmeden olmaz. Erken katıldığım sol ve sosyalist örgütlenme hem Stalinist hem de açık bir şekilde “Türk” idi; orada “ulusların kaderlerini tayin hakkı” ne yazık ki Lenin’in bir kitabının adından başka bir şey değildi. “Ulusların ve dillerin tam hak eşitliği” göz kamaştırıcı bir laf yığınıydı. Ama ana dili Zazaca olan zavallı ben her ne hikmetse o “sol ve sosyalist cemaat”in gazetesinde, dergisinde, partisinde, hatta TV’sinde bir kelime bile Zazaca ya da Kürtçe bulamıyordum. Zazaca kelime bir tarafa Türkçeyi iyi konuşuyor; iyi Türkçe propaganda yapıyor ve çok iyi Türkçe makaleler yazarak kendime ait şeyleri de unutuyordum. Savcıları harekete geçiren o makaleyi yazdığım da mensubu olduğum siyasi örgütün “kırmızı çizgilerini” de şaşkınlıkla fark ediyordum. Zazaca yazı yazmak “geçerli” değildi; “işçi sınıfının ihtiyacı bu değil”di; “emek hareketinin hizmetinde olmam gerekiyordu”; “iyi bir kadro” imişim ve “benden beklenen bu değil”di; “daha yararlı başka işlerle uğraşmam gerekir”di! Devletin “kamusal alanda” ördüğü Zazacaya yasak politikası, benim muhalif sol partide ise daha “ince”, “solcu” ve “görünmeyen” bir hal alıyordu.

Uzun yıllar üyesi olduğum, aidat ödediğim, emekten yana parti hem “insanlar anlamıyor” diyor; hem de

insanların anlaması için hiçbir şey yapmıyordu. Tarihi kırk yıla yaklaşan bu “sol parti”nin yaşamında ilk kez bir üyesi Zazaca makale yazmıştı! Benden sonra da yazan sanırım olmadı. Partide de değişen bir şey yoktu!

Diller insanlığın ortak mirasıdır

Zazacanın yükselişi herhalde diğer diller gibi birkaç etkene bağlı olarak 1990’ların başında gerçekleşecekti. Sosyalizm çözümlünce “Pandoranın Kutusu” açıldı. Herkes kendine dönüp bakmaya başladı. “Ortak sorunlar” bir köşeye itildi; artık “özel sorunlar” konuşulmaya başlanmıştı. Diller açısından doğrusu bu durum iyi de oldu PKK’nın uzun yıllar -ve hala- etkili olan varlığı dahi “kimlikler sorunu”nu gündemleştiren bir role sahip oldu. Son olarak internet, özel TV, kablolu vericiler vb. alanlarda iletişimdeki gelişmeler Zazacayı gündemleştirdi.

Herhangi bir dilin yok oluşu insanlık için telafisi imkansız bir kayıptır. Bir kültür ise dilini kaybettiğinde kalp krizine yakın bir krizle karşı karşıya demektir. Dünyadaki dillerin yarısı ölümle burun buruna ve artık nesilden nesile aktarılamıyor. Eğer bir gün dünyada tek bir dil kalırsa sözgelimi İngilizce- bu dünya için, David Crystal’in deyimiyle “entelektüel bir felaket” olur. Dünyadaki “ölüm döşegindeki diller” arasında benim dilim olan Zazaca da var. Zazaca artık çocuklar tarafından öğrenilemeyen bir dildir.

Yukarıda izah edildiği gibi “dilim ölüm raporu”na tek bir neden yazmak zor. Başta devlet politikaları gözden geçirilmek zorundadır. Sonra da -ana dili ne olursa olsun- her birey beynini özgürleştirmek durumundadır.

*Dünyadaki
dillerin yarısı
ölümle burun
buruna ve artık
nesilden nesile
aktarılamıyor.
Eğer bir gün
dünyada tek
bir dil kalırsa
sözgelimi
İngilizce- bu
dünya için,
David
Crystal’in
deyimiyle
“entelektüel
bir felaket”
olur.
Dünyadaki
“ölüm
döşegindeki
diller”
arasında
benim dilim
olan Zazaca
da var. Zazaca
artık çocuklar
tarafından
öğrenilemeyen
bir dildir.*

Taê hekiatê Mamekiye

 Av. Hüseyin AYGÜN

Çewres serre ra nat Mamekiye de zof fikiri vejyê werte. Naynu ra taê naê: **“Çepçêni”, “sosyalizm”, “komünizm”, “welat ra haskerdene”** uçb. Na fikiri, cumuriyet ra tepia, leto jêde 1968 ra tepia vejyê werte. Raştiye awa ke na fikiri Awrupa ra amey vi Tirkiya.

Na idoloji Dêrsim de çituri biye qewetın? Sarê Dêrsimi elewiyo, itiqatê elewêni ki hazar serrio ke binê zulimê dewlete dero. Teyna, waxtê Yavuji de 50-60 hazar Elewi qırr kêrdi vi. Zorbajieni, o waxt ra na waxt devam kena. İtiqatê elewêni, zonê ma, odet u tore u kulturê ma kerdo tomete. Çı hêf ke na hal waxtê Cumuriyeti de ki nêvuriya. Na hal biyo qederê Elewêni. Cokaro idolojiyê ke ma cor mordi, Mamekiye de biyê qewetın.

Ez wazon ke na nustê hode taê meselê ke biyê, inu sero vinderine. Helvet, na meselu de huyais ki zofo.

Cêncê Mamekiye, 1968 ra tepia bi çepçi. Her cêncê ma masala ke bi devrimci! Naynu ra taê biyê **“Enver Hocaci”**, taê biyê **“Maocu”**, taê biyê **“İbocu”**, taê ki biyê **“Apoci”**. Çıqaşı temaseo ke her çı ki biyo!

Zerrê 1978 de Pulê Dundule de Ap Ali ust ra ke çı bıvino? Eke dêsê boni ra **“TEKOŞİN”** nuşıyo. Ap Ali se ke nustê wendo, terso, desinde şıyo Komela Sivilu. Uza, vajıyo cêncu de vato: **“Weêê... mı se kêrd ke mira vanê 'to kison', guna mı çıka?”** Yoxro ke Ap Ali mana na nusti ser nêşıyo!

Oncia rozê, Mamekiye de sewelete de nustê zu **“orgiti”** ağme biyo. Na nuste, zu çeneke gureto wendo, moa ho pers kerdo vato: **“u nuste yê kamio?”** Çêneke vato **“daê, daê yê 'MLKP'yo.”** Moa ho tersa vato **“weêê... nafa ki mlaketi**

vejyê?”

Raştia **“orgiti”** zofi vi. Rozê zu televe niadano ke, dês ra **“TİKKO”** nuşıyo. Na televe hona newe sono mektevo virên, cokaro besenêkeno rınd bıwano, cırê çetin yeno! Wae vana **“ala niade, nu hona besenêkeno ke namê zu 'orgiti' bıwano!”**

Rozê, jü dewiji naê birri rê yardım kerdo, cokaro cêriyo zerre. Zerre de cırê heni şesat kerdo ke, ri ra goni ama. Nu bervo vato: **“wuyyy bao, bao!”**. Polêşi, sas biyê, vato **“niadê, çıqaşı pêto, ma dame pıro, o oncia ke vano 'Mao, Mao'...!”**

Oncia rozê kou de pêrodais beno, esker sono dewe ke malumat bıjêro. Dewe ra jüyo de kokim kuno virendiya eskeru, khovanunê tholu misneno ra ci vano: **“ni yê simaê, ya ki yê maê?”**

Rozê, **“PKKci”**, sonê zu dewe, qefeliaê benê, cokaro merredinê ve maqati serra, oroşinê ra. Wairê çêi, naynu ke nia vineno vano: **“Tew, tew, tew... şiyê marê kar kerdo, amê oroşinê ra!”**

Rameti Ap Ali, Heyderizo. Dewa hode muxtar viyo. Domonê ho **'devrimci'** viyê. Son-soder dewe de, kemeru ra **'sılogani'** nustê, na ruval ra Ap Ali ki rınd pê werdê. Ap Ali domonunê hora perskeno vano: **“Ero 'dewrim' kerdene zora, ya ki**

mali şiaenê zora?” Domoni vanê: **“'devrim' de çık esto? Mali şiaenê zora!”**

Bıra Heyder gureto zerre. Zerrê u teverê bıra Heyder jü viyo. Poleşi Heyder rınd naskenê; zonenê ke Heyder zuru nêkeno. Heyderi ra vanê; **“tı zur nêzonena; nıka mara vaze, çı biyo, çı nêbiyo?”** Heyderi ki çı ke zono, vato. Dıma ke vejino tever, olvozunê horê vano: **“ez zur nêzonon, mı her çı vake!”**

HİRİSU HEŞTİ RA JU PELGE

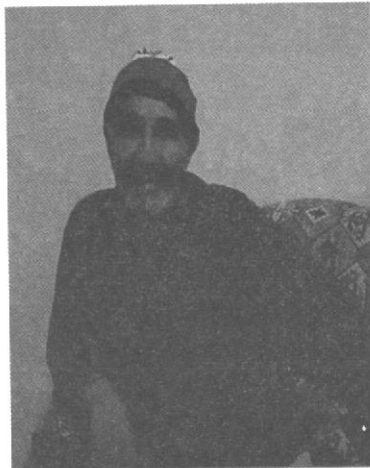
“DİNA MA SERO BİYE SOJA SURE“

 Ali Bira SILIZ

Phoştdar :Karer

Apo xo mare nameke?

Sera hiris u heşti çutur yena tu vir? Çi ame sare tu serde?

mezalve ma nédano. Mave na tore néxeleşime. Xéle ke da péro mordemek vake Qemer fisegé mi qédiye. Pé çevere lonedere. Hen mi vira nésono. Yi vake ma se biker fisegu tore kotira biyar. Yi vake hasa tora xanıma mi hawa uza ra, fisegi haye lé aye de re, mi re bize biya tha, çevere lone. Şi torvode şiya fisegé, kaskerd ardi çevere lone. Da péro mordemek xeyleke da péro bi tever. Tevera ki da péro, çıqake sekerd vake yox çare çino, teverve.

Ez Boro bınarawu. 1931 doğumliyo. Esker ame, rose tore qeseybikrine.

Oooooof ooof of...

Esker ame herkes nat bota rema, eve ca feteliya. Teseliya ma ki kote, ma peyniyede ameyme şime heté Gaxmut. Vake eke ye keş cayé naskordoğe xo esto, şero xo cakero. Pilvank vane ma ameyme wuza. Rahmeti şero merduné sima, piyé mi yinu vake ke na domano sunnet kerime. Wuza kewrayéna ma kerde.

Juyo Wısvız bekçi vi, piyé mi berdene Tuluk seveta tufongi. Vatene tufong biya piyé mi endi hévetuné xo ver yi bekçi ra kewrayén vate. Kewrayén ke téy vake, bekçi vake sima tehlikeliyé mi ke sima ra vake bireme.

Hona wusaro. Wayiré malime, wayiré herçime. Bijek, mal, ga. Endi u çi ma ve sepetu ont berd doym.

Onca esker ame pérune xo nareve Dere Laçi. Tene ke da péro, endi ke çond sat kot horte, Yıvise Sey Khali gına cı. Hey wax hey... U ke gına cı, herkes xo sere rema.

Mileto bin ki lonedero. Ma améyme wuza piyé mi ki bi vind. Endi ke kata şı dota endi niyame. Ju apé mi vi. Ma tepiya ameyme lona Qırği. Ma ameyme a lone ke pérodayis kes çino pérodo. Tek Hesene Gewo. Eskeri dormé lone birno. Hen yeno mi vir. Lone ra beno tever dano péro, céreno ra zere. Apé mi ra vano Qemer esker

Pesewa... Ma bime tever, o ki bi tever, çena xo nare herme xo ser, mordemek fisege xo este herme xo. Tufongé xo guret, kotra ma ver. Ma péro dima kotme réze. Zeke mal çığiré zımıstoni ra kuno réze. Ameyme hete Silizu ser vere Anavare. Ey uza mordemek nioz sekerd ma wuza kerd vind, Hesene Gewe. Wuza aşe bi. Ameyme reştıme pé. Pıra cıwamerdu ma nayme ru, nayme ru berdime feke çhémi. Eke şime feke çhémi. Tabi ma Hesene Gewe uza kerd vind. Pesewa, ma verke şivi, nézon çık vi, ma kerd vind. Yoxroke tu su horte eskeri kuye, ateş kerdivi, çéneke hermi sera gınena cı. Eve xo ki dest ra beno dirvetın. Tepiya cereno ra. Ma ki şivi vere çemi. Vere çemi de moa mına, na apé mıno, tésanme, tésanme, tésanme... Domanime, moa mi vake ez son wue an. Niyajniya mi vake tu eve çınay ana, qav çino. Vake tene ken fosa xo, an. Fose u zaman hermetu sareraviye. Şiye. Şiye ke şero nejdıye çhémi, ateş kerd, dina çém sérde biye çıla.

Endi a moa mi cero néamé. Bi ra roz. Tabi se bikerime, se nékerime apé mi pé desté mi guret, tepiya tik ameyme. Ameyme Dere Laçi. Ray qapane. Zeke kotime dere, esker başlamıs kerd kemeri gındır kerdi. Her teke ma heté ra şı.

Apé mî pé desté mîn u pé desté lazé xo guret. Ma şime, xo sana biné kemerî. Corde kemeru gındır kené, kemer ma serde yene sone dere. Xezevo, her çengélé yena, gırşiyé, felaket gırşiyé. Esker gındır keno. Na lazé apé mî bervenó. Vano tésan, tésan, tésan. U vano çina, çina. Xo ra cer est, sola şero, corde kemer yené, va şero kemerî píroginé. Xil bi tépiya guret, zeke kemer améné.

Ero vake to re qesé vano, mî vake vaze apo. Ez ki biné tésa, feke mî nicerino, mî vake vaze apo. Vake tu besenékena, mija tu néna, tene na deste mî de bikeré. Hasa huzuré simara zor dan xo, téné ame dest, kerde fek. Yane awake mî diya, ayé simare qéséy kenu. Zeke kerde fék, vake xıravına, tepiya kerdé tévér. Endi bi varasu. Şiye waxtoke Dere Laç'i guret, kemerî ce bırıyayı. Lazé xo kerd vıra xo, pé desté mî guret, vake hayde şime çhémi ser.

Ma ameyme çhem ser, Hesene Géwé uza rasté ma bi. Eke u şiyó kuto horte eskeri, do péro, çena gına cı, dest ra biyo dirvetın. Tepiya u ki cero ra amo Dere Laç'i.

Se ke ma şime uwe ser, u ki ame. Apé mî cı ra vake se kerime? Vake ule xelese çina, dorme ma çorkosé birno. Vake sima şere na lona bovéri kuyé. Herméta xo ve lazek ra rusnen lé sima, ma ki kume na lone, ala sebenu. A lona ke eyi ma re vake, ma phonc ses tén şime kutme a lone. U ki şı kot a lona pile.

Mend; hona lél nékoto, hona réwo. Tij hona kowu ra wa. Eskeri vere çevéré lone birno, amo nat doti ra, milis teyiré. Veng dané béré teslimve. Kes teslim nébi. Endike lél kot, apé mî vi, di teney camordi ma de re. Vake béré ma tevervime. Seré lone de tene qula teyi ra. Téko ju şı ser, u heni ma onceno beno ser, péro lone ra vejayme. A ciniya Hesene Géwé ve lazede xo ra ki

ma de re. Morde-meki vake, honake ez wesune, néverdan sima şere teslim ve. Cınike ve laze xo ra lone de mendi. Vake hatake mérdé mî néro ez sima de nén. Néamé, wuza mende.

Ma bime tever şime, xele ca ke şime, mordeme ma vero, laze xo koli dero. Birden paynaro eskeri; ekseri hewnde, rayé sere de rakotéviye. Qese domanen yison vira nésone. Esker "vay ane" ke vake. Ma endi nézona se bi. Dina ma sero biye soja sure. Oxreke eskeri wuza hewunde viyo. Yi hénı u laze xo horté yi eskeri de est, ma xo nare vermeşer, xele ca ke

vermeşer şime, eke lazek hawo wuza. Name xo Ali yo. Piyé xo vano "Aliyem çayé ma caverdana". Tifong vane gır gır gır...Honde qese niyadame ke kıla tufongu beli bena, endi nézome sebenu. Vile Kasé Pétére derime.

Apé mî ra vake son lazek cen, vake sekena

Dere Laç'i

tu, boma çıka? Vake lazeke mı hawo horté ekseri dero.

Uwoke lazé mı sono, ma mı ki bikisé. Zeke şı xeyle mend, venge lazéki ce bırıya, guret ard, nişt re vermeşer, endi herkes ve xore.

Wua mına, dı çeneke binıyé, ma çor tenéy ca mendime. Yiye bin şı. Kata ke şı şı...

Bado hermete cere vejıye, awa ke lazé xo horte ekseri de gıno waro, moa deyi vejıye, ma vake piya some. Vake né, ju tu mı dime bi, çeneyi tha vindé re. Her ke ma va, ayé va né. Yena ju tu mı dime bi. Ayé bin va vınderé. Yi çeneyi ma wuza caverdayi. A kute ra mı ver, biné Pétere de erjiye feke çhemi. Şıye feke çhemi, uza ez ki caverdune. Feke çhemi de caverdu. Tene uwe kerde feke xo amune niştune ru.

Cor de apé mı vejıya, néro vake çeneyi kuye? Mı vake hal mezal niya... Mı va çeneyi caverdayi. Feke xo verda ra, rameti şero merduné sima, tene feke xo çepel vi. Endi caye thewayé ma néverda. Vake sima çaye çeneyi caverdayi? Biyamene tha, qe ke né tha uwe sero bı merdene.

Dere Zuğuri de Heme Welé Qoli vane, u uzaro. Apé mı vake Hemed doman geste ra qır biye. Çhond rojiyo thoa néwerdo. Vake дума mı nécero, na dormé mı de ron esto. Rono solino, ez sebikeri.

Tene ke mend, vake hawa ha bovera kemer ra bıza de lenge menda. Ala az şer thaleve dayé, ala kuna ra mı dest, ya ki mı dest nékuna. Şı xeyle mend, bize gurete arde. Bize gurete arde ke, endi linga xo biya wese. Arde kardi este vile ra, goni kerde tawuke, néro adırı ser. Goniya a bize

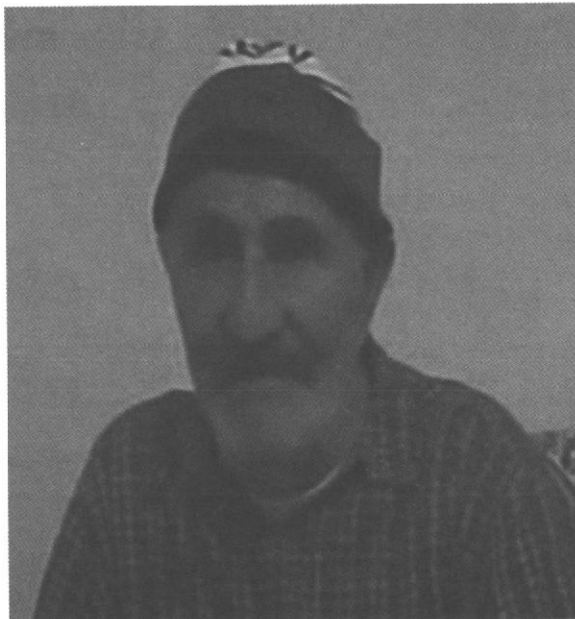
bésol, mawo ke ameyme, ma péro ğize seri bime, ma werde. Qoze tawuke.

Sıma goniya bize werde?

Ya.

Neyse. Goni ke ma werde, ma herkes héni bolmis bime. Bize be re veze, hurdike, serne, bigirene. Uwé gureta ma sera fetelino. Tek ve tek uwe verde ra ma sér. Vake urze re xo ser. Ma urznayme ra. Mordemek baqıl vi. Qesa ke fek ra vejına, vano mı adıré xo dardo we. Ape mı vake Hemed, Hemed tu çı vana mı adıré xo dardo we. Vake zeré sima tholo, sima péro bolmis biye, sima kotiye.

Ard niya her ju honde dı béçhıku gost da ma, ma fitme qeseyi. Her ju ke tenena da ma, endi néverda ma rakume. Ma fino qeseyi. Her juke tenéna da ma vake endi sima nédan. Ma uza mendime bi sodır.

Tu vake Zuğur, Zuğur kamji ca de vi?

Hawo biné pétere de ro, vere Gafati de.

Neyse, vake Hemed qusur de niya mede. Ala su diyare Dere Laçi, ala lone gureta, yoğsa esker sero. Vake tamam ez son. Vake ama xo kıstene mede.

Tu a lone nıka zona, kotiya?

Cawo ke Dere Laçi de korpi esto, heté çhemi de, hawa wuzarawa.

Ame xeyle mend, varasora vejıya ame. Vake yiyeke teslim biye, yi butu gureté berdé. Kes tede çino. Teko ke weso hawo amo Laç.

Oooooof oooooof...

Ma ki uza ra qılayayme ra ameyme.

Ameyme ke piyé mı ki amo. Rahmeti şiyero merdune sima, yane hona weso. Cıra vato hermeta tu şiya ke domanu re uwe biaro, cere néama. Endi sono çhem. Veré çhem de hata vere Silizu uzawu keno sae. Ala gına uwere, uwe berda sekerda?

Eke Hesene Gewe yi gureté berdé. Ma ki ameyme wuza Laç, wuza mendime. Wuza ra tepiya herkes ve xore.

Tu thowa caye ra dirvéti gurete?

Néye né.

Tu namé xo néva, namé tuyé xér çık vi?

Namé mı vere coyi Beg vi. Dıma ke hukmat ame nika Bako Çetinkaya vane. Namé mı nika Bako. Dımaki amune şine çé rayveruné ma Korkes.

Tu vake çeneyi wuza ca mendi. Yi se vi wuza? Wawa tu wuza sebiye?

Yi wuza butu kıştı, sevi kam se kerdi, çı bi, xevera keşi çına.

Piyé tu sima de vi u sebi?

Piyé mı dere laçi de ame, vake moa tu gı na cı, yeno hata veré Silizu sono, yane caye meyit bıvino.

Pé coy meyit di ya ki nédi?

Néé néé nédi. Piyé mı wes vi. Pé coy ke ma ameyme dewe, hegayi vésnay vi. Ju cınıke bijerik kerdivi top, mısayıva piyé mı viye. Piyé mı ra vake mı na bijerik kerde top, berine zav zeçé xo dine. Piyé mı téy şı. Sono Giniyeke esker hawo pagu dero. Esker pagu ra atas keno hurdemine kısıno. Ye piyé mı qersune ginena qor. Nika vane u sıro, saré ma ameyvi phonc séy, mı ğelet va phonc kağıti, saré Demenu. Piyé mı ke qor ra beno dirvetin, saré hén wesa wes cı ra kené, sare téyi béné.

Sare kami cıra kerdi vi?

(Cınıye: Eskeri cıra kerdi vi) Néé néé endike esker cı ra kerdi vi milisu cı ra kerdi vi nézonen.

Endi ke yi Giniye de gınay cı, ape mı kut adır u kile. Vake ez domanu cen son teslim ben .

Namé apé tu çık vi?

Qemeré Meleke.

Vake son Gafat. Meme Keke rameti hona wesvi. Vake domanu bere Silizu, lé qereqol de caverde, yi vake ez ke beri domanu lé qareqol de caverdi, domene mı ke şı, ez çaye béri tha, sebıkeri. Vake eke henıyo desté tu ke domanu ra nébeno, birazayé tu pilo, yison dime yeno eyi caverde. Domanané xo bize su teslim ve, apé mı ki domané xo guret şı teslim bi. Ez ki wuza mendo. Apé de mı esto şine lé déyi, ma şime Gema Gewreke tede Goméy vıraşti. Tey mendime

Roze hasar bimeke dorme ma birno. Gema Gevrekede.

Ooof oof...

Pede pede tıfongé xo guret nay pa, esker semerna wé berd. Ma remayme şime deste Jele. Pé ma de yi gomeke ma vıraşti, yi fişt ra cı. Wuza diré esker ki gınay cı.

Ameyme Xilos. Payizo. Vake haydere şime Khuresu cuni darde wé. Her ju tos tosé , yane teliye non biyarime. Kotme ra raye veré Marçigi de kotme bover. Apé mı, dı domane xo caverday vi. Ez kotine ra dime, kinc mınc mı ra çine, tene qolıyé heni miraye. Apé mı Welé Bor'i naskene? Piyé Welé Bor vi. Veré çhemde ke ez bine açuğ wıyi vake, tu çaye doman ca verday, Mı ra vake wecé so. Ez amune ke weceri, nat dot ra vajay pede. Vake tu niya horte wusuvude rusnena, yi verdané şero çe reso. Meke made biéro.

Tey şine. Ameyme şime heté quresu. Uza non mon ard ma werd. Lazeke de Heyderız uzaro. Ape mı céravere, vake bi néy bere çe rayvere ma. Textğel, caverde bi. Kotra mı ver pesewa, ma ameyme diyare dewe. Mı salıxdano, vano bono ke

heto binende, çé Bawa Qeremaniyo. Su, su wuza. Uza vînet. Ya, son, ama nétersen, hen je bomune. Şine. Bono ke mı salix da şine pé çeveri. Şine ke veré çeverde mordemeke rakotiyo, hermete lewe de ra, vane kamo çiko? Van çé Bava Qeremani. Waxto ke şeri, hasa huzure sima ra tene kelpé pé linga mı de guret. Teséla mı kote, çepere gore guret ben berz ke kutik ver bixeleşi, xu est war “kut kut kut” ame kutik mı sera kerd. Pé mı guret vake tu kama, çika, kata sona? Mı va ez son çé Bawa Qereman'i. Pé deste mı guret, ez berdune pé çeveri, “veyve veyve veyve “ vake, çever yake ala. Çever kerd ya ez berdune zere. Şine zere ke anawa, çena xuya zewejayiya ama çé xo.

Çıko, çıvawo, koti ra yena? Mı va hal kifayet niyaro. Ard tené non mı re ard. Mı none xo werd, tene orğa ard, cil fit ra, orğan kerd cı kotne horte. A ve çena xo ra amey. Vake dike dike ma ney sebi kerime ? Nika ke hukumat heşiya pé ma qırkeno. Néro vake se bikerime. Şero uza axure de vîndero. Qe ki tever méro. Berdu axure, serve simavo, hire asmi axure de viyo. Sonde biyené açuğ, amene none xo werdene, çime keşi ara mı néginene.

Roze ju meymané xo vejiya ame, ez berdune lewé. Vake ap Qereman no lazek koti ra wo ? Vake wu Alizo. Feke xo dezo ardo sere wanen. Vake ala bi lé mı. Şine lewe, vake vaze pesewe, ma Demenu vatene pusewe, mı va pusewe. Huya huya huya vake ap Qereman çı mı ra inkar kena, tolivo. Veyva xo ame, xınamiye xuye Hasorige Soşene Seywuşen uzaro. Bawa Wuşen vake newetiya maliya, mı de birusne mali. Téy şune mali. Ala ramet eylesin yé sima ki o ki. Vake cigeram, na bine çengune mı besekena biruçkine. Mı va ala biya, Biné çengu mı ruçkıt, kerd pak, sonde şime çé.

Vake Besé, aye vake “çıko”, vake ez na lazek tu nédan. Mordemek ez guretune, eve qatiro ardune çé Silemane Qersuni. Silemane Qersuni ez kerdune laze xo. Ez berdune Majgerd qayte feké mı bi. Qayte didonune mı bi. Ez yinu

sero yazmıs kerdu.

Çe Silamane Qersune ser?

Ya. Amune wuza mı va tha manen endi. Na apé mı Qemere Meleke ğerv ra vejiya ame Tunceliye. Sonde va apé tu vato dı qatıru biyaro çıye mı bero Pilvank. Sodıra dire qatırı guret şıyu, çé berd Pilvank, mend dadese roj kot horte, apé mı ame vake birazayé mı bide mı. Yıno vake nédame, lazé mao. Velasil cav kerdı şı.

Teneke waxt kot horte, onca vejiya ame, yinu kerd, apé mı kerd, sonıye de apé mı ez guretu ardune Pilvank.

Peki apo Dere Laçi de çhond ten kışiyé, qésa henene qe vajiyene ?

Dere Laçi de yiye ke lone de, péro kışay. Top ard qarşuye lone, kerde zere lone zof teneyi kışay.

Dewé de boni mal milk péro vesnay vi ?

Boni, butu zeke hona herv nevejıyo, viştı heşt tawray kerte aşire de vejayi, tédé bombalamıs kerdı, cer bi tever.

Apo, Yıwıse Seykhali çutur kışiya ?

Na ağır makine vané, top vané corde sono ke bijero, gıneno cı .

Heme Cıve Kheji ra gore tu çı heşiya pé ?

Heme Cıve Kheji eke ceriya, Dere Laçi guret. Yıwıse Seykhali ke gına cı, péro remayi, kes wuzawu nemend.

Apo to ra haq rajıvo, tu xeyle ma re qese ke bene vindi, yi ma re kerd alacağé.”TARIXE MA” tenena kerd roştı.

ALEVİLİKTE YAŞAMIN MÜZİĞİ “SES GÖLGESİ”NDE DİNLENİR

 Esat KORKMAZ

Sır Simgesi Olarak Müzik:

*Dinlediğin müzikle
“etinin eylemini”
birleştiremiyorsan
“bedenin bilincine
uzak” demektir:*

Bâtini geleneğin özgün yapısı olarak algılayabileceğimiz Alevilikte müzik, “canı”, canın eylemli hali anlamında “canlılığı” simgeler. “Konuşan dil” ve “konuşan tel” ile bilginin taşıyıcı kimliği olarak nesnelendirilen “zâkirin” söylediği şiirler “nefesin”, sazın göğsüne yaptığı vuruşlar “kalbin atımının”, tezeneyi tutan “el” ile klavye üzerinde gezinen “el”i, canın-canlılığın simgesi durumundadır. Bu bağlamda Alevilikte müzik, “kabı doldurmayı”, yani “ölüp ölüp dirilmeyi” amaç edinmiş bir eğitim uğraşısıdır. Doğal olarak hisseden doğanın yaşama enerjisinin “nedeni” olarak öne çıktığından Alevilikte müzik, “gizil nesnelligi”, bu anlamda “sırrı”, ötesinde “Tanrı’yı” simgeler. Sözün ve sesin muhabbeti, özünde her kafadan çıkan sesin-sözün “birliğe ulaşması” anlamında “senfonik bir zikirdir”. Açık anlatmak gerekirse bu “senfoni”nin en önemli enstrümanı “bağlama”dır. Gelenekte bağlamanın 12 perdesi, “12 İmamı”; sapı, “elifi”, elif aracılığıyla “vahdeti-Tanrı’yı”; gövdesi “lam”ı, lam aracılığıyla “Cebraili”, yani “aklı”, ötesinde kendi aşkı içinde

kendi aşkı ile âşığa dönüşen “Maşuğu” simgeler. Bağlamanın sapı ve gövdesi, yani “elif-lam”, el ile ilişkilendirilir ve bu nedenle bağlama “el” kullanılarak “sesle dönüştürülür”. Bağlamada, alt ve üst eşikler arasındaki tellerden “ses” alınabilir; tel “eylemli” ise artık tel değil “ses”tir ve “yaşamın” simgesi durumundadır. Üst ve alt eşik dışında kalan teller, “sesle dönüştürülemez”, yani onlardan “ses alınamaz”; ses alınamayan bu teller “doğum öncesini” ve “ölüm sonrasını” simgeler. Tasavvuf geleneğinde “doğum öncesi” de “ölüm sonrası” da “doğuran hiçlik”tir. “Varoluş çevrimi” kapsamında, doğuran hiçlikten çıkılır, yine doğuran hiçliğe dönülür.

İki eşik arasındaki telleri sese dönüştürebil-

mek için “sağ el gövde üzerinde aşağı-yukarı, sol el sap üzerinde sağa-sola” hareket etmek zorundadır; zorunluluk gereği yapılan “dört hareket”, Tanrı'nın ya da doğanın ilk çocukları olarak algılanan “dört unsur”, yani hava, su, toprak ve ateşi simgeler. Demek ki doğa “dört unsur”dan, ses “dört hareket”ten oluşur.

Diğer taraftan bağlamanın gövdesi, simgesel anlamda “gebe bir kadın”dır ya da “gebe kalan gönül”dür; zâkir ya da âşik tele vurduğunda hem çocuk hem de anne “sese” dönüşür, “gönül ses olur”.

İçtiğin Seste Görüntünü İzlemek

Beden “ses” olduğunda ruh “uyanır”

Titreşim ilkesi gereği hiçbir şey durağan değildir; her şey hareket eder:

Her şey enerjidir ve durağan hiçbir şey yoktur; evren ve hayatın en ücra köşesi bile titreşir. Demek ki “değişim” ya da “ses” kaçınılmazdır.

Olağanüstülük denen şey; susadığımda “içtiğin” seste bir de görüntünü izlemek olmalı. Demek ki bir Alevi, bağlama sese dönüştüğünde dinlerken kulağını aynı zamanda “göz” yapmak zorundadır. İşte o zaman işittiği seste bir de “görüntüsünü” izleyebilir.

Yaşamın müziği “ses gölgesi”nde dinlenir ve unutulmasın diye “gönül defterine” kaydedilir. Alevilikte, insan-tanrıçılık gereği müzik kaynağı kabul edilen bağlama önce “insan” yapılı, sonra da algılanmaya çalışılır. Bu bağlamda bağlama “konuşan tel”dir, yani tıpkı bizler gibi doğar, büyür ve ölür. Dışıl ağaç ile eril tel “evlenir”; bu evliliğin “çocuğu” olarak dünyaya gelir bağlama dediğimiz şey.

“Çocuğu” yetiştirmekle görevli “usta” onu “canlandırır”; sese dönüşüp dönüşmeyeceğini, ses olup olmayacağını denetler. Olumlu sonuç alırsa bağlama “ilk doğumunu” yapmış olur.

Asıl doğum “bağlamanın yol doğumudur”: Yol doğumunda baba ozandır, ana ise öğrenci olarak bağlamanın kendisidir. Ozanın eli tele dokunduğunda bağlama “gebe” kalır ve doğum gerçekleşir. Çocuğu adı “titreşim”dir. Titreşim ses olduğunda bağlama içini dışına taşıyarak yaşama akmaya başlar. İki cinsin “evliliği”, verimlilik, yani “canlandırma” için koşuldur. Her evlilik bir “doğumu” olanaklı kıldığına göre “canlanma”, yani “verimlilik” olanaklı hale gelir. Ve sonsuz gerçekliği anlatma biçimi olan bağlamanın “miraç yolculuğu” başlamıştır artık. Ozanla-âşikle bağlama “sevişmeye başlar”. Müzik dediğimiz şey işte bu “sevişmenin” sesidir.

Alevilikte “ses” ya da onun “örgütlü” biçimi olarak algılanan “müzik”, Tanrı'nın bağlamanın yapısına koyduğu bir işarettir. Ve bu işaret somut anlamda bağlamanın “bilincinden” özgürleşebilenlerce “keşfedilebilir”. Bu nedenle gürültüyü müzik sananlarca anlaşılmaz. Sesle, “üç terki” gerçekleştiremezsek, yani bu dünyayı terk edemezsek, öbür dünyayı terk edemezsek ve terk ettiğimiz yeri de terk edemezsek “sesin/seslerin sabit anlamları” tarafından “zincire vuruluruz”. Yeni bir şeyi betimlemek o denli zorlaşır ki “benimiz” düşünülemez ve sese dönüştürülemez bir duruma düşer; zihnimiz “paramparça” olur.

Sesler manayı “anırttığı” için, sözcüklerle açıklanamaz ya da sözcükler burada yetersiz kalır. Daha doğrusu, “hallerin elinde esir”dir sözcükler; onlar kullanılırsa herkes anlar. O zaman da amaç ortadan kalkar.

GENÇ CUMHURİYETİN YILMAZ BİR KALEMŞÖRÜ

NAŞİT HAKKI ULUĞ

 Ali Ekber COŞKUN

“Dersim'in bize bağlı olan kapısını Cumhuriyet , büyük imarçı ve medenileştirici kudreti ile arkasına kadar açmış bulunuyor. Dersim'in şahı olan ve toprakları atılan Sultanbaba'nın , Dojkbaba'nın tılsımı bozuldu. Cumhuriyet ordusunun süngüleri parlayıp, toprakları atıldığı zaman Dersim'deki onbinlerce mazlum insan hürriyetine, insanlık haklarına kavuştu; haydut zihniyeti son nefesini teslim etti. Ne mutlu türküm diyene.! “

NAŞİT HAKKI ULUĞ

Naşit Hakkı'nın imarçı ve medenileştirici ordusu “ sel “ gibi Dersim'i bir baştan bir başa geçip gittiğinde yani Dersim'in kapısını arkasına kadar açtığında geride yüzbinlerle ifade edilen ölü , binlerce öksüz çocuk ,onbinlerce sürgün ve ateşler içersinde bir şehir bıraktı. Yıl 1938'di. Ne hürriyetin tadına varacak köle Dersim'li kalmıştı geride ; ne de imar edilecek bir tek ev. Bütün bu yıkıma ve neredeyse haritadan silinen Dersim'e rağmen Naşit Hakkı Dersim'in kurtulduğunu ve hürriyete kavuştuğunu büyük bir gururla nasıl söyleyebiliyor dersiniz .?

**Şalvarı şaltak Osmanlı
Eğeri kaltak Osmanlı
Ekende yok biçende yok
Yiyende ortak Osmanlı**

Osmanlı imparatorluğunun son dönemlerine denk gelen 1800'lerin sonu 1900'lerin başı ekonomisini savaşlardan elde edeceği gelire dayandırmış imparatorluk için tam bir çöküş süreciydi. Dünyadaki diğer imparatorluklar ordusunu gelişen teknolojiyle yenilemiş ve gerçekleştirdiği yeni keşiflerle yeni ticaret yolları bularak ekonomisini zenginleştirmişti. Oysa Osmanlı imparatorluğu bu gelişime ayak uyduramamış , dolayısı ile ordusunu geliştiremediği için yeni kazanımlar elde edememiş , diğer yandan kontrolü altındaki ticaret yollarının bir anlamı kalmamıştı. Son çare olarak dönemin güçlü devletleri ile tek taraflı imtiyazları içeren antlaşmalar imzalayarak

topraklarının kapılarını ardına kadar onlara açmıştı. Kapitülasyonlar olarak adlandırılan bu antlaşmalar imparatorluk topraklarında yaşayan bütün halklara ek vergi ve daha fazla askerlik yükü getiriyordu. Bunların neticesinde Ege'den Doğu Anadolu'ya savaşlardan dönen askerler dahil olmak üzere halk ayaklanıyor ya da kendince çareler arıyordu. Örneğin bu dönemde ülkenin ticari bakımdan en gelişmiş bölgesi olan Ege'de yoksul gençler neredeyse bir ömür süren askere gitmemek için dağlara çıkıp efe oluyor, ya da çete oluşturup halkı soyuyorlardı. Bu dönemin en ünlü efesi Çakırcalı Mehmet Efe ve 5 kişilik çetesi” efe 1911 yılında daha 29 yaşındayken ölene kadar”, aralıklı olarak 12 yıl dağlarda efelik yapıyor ve bu süre içinde 2000' e yakın insanın ölümüne neden oluyordu. O dönemde 20 'ye yakın çete dağlarda efelik yapıyordu. (Atçalı Kel Mehmet hariç) Bu çetelerin yarattığı korku nedeniyle halk artık çalışmıyor ve şehirlere göç ediyordu. Yetkililer ise bu kadar ağır sorunlar yaratan bu çetelere karşı birkaç zaptiye ile takip gönderiyor, yakaladığını içeri atıyor , yakalayamadığına ise af sağlayarak bulunduğu bölgede kır serdarlığı ünvanı ile maaşa bağlıyordu.Öte yandan aynı dönemde artan vergiler ve ekonomik bunalım nedeniyle Kastamonu , Sivas , Erzurum , Trablusgarp ve İzmir'de halk ayaklanıyor ve soruna çare bulunmasını istiyorlardı. Bu ekonomik ve sosyal kargaşa Dersim'de de hissediliyordu. Zaten öteden beri devletle ciddi bir ilişkisi olmamış olan , tamamen kendi ekonomik ve sosyal yapısını koruyarak yaşayan Dersim'de aşiretlerin ağırlaşan bu şartlara tepki göstermesi

kaçınılmazdı. Bunun yanında aydın Dersim gençlerinin de katkısı ile bölge halkı arasında giderek gelişen bir milli tepki oluşuyordu.

İmparatorluk yıkılıp yerine Türkiye Cumhuriyeti kurulana kadar bu topraklara hükmedenler Dersim'e sürekli tabur tabur askerle sefer düzenlediler. Her seferinde arkalarında binlerce insan ve hayvan ölüsü , yüzlerce yanmış köy bıraktılar. Genç Türkiye Cumhuriyeti 'de öyle yaptı. Fakat diğer hareketlerden farklı olarak hareketin öncesi ve sonrasında yapacaklarını önceden belirledi. Devlet hareket öncesi onlarca istihbarat elemanını Dersim'e yolladı ve onlardan ayrıntılı raporlar aldı. Bu istihbarat elemanlarından biri de dönemin gazetecisi Naşit Hakkı Uluğ'dur. Bizzat Atatürk'ün görevlendirmesi ile o dönem CHP'sinin resmi yayın organı durumunda olan ulus gazetesinin yazı işleri müdürlüğü'ne getirilen Naşit Hakkı Uluğ bir dönemde TBMM'de milletvekilliği yaptı. Dersim'e dair hareket öncesi ve hemen sonrası kaleme aldığı Derebeyi ve Dersim , Tunceli Medeniyete Açılıyor adlı iki kitabı bulunan Naşit Hakkı Uluğ bu kitaplarında aşiretlerin nüfusundan, ne kadar silahı olduğuna kadar çok geniş bir bilgiye ulaşmış. Ayrıca Dersim'in su kaynaklarından dağlarına kadar ayrıntılı bir coğrafya tanımı getirmiş. Bunların yanında hangi aşiretin kimlerle çatışmalı olduğunu öğrenerek rapor ve kitaplarında belgelemiştir. Gerek Naşit Hakkı'nın kitaplarında, gerekse o döneme kadar devlet adına rapor hazırlayanların ortak ve belirgin en önemli çabası , Dersim'in bir Türk yurdu olduğu , Dersimlilerin ise has be has Türk olduğu vurgusudur. Kullanılan dil ve çözüm önerisi aynıdır. Örneğin Jandarma Umum Komutanlığının yayımladığı Dersim adlı kitapta

Dersimlilerin Türk olduğunu kanıtlamak için vurguladıkları bir konu var ki , aynı teoriye Naşit Hakkı'da sarılmakta tereddüt etmiyor. Verilen örnek güya Ovacık yöresine ait bir deyiş.

***vardım odasına kahve pişirir
kınalı parmakları fincan devşirir
gel beri gel beri gündüzlü dostum
uydun el sözüne selamı kestir.***

Öne sürdükleri teze göre bu deyişte sözü geçen Dersimli bir kadın, deyişi söyleyen ise bir Türk genci. Genç aynı zamanda kadının gündüzlüsü yani oynaşı. Tezlerine göre Dersimli kadınlar gündüz oynaş tutabilir. Gece oynaş tutamaz. Kadının bu ilişkisini hem kocası hem de toplum biliyor. Bu ilişki toplumca günah sayılmıyor. Devamla aynı ilişki tarzının Türkmen alevi toplumlarında da olduğunu, dolayısı ile bu sosyal ilişki benzerliğinin Dersimlilerin Türk olduğuna yeterli bir delil oluşturduğunu söylüyorlar. bir toplumu Türk yapmak için

Dersimlinin vicdaniyla oynayan Seyitlerden bir grup

dilmiş gibi Türkçe ile kıyaslayarak, bu mukayase- den onların Türk olduğu sonucuna varıyor. Naşit Hakkı soruyor : - çorbayı ne ile içersin ? Bizim Dersimli : _ kosık ile. Naşit Hakkı diyalogun yanına parantez ile not düşüyor kaşık demek istiyor. İnsan gülsün mü ağlasın mı şaşırıyor. Dersimlilerin kafatası ölçülerinden tutunda kılı göğüslerine kadar pek çok delili Türklüğün işareti olarak sunan bu zevatlar tek bir amaca hizmet ediyorlar yüce Türk birliğine!. Bizi bir yandan ısrarla Türk yapma gayreti içinde olanlar bizi aynı zamanda haydut, cahil , elinden hiç bir iş gelmez bir toplum olarak anlatıyorlar kitaplarında. Harekatın en önemli gerekçelerinden biri , aşiretlerin civar yerleşiklere baskınlar düzenleyerek , onların yaşam haklarını tehlikeye atmalarıydı. Bu yüzden artan şikayetler bir hareketi zorunlu kılmıştı. Naşit Hakkı Tunceli Medeniyete Açılıyor adlı kitabında Dersim'in coğrafi tanımını yaptıktan sonra , bu dağlık arazi koşullarının tarım yapmaya, namusluca yaşamaya uygun olmadığını , Dersim aşiretlerinin mecburen soygunculuk yaptığını söylüyor.

Ayrıca Dersim'in yoksulluğunun ve geri kalmışlığının tek nedeni olarak seyitleri ve ağaları gösteriyor ve onların çalışmadan, halkın sırtından geçindiğini, rahat bir yaşam sürdürdüklerini söylüyor. Ardından kitapta yırtık pırtık elbiseleri ile birkaç seyyitin resmini yayınlıyor ki insan resmi görünce bunlar mı refah içinde yaşamış demeden edemiyor. Neresinden bakarsanız bakın kara mizah örneği bu kitaplardaki tezler devletin resmi bakış açısını yansıtıyor ve hala da bu yöntemle hareket edildiği açık. Harekatın gerekçeleri olan Dersim'in vergi vermemesi , yeterince askerin alınamaması , Dersim Aşiretleri'nin civar yerleşiklere tecavüzleri, o dönem topraklarında yaşanan genel sorunlardan olmasına rağmen, devletin Kürtlere ve Dersim'e özel bir müdahalesi olduğu gayet açık. Yukarıdaki nedenler yüzbinlerce insanın ölümü, binlerce

çocuğun öksüz kalması , yüzlerce köyün yerle bir olması için yeterli sebepler mi sizce ? Ya Çakırcalı Efe şahsında sembolikleşen ve hala da destansı öykülerini dinlediğimiz Efelerin yarattığı kaotik ortama rağmen , devletin onlara yaklaşımına ne demeli...?

38 o sancılı dönemi yaşamış , şimdi yetmişlerine merdiven dayamış yaşlılarımız için hiç açılmaması gereken bir mühür, kendi tarihlerini anlama çabası içindeki engin yürekli gençler için unutulmaması gereken onurlu bir geçmiş , köklerinden kopartılıp bir avuç yalancı toprağa mahkum edilmiş meşe ağaçları için yeniden kök salınması gereken vatan toprağıdır. Yüzbinlerce insanımızın hayalleri, sevinçleri, hüznüleri ve aşkları gizlidir o topraklarda. İçilen her yudum suda, solunan her hava da 38'in izi vardır hala. Ordunun son sel seferinden sonra yaban topraklarda yaşamaya mahkum edilen tüm okyanus yürekli , dili törpülenmiş insanlarımız 1945 affıyla kendisine sunulan yalancı cennetleri

***38 o sancılı dönemi yaşamış ,
şimdi yetmişlerine merdiven
dayamış yaşlılarımız için hiç
açılmaması gereken bir mühür,
kendi tarihlerini anlama çabası
içindeki engin yürekli gençler için
hiç unutulmaması gereken
onurlu bir geçmiş , köklerinden
kopartılıp bir avuç yalancı
toprağa mahkum edilmiş meşe
ağaçları için yeniden kök
salınması gereken vatan
toprağıdır.***

ellerinin tersiyle itmekten bir an bile çekinmemiş ve şimdi bizim dağbaşı dediğimiz yerlere uçarcasına geri dönmüşlerdir. Peki devleti adına elindeki kalemi silah gibi kullanan ve bizi her fırsatta aşağılayan, küçümseyen, büyük Türk kimliğine gönülden bağlı Naşit Hakkı Uluğ ne yapmıştır dersiniz. Bu değerli zevat 1977 yılında yurdundan çok uzaklarda Bonn'da kendisine ait olmayan topraklarda yaşama veda etmiştir. Kendisi onurlu Dersim halklar bahçesine sızmış zehirli bir sarmaşıktır sadece...

Geride kalanlarını düşünmeden, sadece onurları ve yaşadıkları bir avuç gökyüzü için toprağa düşen tüm insanlara saygıyla...

YİTİRİLMİŞ BİR HASRETTİR ŞİMDİ VATAN

Ali Ekber Coşkun

15.02.1999

Bir zamanlar otuz sekizdi
Ve dedem daha dilini kaybetmemişti
Her şey birazcık soluk içindi
Yalansız yürüdüler darağacına
Seyid'in sımsıcak gözleri asılı kaldı ateşgahlarda
Bira hesko telli'nin düşleri Ağrı'nın doruklarında

Ben o zamanlar yoktum
Ne kör bir kılıçla başımı uçurdular acımasızca
Ne de tıkip bir mağaraya beton döktüler arsızca
Hatta salya sümük üstüme gelirken ölüm
Başı öne düşmesin diye ardımdan gelenler
Bırakmadım kısacık hikayemi
Sesi kısılmış lal sulara

Ben o zamanlar yoktum
Bra hesko telli
Aslan yürekli o adam
Elde silah savaştığında Ağrı'da
Çakalların barınmadığı o dağlarda
Gökyüzüne hasret bir avuç şahindiler
Ölümüne bir savaş başladı
Tanrıya yakın dünyaya uzak
Uzun beyaz donlular
Döllerini akbabalara yedirmediler
Ki aman dilemeden kibirle gelenlerden
Gözlerindeki ateş sönünceye dek
Önlerinde diz de çökmediler.
Dedim ya ben o zamanlar yoktum.
İçli bir hıçkırıktır benim için otuz sekiz
Dört yaşında kurmanç bir çocuk
Bıraktım o utangaç topraklarda
Silik bir fotoğraf karesidir çocukluğum.

Öncesiz ve sonrası
Bir çığlıktı yaşananlar
Kimse duymadı
Görmedi
Hayır bilmiyordun

Otuz sekiz'den sonra
Yetmiş sekiz'den önce
kimliksiz bir zaman dilimiydi an
geçmişti ama değişmemişti zaman

bir düşümüz vardı
uçurumların efendileri kartalların kanatlarındaki
kırık tüye benzerdi yarım yamalak
bir o kadar inatçı

unuttunuz mu ?

aynı dereye yıkanmıştık o çocuklarla
aynı ceviz ağaçlarının arkasına gizlenmişdik
körebe oynarken sincaplarla
damlarda yan yana uzanmıştık ta
gökyüzündeki yaramaz çocukları saymıştık bıkmadan
ve yumuk gözlerle
binlerce yıllık bir direnişi dinlemiştik
ak saçlı dedelerimizden

uçurum patikalarına yazgılanmıştık körkütük
belki de ölüme böyle kolay
böyle alaycı gidişimiz bundandı
alnımızda ora taşlarının izi vardır hala

bir düşümüz vardı
kirlenmemek için otuz sekiz 'de
ırmaklarımızın hırçın derinliklerinde
bir sır gibi gizlenen
saçları kor kor ateş
ürkek ceylanların gözlerine benzerdi
hüzünlü ve de yürekli

unuttunuz mu ?

serin yayla gecelerinde
otururduk yan yana
bir yanımızda aşk türküleri
okunurdu her daim
bir yanımızda rüzgar eserdin ılıman

içimizdeki yangının ferî olurdu
orta yerde bir halkın sımsıcak ,
kırık dökük hikayesi dururdu
biz o kekik kokulu kızlarla
birbirimize akar
sessizce sevişirdik uluorta
içimizdeki yangın
masum bir küle dönerdi usuldan
kıpkızıl alevler yükselirdi ateşgahlardan
kartallar ülkesinin bil cümle canlıları
sevdikleriyle aşka dururdu.

İstediler ki hiç kurumasın
Bizi kucaklayan o hoyrat dereler
Bir daha zamansız yaprak dökmesin
Ceviz ağaçları
Kör bir yalnızlığa terk edilmesin
Köy meydanları
İstediler ki yaralanmasın
Saçları sır gözleri köpük yüklü ceylanlar
Irmaklarımızın döşüne sıkılmasın
Kör kurşunlar
Bir daha sönmesin dağ doruklarındaki
Kızıl ateşgahlar
İstediler ki düşleri solmasın
Ve sabaha kabusla uyanmasın
Ömrümüzün göçmen kuşları
Ve bu yüzden ellerinde
Mazlum bir halkın mahsun bakışları
Dillerinde yasaklı bir halkın
Bitmez türküsü
yürüdüler
Örs ve çekiç gibiydi talebeler
Bükülmez denilen çeliği
Sonsuz bir inançla eğdiler
Kurulmuş kum saatini tersine çevirdiler
Yürüdüler....yalansız...

Tatlı bir uykudaydı kıрманçlar
Dingin okyanuslarda süzüle süzüle
Resital veren yunuslardı onlar
Yalnız dedelerimiz yarı uykudaydılar
Ateşler sönmemeli diyordu
Buğulu gözleriyle dedem
Gecenin sessizliğinde olacakları

Hisseder bir edayla
Bir sonbahar sabahı
Cemselerin gürültüleriyle
Uykularının en mahmur yerinde
Kabuslara uyandırıldılar
Kadınların kollarında geceden kalma
Şehvetli bir kırgınlık vardı
Meşe ağaçlarının ince damarları gibiydi
Nenelerimizin yüz çizgileri
Daha da derinleşti

Yürüdük...kundaklarımızda kan
Göçkün çıplak ayaklarla
Güpegündüz ...

Evet vakitsiz geldi ölüm
Ve yine vakitsiz düştü göç yollarına
Ataları gibi kıрманçlar
Doksan dörttü
Dondurucu kar iklimiydi zaman
Kara yangınlar yükseliyordu ormanlardan
Öncesiz ve sonrasız bir çığlıktı yaşananlar

Dersim dilsiz
Dersim yetim
Yaralı bir geyik gibi sahipsiz
kimliksiz ülkem.

Kimse duymadı
Görmedi
Hayır bilmiyordu

Uzun kırgın yolculuklardan kalma
Yorgunlukla geldik.
Saçlarımızda harman yerinden kalma
Başak kokusu
Kollarımızda tırpan direnci
Hüzün düştü yüreklerimize
Geldik.
Çakıcı Efe'nin dağları ile avuttuk
Vatana olan hasretimizi
Yarım kaldı ormanların
Kuytuluk yerlerinde yaşadığımız
Acemi , çocuksu aşklar

Yitik bir hasrettir şimdi vatan.

Désim de name baqilén u zonayeğén;

Wuşéné Seydi

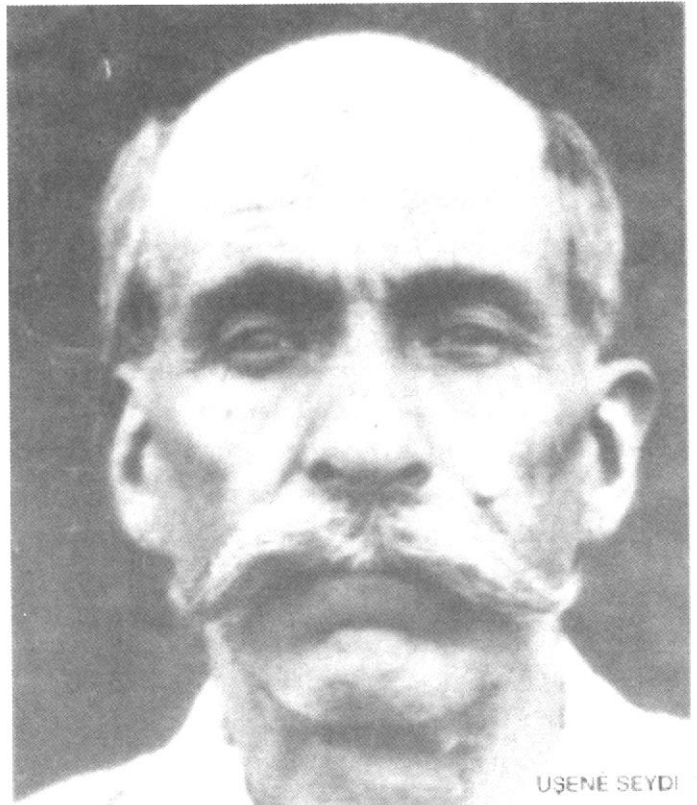
Saheyder **VEROZ**

Wuşéné Seydi dewré hirisu heşti de pile şéxu beno. Şéxu péra de khuresuna. Khuresu des u di pér saé bené. Wuşéné Seydi ke hona doman beno sey maneno. Ne pi ne bira, késé xo çine beno. Taé vané ke no rira namé dey Se Wuşen ya ki Sey Wuşeno. Taé nuste wu de ki name dey ca caé de Seyit Hüseyin ya ki Wusé Sey nuşino. Fikré mı ra gore ni namey téde ğeleté. Kokimé Désimi dey ra vané Wuşéné Seydi ya ki (namé camerdu saré ma seré wo) vané Wusé Seydi. Bivo ke namé piye dey ya ki namé khaliké dey Seyd vo. Wuşéné Seydi domanéna xora pét u tézik beno, aqıldar beno. Fikré xo reseno her qesé. Saiya gure u baqiléna xo de beno ağaye Şéxu. Name ciniya xo Beseré bena. Besere ra domoni né bené. Reyena zewejino. Ciniya diyine ra di çeney ju ki lazé xu beno. Désim de werté aşiru de dayma caé dey beli, maqamé xo berz beno. Herkes qiymet dano cı, xatır zoneno. Mordemé camatu beno. Désim de, werté aşiru de dayma qéreté haştiye keno. Tivaré herkeşi pé deyeno. Hama péra xu jede gewetine né bena. Zof késé xu, phoşta xu, çekdaré xo çine bené. Wuşéné Seydi tırki né zoneno. Wendisé xo çine beno. Hama Wuşéné Seydi Désim de namé baqilén, bilanén u zonayeğéniyo. Na mesela de qesé kokimuné ma tédine jüyo.

Kistena Bavay ra dime Sey Rıza ke qol erzeno Şine u Qırğu ser, Qırğu soné ginené bexté Wuşéné Seydi. Vane kami ke kerda héfé xo inera bijero. Na dewa de bégıka birazaye dey Rayveri ki esta. Rayveri serva kistena Bavayi senati viraste. Çaye ma tédine keno

adır. Çe ma domoné ma biné lingu de şi. Tern husk té wertede me véšno. Naé sere Wuşéné Seydi kuno mavén camat wazeno. Sey Rıza raveri izat né keno. Dima eve zoré silayiya Wuşéné Seydi Camaté Abasun u Qırğu nino ru. U camatte seneta ke Rayver vrasta yena werte. Mesela areze bena. Ora dime Sey Rıza qırğu sera desté xu onceno.

Héni qeseybeno ke, a roze, camaté Qırğun u Abasu de, duste hérsé Sey Rızay de Wuşéné Seydi vano “Sey Rıza heq béteru dür bero” Naé seré Sey Rıza herke şi qarino. Vano; birazae mı lazé mı kisto, endi nayera döt béteré çıga ke? Wertera ke waxt véreno, serri vérené, esker ke endi kuno Désim, Sey Rıza ke domonuné

UŞENÉ SEYDİ

xu, tornuné xu, péro piya çe xu, mulxuté xu aşira xu keno vindi, hepise Xarpéti de qesé Wuşené Seydi yenora vir. Hepiste piya bené. Vano tu u waxt mırana va, ez qarine. Niyade ke se bi. Déma béteru ra pil béteri esté.

Sera 1936 de verva usar ke aǵlér mavéné Halboriye u Silizu de yené pé ser sond wené Wuşené Seydi ki uza beno. Heté halboriye de Sey Rıza, Wuşené Seydi, Ali Efendiye Qılaçıye u iye bini, bover heté silizu de Demenura Cıvrayıl Aǵa, Qemer Aǵaye Wusıvu u zovına aǵlér bené. Cıvrayıl Aǵa ve Sey Rızay ra kewray bené. Wuşené Seydi virende dusté hukmati de tıfong estené re raji né beno. Ma hukmati de bas né keme vano. Pers keno mordemuné xora. İ vané qesa ma todera. Tu ke sa vana ma leé to derime. Khuresu ra Ali Efendi ki tıfong estené re raji nébeno u bé het maneno. Naver bover qeseykerdena aǵlérı de, Demenu ra Cıvrayıl aǵa ke jede qéreté tıfong estené keno, Sey Rıza linga xu keno uwa Muzırı vano; wuiy uwe serdına ez né thoren linga xu uwe kerı. Naé seré Qemer Aǵaye wusıvu Sey Rızay re vano; ma tı qoce torné Bavayıya tı ke né thorena linga xu uwe keré ma sebikerime. Aye de Cıvrayıl Aǵa niyadano ke aǵlér duste hukmati de tıfong estené re raji niye. Linge erzené xo ver. Cıvrayıl Aǵa sala miyane xo vezeno erzeno hard, seré meredıno ra, salé dano xo ra. Yane ke ez merdune mı wedaré. Wuşené Seydi boverra perpeşino ra Sey Rızay ra vano kewraé to hawo merd. Aye seré Sey Rıza bé zerrı vano wurze kewra wurze, va je vatena tu vo. Hama mı hewné xu diyo, peyniye de mezelé ma kuné ju ca. Ora dime sond wené kemeré erzené uwe ke; aşır péro piya tıfong berzé hukmati.

1937 de zorbajıya hukmati ke aşır seré dest kena cı Ali Efendi vano so teslim be. Ali Efendi ki khuresiz beno. Désım de mordemo beli beno. Waxt de eskeriye de mendo, hukmati nas keno. Wuşené Seydi ra vano; Hukmat qewetino, çetino. Sima

hukmati de bas né kené, béré sebebe feqır fıqarı mebe. Naé sero Wuşené Seydi vano tamam teslim ben hama ez zonen ke ye mı lao, mırı dime ye sima ki kok u fermano. Qerar dano cı teslim 1937 de teslim beno.

Qole eskeri sono ke dewe ra Wuşené Seydi bijero. Mılete dormı rijino uca, mordemé beli bené top yené ke xatır bı wazé u rast keré. Uca inera vano; qarşıye hukmati me vejiye, hukmati re hukmat lozımo, ma thoaye né kerdo, suze de mı çino. Serva mı merax mekeré. Ez oncia peyser yen. Nia qesey keno ke pé dyax mıleti do. Keno ke mılet vireniye me kuyo, raverdé va şero. Hata vıle şeǵank ucau mılet tey beno rast. Waxtoke endı Wuşené Seydi cera kené bené veng dano mordemé de xu vano ez seweta xeleşeyena aşire son miren. Endı reyna peyser amayena mı çına. Ez naye rınd zonen. Ez ke teslim vı belkia qarısı sima né bené. Tenga simare ez raji nine. Eve herv eve perodayıs na mesela de ma ser né kume. Peyra newe newe esker yeno, sima tey bas né kené. Sımara rıza mı laze mı Heseni re wayiriye bikeré.

Wuşené Séydi ve Sey Rızay ra juvinra zof has kerdo. Té dıstra viye. Qesa feké kokımuna, vane Sey Rızay ve Wuşené Seydi ke qeseykerdene aqılé keş qesa ine né restené. Zoné juvını zonené. Juvın né sıkıtené.

Tertelé 38 ıra avé, inu pérune piya Xarpet te mekeme kené. 15 kasım 1937 de erzené daré. Meyıtu vésnené, bené caé dıjdia de dané we. Mavénra 71 serré vérda ke hona caye mezela inu né zonino. Je Sey Rızay u havaluné binu seré hardé dewreşi de mezela Wuşené Seydi ki çına.

Her Was Kokê Xo Ser Royino!
Her Theyr Zone Xode Waneno

Yarasını Göstermeden Ölmek

 Mehmet GÜLMEZ

Her insanın beyni kendisine özgün önemli saydığı olayları, olguları, konuları ve nesneleri hafızasına kaydeder; resmeder. İnsan beyninin resmetmede, kaydetmede, bilgi ve bulgularda, inanılmaz ölçüde seçicilik yaptığı da iyi bilinir. Günlük yaşamda duyduğu seslerden ancak önemli bulduklarını hızla harekete geçerek ilgili merkeze aktarır. Benim kulaklarımın hassas seslerinden biri sürgündür.

Sürgün kelimesi geçen bir konuşma duyduğumda, zihnim tüm konuşmayı anlamak ve kaydetmek için olağanüstü frekansa geçer. Mayıs 2008 de Avrupa Dersim Federasyonu olarak Berlindeydik. Die Linke (Almanya sol Parti) milletvekili Sayın Hüseyin Kenan Aydın'ın düzenlediği 3 günlük Berlin gezisi kapsamında 4 mayıs tarihinde Berlin Dersim cemaatinin düzenlediği "Dersim 1938 katliamı" adlı panel dolayısıyla Berlindeydik. Pir Seydali Çiçek, bir sohbette "sürgün trajedisini" anlatınca, konuşmanın tümü hafızama kazıldı.

3. Avrupa Dersim Festivalini başarı ile sonuçlandırdıktan sonra 8 Haziran sabah 04,30 da eve geldim. Hazırlığımı yapıp 11 Haziran'da İstanbul'a uçtum. İzmit, Bursa, Balıkesir ve Aksaray'da "sürgün izlerini" sürdürdüm. Baba Seydali'nin konuşmasında, Balıkesir civarında bir adanın adı geçmişti. Bursadan sonra Balıkesir'e geçip işte o adaya gittim. Adanın ve Dersim sürgünlerinin

adlarını burada yazamıyorum. Çünkü, orada yaşayan insanların terdirginliklerini haklı buluyor ve şimdilik anlayışla karşılıyorum. Ada serüvenini aynen okuyucularla paylaşmak istiyorum.

Altınova'da konuk olduğum evin sahibi ile adaya vardık. Bir bakkala, "burada tanıdığınız Dersimli, Elazığlı kimse var mı?" diye sordum. Elazığlı sormamın nedeni; Türkiye'nin dörtbir yanında; hatta yurt dışında Türklerin yoğun oldukları yerlerde Aleviler ve Dersimliler çoğu zaman kendilerini inkar etmek mecburiyetinde hissetmişlerdir. Ola ki bizim "Cumhuriyet mağdurları" kendilerini "Elazığlı" diye tanıtmış olabilirler. Bakkaldan "hayır" cevabı alıp çıktım. Rıhtımın kafeteryalar ve restoranlar bölgesindeki kalabalık arasında, insanların yüzlerine bakarak işime yarıyacak bir sima aramaktan başka çarem yoktu. Telefonla konuşan 45-50 yaşlarında bıyıklı bir adama gözüm takıldı. Telefonunu kapatmasını bekliyorum sormak için ama bir bayan gelip koluna giriyor ve yürüyüp uzaklaşıyorlar. Ağır adımlarla yürürken, 35 yaşlarında esmer tenli mazlum eda ile karşıma çıkan birine sordum: "affedersiniz, burada tanıdığınız Dersimli, Elazığlı kimse var mı?" "Neden?" diye cevap verdi. "Ben Dersimliyim, Dersimli arıyorum" dedim. Adam gülümseme ve şaşkınlık arası cevap verdi: "Ben de Dersimliyim, Pülümürün Gürk köyünden" Dilaver. Onunla işte böyle tanıştık. Oturup kahvelerimizi içerken,

*"Yarasını
çocuklarına
göstermeden bir
ömür bitirmek
ve sırlarını
mezara
götürmek,
Dersimlilerden
başkasına nasip
olur mu?
Bilmiyorum.
Avrupa Dersim
Dernekleri
Federasyonu
Genel başkanı
Yaşar Kaya diyor
ki: "Dersimliler
10 yıl sonra
milyonlarca
Eurolarınız olsa,
seferber etseniz,
Dersim otuz
sekizin tek
tanığını
bulamazsınız"*

konuya girdim.

“Bu adaya 1938 de Dersim'den Haydaranlı iki kişinin sürüldüğünü duydum, onları bulup tanışmak istiyorum.” Dilaver “onlar iki kardeşti, öldüler, çocuklarından biri benim eniştemdir” dedi. Önce Dilaver'ın ablasının evine gittik. Rumlardan kalma yıkık harabe kilise ve bazı tarihi binaların çekimini yaptım. Gittiğimiz evde kimse yoktu. Bazen sahibini kandıran amatör kameramla Rum kalıntılarını çekmem Dilaver'i tedirgin etmiş olacak ki, ev sahibim Mehmet öğretmen de tedirgin oldu. Dilaver “sahil güvenlik adayı sıkı kontrol ediyor, fark

ederlerse zorluk çıkarırlar” diyerek beni mecburen uyardı. Cebimden arabanın anahtarını çıkarıp mehmet öğretmene uzattım: “hocam anahtarı al, benden 50 metre uzakta dur, polis benimle ilgilenirse, arabana bin doğru eve git, beni tanıyamıyorsun” dedim. Öğretmen anahtarı aldı “he valla sorun çıkarsa seni tanıyamıyorum” dedi ve uzaklaştı. Dilaver, Hüseyin amcanın oğlunun dükkanını bana gösterip öğretmenle uzaklaştı.

Dükkana girip selam verdim. Müşteri olmadığını anlayınca “buyurun oturun” dedi. Alman kimliğimi çıkarıp uzattım. “Ben Almanya'dan geldim, Dersimliyim. Buraya sürgün gelen akrabalarımız olduğunu öğrendim. Onları tanımak için geldim.” Babasının ve amcalarının öldüğünü söyledi. “Söyleyeceklerini kameraya almak istiyorum” dedim. Çekinerek “olur” dedi. Yarım saatlik konuşmayı kaydettim; ayrıldık. Eve gidip kontrol

ettiğimde kameramın beni aldattığını; kasetin boş olduğunu gördüm. İkinci gün adamı arayıp kahve içmeye davet ettim. O nazik davranıp beni davet etti, tekrar bize yakın bir ilçede buluştuk. Bu kez daha dikkatli ve arada kontrol ederek çekimi kaydettim. Kısa ama içler acısı konuşma aynen şöyle:

“Adım V, ben bura doğumluyum. Babam sürgün edilirken, 14-15 yaşlarındaymış. Ailede kimse sağ kalmamış. Amcam onun küçüğü. Annemle burada tanışıp evlenmişler. Babam fakir aileden Annem ise zamana göre “Ağa kızı” imiş. Af çıkınca, annem babamı zorlamış Dersim'e dönmüşler. Annemin babasının malını mülkünü kedisine vermemişler. Herkes bir kısmına konmuş. Ben o zaman bebekmişim. Tekrar geri dönmüşler buraya. Sonra benim nüfus kaydım, Ovacık Zeranik' de (Yeşilyazı) çıktı. Geri giderken orada kaydetmişler. Annemin babasının oralarda ve Erzincan'da arazisi varmış.

Daha fazla bir şey bilmiyorum. Küçükken hatırladığım iki şey var: Uzun sakallı, topal bir adam gelirdi bize: “Baba Süleyman.” Onun sakalını suya batırıp suyu bize içirdiklerini ya da sakalı yüzümüze sürdüklerini hatırlıyorum. Birde annem hamurdan “Miyaz” yapardı. Mis gibi kokardı. Ondan yedik. Rüya gibi falan. Şimdi düşünüyorum. Baba Süleyman Dersim'den buraya nasıl geldi? Nasıl buldu? O “dedelik parası” için olamaz. Çünkü biz de ona yol parası verecek kadar para bile yokmuş. Peki Niye? (Sözün burasında duruyor, düşünüyor) “bilmiyorum” diye kendisini cevaplıyor.

Babam geçmişle ilgili bize hiçbir zaman hiç bir şekilde, hiçbir kelime söylemedi, taa ölünceye kadar. Söylediği bir şey vardı. 'Yakalandığımız gün, küçük kardeşim bizden kaçıp koptu. Bizi yakaladılar ama öldürmediler. Sonra kırımın kaldırıldığını öğrendik. Kardeşimin o gün mutlaka yakalandığını biliyorum. O gün her taraf askerdi. O gün hiç silah sesi duymadık. Muhakkak sağ yakalandı ama ne oldu, nereye götürüldü? Hiç öğrenemedik.' Yıllarca bunu tekrarladı durdu. Ben 17 -18 yaşlarında futbolda

parladım. Altay ve Balıkesir sporda birinci lig oynadım. Futbol hayatımda gittiğim her yerde, seyirciden, hayrandan, tanıdıklardan, imza almaya gelenlerden, kısacası herkesten babamın tarif ettiği amcamı ve sürgünleri sordum. (burada yine duruyor, dudakları titriyor, gırtlığı cümleyi çıkarmada zorlanıp düğümleniyor) Sonra Balıkesir'in bir köyünde olduğunu öğrendim ve maç sonrası her şeyimi takım arkadaşlarıma bırakıp o köye gittim. Amcamı babamı tarif ettim, göklere bakıp dua etti.

Hemen alıp babama getirdim. İlk karşılaşmaları, bu son zamanlardaydı. İkisi de yaşlanmıştı.

Birbirlerine kenetlendiler. Allahım niye bir kameram yoktu ki o anı kaydetmeliydim. Saatlerce ağladılar. Kolları çözülüyor. Ayakta ölüp yere yıkılacaklar diye korkup bizde ağlıyorduk. Sonra kolları çözüldü, içeri girip bitkince yan yana oturdular. Birbirlerinin yüzünü, sanki sarraf bir altının 'sahte mi, hakiki mi?' diye inceler gibi inceleyip bakıyorlardı."

Sözün burasında V de ağladı. Ben zaten "sulu gözlü"yüm. Mehmet öğretmene baktım, onun da iri gözleri dolmuş. Devam ediyor V: "Babam niye konuşmadı? İçindeki acılar ne idi? Nasıl bir yarası vardı? Hiç bir zaman öğrenemedik. Amcam bir iki bize açılmak istedi. Hatırlıyorum. Babamın ona bakışları vardı. Amcamın ağzına kilit vurulur gibi susuyordu.

Evet sevgili okurlar! 1938 yılında Dersim'in Haydaran aşiretinden Hengirvanlı bir ailenin Yunanlardan kısmen boşalmış bir adasına sürülen bir gencin, 52 yaşına gelmiş oğlu ile 2008 yılı 17 Haziran günü, zaman darlığı ve koşulların zorluğu gereği adeta damdan düşer gibi yaptığım bir röportajdı bu. "Yarasını çocuklarına göstermeden bir ömür bitirmek ve sırlarını mezara

götürmek, Dersimlilerden başkasına nasip olurmu? Bilmiyorum. Avrupa Dersim Dernekleri Federasyonu Genel başkanı Yaşar Kaya diyor ki: "Dersimliler 10 yıl sonra milyonlarca Eurolarınız olsa, seferber etseniz, Dersim otuz sekizin tek tanığını bulamazsınız"

Evet, son tanıklar Dağın gediğindeler. O bir tarafa düşmelerine sayılı günler var. O bir tarafa düşenden asla haber alınamiyacak. Geç olmadan herkes çevresindeki tanıkları bulsun ve "yaralarını" görsün!

DERSİM'İN MİTOSLARI

 Derviş Munzur

Mitoslar, birey ve toplum yaşamında önemli bir yere sahiptirler. İnsan yaşamında yer alan ritüelleri, ve toplumsal kurumları anlayabilmemiz için o topluluğun mitoslarını bilmemiz gerekir. En ilkel biçimleriyle erken dönemlerde üretilen bu mitoslar, ilerleyen süreçlerde daha kapsamlı düşünce sistemlerinin geliştirilmesine de zemin teşkil ettiler. Kendi özelimizde de halkımızın sosyal yapısını ve bağlı olarak ritüellerini anlayabilmemiz için Dersim'in mitoslarını, esasta ise özgün kılan düşünsel zemini bilmemiz gerekiyor.

1937-38 süreciyle Dersim'in tarihsel yönü değiştirildi. Asimilasyon süreciyle de düşünsel mirası yitirilme noktasına gelindi. Bu kopuş yetmişli yıllarda derinleşerek sürdü. Sorun hala devam etmekle beraber, kimi Dersim'lilerin düşünsel miraslarına yönelmeleri olumlu bir gelişme olarak kabul edilmelidir. Halkımıza ait olup ta derlenen her kelime, karşı karşıya kaldığımız tükeniş gerçeği göz önüne alınınca oldukça değerlidir. Kültürel mirasımızın en alt katmanlarında yer alan mitoslarımız halkımızı ve onu vareden düşünsel zemini tanıyıp anlamamıza ciddi katkılar sunacaktır.

Bilmekteyiz ki, halkımıza yöneltilen asimilasyon çabalarında mitos ve menkıbelerimiz, efsanelerimiz hedef durumundadır. Akademik kariyeri olan kimi insanların bölgemize yönelik uzun yıllar çalışmalar yaparak bu mitos ve efsaneleri derlediğini bilmekteyiz. Bu derlemeler ise, asimilasyona hizmet edecek şekilde tahrif edilerek geleneksel mirasımızmış gibi yazılı belge haline getirilmektedir. Bu anlamda düşünsel mirasımıza sahip çıkmamız ve içerdiği mesajları bilince çıkarmamız büyük önem arz etmektedir. Bu anlamda hizmet sunan her bireyimiz değerli bir katkı sunduğunu bilmelidir. Bu değerli katkılardan ikisine dikkat çekelim; Değerli dostumuz Cemal Taş ve

Saheyder Veroz'un derlediği "Newe Péxamber" mitosu ki; bir çok mitosun burada iç içe geçtiğini görüyoruz. Bu derleme oldukça değerlidir. İçeriğine baktığımızda en alt kültürel katmanlardan geldiğini görmekteyiz. Yine Cemal dostumuzun "Heketa Munzur Babayı" derlemesi, tahrif edilen Munzur Baba efsanesini yeniden kazanmamız anlamına geliyor. Bu efsaneye yapılan bilinçli müdahaleyi, varmak istedikleri sonucu çözümleyebileceğimiz gibi, asıl anlatının felsefik içeriğini öğrenme olanağına kavuşacağız.

Newe Péxamber (Nuh(yeni) Peygamber) Dersim dergisinin 6. sayısında Kırmanski olarak yayımlandı. Belirtildiği gibi bir çok mitos iç içe geçmiş durumda. Öncelikle bu mitos da insan, diğer varlıklar ve Hakk (Haq) doğrudan bir iletişim içerisindedir. Newe Pexamber Hakk ile doğrudan konuşabilmektedir. Bu durum mitosun arkaik olduğunu gösterir. Zira, tanrının henüz insanlardan çok uzaklaşmadığı, insanlarla doğrudan iletişimi kesmediği bir dönem olduğu anlaşılmaktadır. Tufanın nedeni anlatıda doğrudan belirtilmemiş. Hakk, Newe Péxambere tufan olacağını haber vermiştir. Bunun üzerine Hakk ile görüşür. Bir gemi yapmasını ve bütün tohumlardan alması istenir. Buraya kadar bilinen akışıyla sürmektedir. Tufan kopmuş ve gemi sular üzerinde yüzmektedir. Fakat kara görünmemektedir. Burada aktarıda bulunup yorumlayalım;

Vora, her ca ra honde lesa gay uwe vozda, uwe kote dina ser, toxım guret gemiye kerde rast, gemiye feteliye, çerexiye, dina bimbareke herediye, ra néame, tey vad kerd, bervay, çitur kerd néamera. Cı re vat:

"Çae nénara? Her çi téde amora yamaniye, toxımo ke gureto. Suze ma çiko?"

Dina vakeke:

“Her geyim, her geyim, sito ke germaniye amen erzena cı béro ra. Amaéne honde reta? Sıma uwe kené mı ser.”

Burada dünya ve insanlar biri birleriyle konuşmaktadır. Dünya defalardır sular altında bırakılmasına itiraz eder. Bunun üzerine dünyaya bir daha sular altında bırakılmayacağına dair söz verilir. Ancak ondan sonra bir maya tutma-katılma hali olmuş, veya kara görünmüştür. Bu mitosta, geminin altı ilk olarak “Bağıra Sıpiye” olarak bilinen Dersim'in en yüksek kutsal dağlarından birine temas eder. Bu belirleme yöre açısından değerlidir. Gemi dağa oturmadan önce on iki çeşit yiyecekte “Aşure” yapılarak dağıtılır, ancak bundan sular çekilir ve gemi dağa oturur. Bu kısımda dünya, tohumlar ve insanların diyalogu ilginç olduğu gibi, aşurenin ilk ortaya çıkışı da açıklanmış oluyor. Böylece toplumsal ritüellerimizden birinin izahını öğrenmiş bulunuyoruz. Hatırlatalım; Dersim'in on iki aşireti veya ocağı vardır. “on iki” rakamının kökeninin

derinlerden geldiğini anlamış oluruz. Örneğin; on iki ay, on iki burç, on iki imam... gibi. Buradan hareketle on iki imam algısına zemin teşkil eden mitsel motifin çok daha derinlerden gelerek İslami dönem Şii ekolünde etkili olduğunu görürüz.

Burada mitosumuz farklı bir boyuta geçiyor. Çünkü, tohumlar ile “Beyni Adem” cennete konulur. Mitosumuz; cennette yaşayan beyni Adem'in henüz midesinin, dolayısı ile dışkı organının olmadığını belirtiyor ki; arkaik dönemin bütün mitosları insanların henüz beslenme, ölüm ve üremesinin olmadığı bir cennet dönem tasvir ederler. Bir tabunun çiğnenmesiyle cennet yitirilir, beslenme, ölüm ve onu dengeleyen üreme ortaya çıkar. Bu anlamda mitosumuzun bu ilk dönemi belirtmesi arkaik olduğunun diğer işaretidir.

Cennette “Buğday” vardır. Şeytan bir yolunu bulup cennete girer ve beyni Ademi aldatıp buğday tanesini yedirir (mitosu aktaran yaşlı bir ninemiz ve konuşmasında sık sık bir şeyleri eksik aktarmış olabileceğini belirtiyor. İlk kadın ise, bu anlatımda

daha sonra teyzenin hatırlayamadığı bir şekilde sahneye çıkar). Öncesinde beslenme ihtiyacı yoktur oysa. Böylece beslenme başlamış olur. Yine tanrı ile ilginç bir diyalog yaşanır. Buğday yediği için Beyni Adem'in karnı şişmiş acı çekmektedir. Fakat vücudunda bir delik yoktur. Tanrıya durum bildirilir fakat o, "bu işi biz çözemeyiz şeytana gidin çözebilir ise yine o çözer" der. Bunu üzerine Şeytana baş vurulur. Şeytan beyni Adem'in önce koltuk altına, onun kokudan rahatsız olup sızlanması üzerine ise altından bir delik açar.

Adem'in cennetten kovuluşunun gerekçesi "Buğday tanesi"dir. Erken dönemin bu mitsel motifi değerli bir ip ucurdur. Buğday, büyük iklim değişikliği sonrasında yerleşik yaşamın ortaya çıkmasında ki esas etkidir. Buğdayın üretilmesi; önceleri "cennet dönem" olarak kabul edilen " Ana Soylu Komünal Köylere" yol açar. İnsanlığın mutlu dönemidir bu. Güvenli yaşam alanı ve istikrarlı yiyecek kaynaklarına kavuşulmuştur. Bu köylerde göçebe ve avcı yaşam biçimi son bulmuştur. Bölgenin tek tanrılı büyük dinlerinde Adem'in cennetten kovuluş gerekçesi "Elma" iken halkımızın mitos ve inanç sisteminde "Buğday" olarak muhafazası ilginçtir. Bu erken dönem anlatısında Adem'in cennetten kovuluşuna neden olan buğday; halkımızın düşünce sistematığında sonraları "Nefs" olarak sembolize olacaktır. "Emirli Buğday", "Emirsiz Buğday". Emirsiz buğday yemek, sınıflı topluma geçişle beraber ortaya çıkan "Nefs Hükümetleri"ni (devletleri)ve ona tabi olan insanları anlatmaktadır. Halkımızın felsefesinin temel ilkesi olan "Kötülük Yolu" ile "İyilik Yolu" bu kavramlarla ifade edilmiştir. Emirli buğday kötü nefse tabi olmamayı, İkrar İman Süreğini, yani sınıflı toplum karşıtlığını ifade etmektedir. Halkımızın toplumsal yapısı, günümüze dejenere bir yapıda ulaşmakla beraber yerleşik yaşamın sınıfsız eşitlikçi döneminden kaynaklanır. Felsefesini ve örgütlediği toplumsal modeli incelediğimizde eşitlikçi ve komünal yaşamın derin izlerini buluruz.. Bu yüzden sınıflı toplum ve onun aygıtı olan devlet örgütüyle hiç barışamamıştır. İnsanlık "Cenneti" "Buğday" ile bulmuş, üretim teknolojinin gelişmesi ve tüketim fazlası üretimle

beraber sınıflı topluma geçiş sonucu yine, "Buğday" ile kaybetmiştir. Bu anlamda bu mitsel motif oldukça değerlidir.

Mitos, bu safhadan sonra ise çiftçiliğin ortaya çıkışına gönderme yapar. Yine ilk sınırın ve sigaranın ortaya çıkışını açıklamaktadır. "Beyni Adem" tarım gereçleri verilerek cennetten kovulmuş, dünyaya gelmiştir. Artık beslenme sorunu vardır çünkü. Çift sürmeye başlar fakat, hiç ara vermez. Bu durum dikkat çeker, "öküzleri çok yoruyor çözüm bulalım" deniyor. Yine Şeytana baş vurulur ve Şeytan sigarayı öğretir Adem'e. O sigara içerken öküzler dinlenmiş olur. Sigaranın ortaya çıkışı da böylece açıklanır.

Devamında ise Adem doyumsuz bir hırsla çift sürmektedir. Yanında Musa peygamber olduğu söylenen bir adam belirir. Uçsuz bucaksız dünya da o da çift sürmeye çalışır. Fakat, beyni Adem'in dikkatini ve tepkisini çeker bu durum. Tartışma sonucu "ilk sınır" ortaya çıkar. Böylece "sınırın" ilk ortaya çıkışı da bu şekilde açıklanır. Fakat hırsına dikkat çekelim mülkiyet kavramı ortaya çıkıyor yenilen beyni Adem, sınırı kaldırmak, tek başına tüm dünyaya sahip olmak ister. Bunun üzerine kavga çıkar. Beyni Adem kavga halindeyken bile ayağı ile sınır taşını kendi lehine düzeltmek istemektedir. Mülkiyetin ortaya çıkışı komünal ve eşitlikçi yaşamın sonu anlamına gelmektedir.

Newe Péxamber mitosunun daha derinlikli çözümlenmesi yararlı olacaktır. Bazı motiflerini bu yazıda ele almıyoruz. "Heketa Munzur Babayi" ise ayrıca değerlendirilmeyi hak eden mesajlarla dolu. Ayrıca ele alınmasında yarar var. Halkımızın hafızası bu arkaik mitosları günümüze taşımayı başarmıştır.

Bu mitosları doğru okuyabilmemiz ve çözümlememiz ufkumuzu açacak, halkımızı tanınamızı sağlayacaktır. Bu ise asimile kuşaklar olarak kendimizi bulmamızda ve bir çok ideolojik saldırıyı boşa çıkarmamızda olumlu katkılar sunacaktır.

ÇOCUKLAR DUYUYOR MUSUNUZ?

 Derviş Munzur

Bir yaz daha geldi. Mavi bir gök yüzü ve yemyeşil dağlar... Duru coşkun sular... Canlı cansız varlık, cümlesi semah halinde... Cümlesi kardeş, cümlesi bir Öz'den. Ve cümlesi engin kılıyor yürekleri.. Bu sonsuz uyuma, bu tasvir edilemeyecek güzelliğe secde ediyorsun tüm kalbinle. Bir suyun durusu, bir yaprağın yeşili, ya da bir annenin yavrusuna sevgiyle bakan gözleri... Hani cümlesi Hakk'ın halleri... Peki nedir yürekleri kör ve sağır eden? Yaşamımıza acılar salıp zulümleri daim kılan? Kimilerini yeşile, duru sulara düşman kılan?

Bir yaz daha geldi... yeşil ağaçlara, duru coşkun ırmaklara ferman kılınan! Oysa biliriz, cümle varlığın özlemidir baharlar ve yazlar...

On yıllar oldu korku ve endişeyle bekliyoruz baharları, yazları... biliyoruz ki yeşili yakacaklar tüm sakinleriyle beraber, ve yine yeşille beraber yanacak kadınlarımız, "Ya Xızıro Khal"! biliyoruz ki gözü dönmüşçesine saldıracak makineler sularımıza bent vurmak için... Yine biçilecek yaşamının baharında gencecik fidanlarımız. Ülkemizin dört yanında çılgınlıklar yükselecek yine, anneler ve babalar, kardeşler ve eşler ağlayacak.

Okullu çocuklar açmış okuyorlar kitaplarını dört yönünde ülkenin; **en çok göç veren ilimiz!..** Hayır çocuklar, hayır! Göç etmedik biz! Kovuluyoruz toprağımız ve evlerimizden! Siz duyacak mısınız bizi? Kedilerimiz, köpeklerimiz, atlarımız, eşeklerimiz, kuşlarımız, sincaplarımız, dağ keçilerimizle hepsi ama hepsiyle beraber yakılıyor! Mavi göklerimiz siyah dumanlar yükseliyor yeşilken karartılan ormanlarımızdan, evlerimizden. Balıklarımıza da yaşam hakkı yok sizin de artık hiç göremeyeceğiniz ırmaklarımızda... Duyuyor musunuz çocuklar? Akamayacak bent vurulan o ırmaklar. Bir amca söylemişti çocuklar, "**Olum, olum sen ne diyorsun. Bak burası bizim evdi! Yaktılar, keçileri bile**

kurtaramadık ... Bak şimdi temelleri belli olmuyor. Ya! olım dema alla göstermesin! O ormanları yakmışlardı, geceler gündüz gibi aydınlanıyordu! O kaplumbağalar o yılanlar tıslıyordu, olım her heyvan, o ağaçlar ağlıyordu"!.. Duyacak mısınız çocuklar?

Pülümür vadisine baraj kuracaklarmış. İhale etmişler! "Saran Gurubu" ihaleyi almışmış! Onlarca milyon dolar kazanacakmış... Zenginler zaten ama daha çok zengin olacaklarmış. Bazı vatan evlatları karar vermiş ki barajlar kurulsun! Bazı vatan evlatları ise barajı yapıp çoook para kazanacakmış... Aç ve çaresiz bırakılmış kimi insanlarımızda bir süre hamallığını yapıp üç beş günü kurtaracakmış. Son köylerimizden bazıları da sular altında kalacak. Yollarımız kapanacak ve görüşemeyeceğiz insanlarımızla. Yollarımız hepten ayrılacak... Oysa anlatırlar büyüklerimiz; "**otuz sekizde olım, hiç insan kalmamıştı buralarda. Ya kırmışlardı, ya sürmüşlerdi. Gizlice taa Pülümür taraflarına giderdik bir insan sesi duyalım diye"!**.. artık o yolda kapanıyor sularla... Gidemeyeceğiz istesekte! Biliyor musunuz? Irmaklarımızda ki balıklar, su samurları artık olamayacaklar... Sayısız ziyaretgahımız sular altına gömülecek. Bütün bir ülkenin en güzel coğrafyalarından bir bölümü "devletin yüksek menfaatleri" gereği gözden çıkarılacak... Nasıl bir menfaattir bu? Ağacını, suyunu ve insanını yok sayan... insanlarıyla barışamayan.

Çocuklarımız gasp ediliyor! Artık bize ait değiller. Dilimizden sevemiyoruz onları. Anlamıyorlar anne, baba, dede ve ninelerini. Hayır, direndi insanımız hem de sayısız defa. Yenildik bir yerlerde bir gün. Kirli eller o zaman uzandı çocuklarımıza, çaldılar bizden. Öyle oldu ki karşımıza dikildi çocuklarımız! Anlatmaya çalıştıklarımızı dinlemediler bile! Daha dün çektiğimiz en büyük acıları masalmış

gibi dinlediler... Başka ruhlar koymuşlardı o bize ait olan bedenlerin içerisine.

Dervişleri vardı bu toprakların. Yüreğini sularımızla yıkamış. Gönülleri dağlarımız gibi yüce... Bin yılları yüklenmiş. Pir'imiz vardı, darağaçlarında "Dar"a duran... Seyit Alişer'imiz vardı "Ser'ini" Dersim'e kurban eyleyen... ve Şahin Bey'imiz vardı Qırvané Xıziri olan... Analarımız, kuzularını sulara adayın ve gelinlerimiz, uçurumlara yürüyen...

Hala yığitti evlatlarımız. Ama çalınmışlardı bizden. Her biri bir yerlerde gözü kara çabalıyorlardı bir şeyler için... Ama duymuyorlardı bedenlerini var eden toprağın sesini. Bin yılların emanetiydi kendilerine oysa. Hoyratça tüketildi her şey... Didanlarımız biçildi sonra. Tükendik, tükendik... Yaşlılar, çocuklar kaldı geriye. Ama arkası gelmedi zemherilerin. Soldu artakalan çiçeklerimiz de... Çocuklarımızla doldu taşı zindanlar ve topraklarından uzakta öldü pek çok yaşlılarımız. Gözleri arkada ama! Vasiyet olsa da götürülemedi işte pek çoğu oralara... Utandı, yaralandı oğullar ve kızlar. Göz yaşlarına, sonra tekrar gözyaşlarına sığınıldı işte... Diğer yaşlılarsa, onlar korkarak yaşadılar sonralarda. Vasiyet etmişlerdi oysa... Yinede zaman zaman hatırlattılar çocuklarına. Köylerine, öncekilerin yanına gömülsünlerdi ne olur! Oralar insansız kalmışsa da...

Bir yaz daha geldi ey insanlar. Kimimiz özlediğimiz o topraklara gidebileceğiz belki. Biliyoruz, yine yanan ormanları göreceğiz. Birkaç ton altın için su kaynaklarımızın hemen yanında topraklarımızın bağrını delen makineleri göreceğiz. Biliyoruz ki hem bize, hem de kuşlara, sincaplara, aylara, balıklara yani diğer tüm kardeşlerimize ölüm kusan zehirler bırakacaklar. Onlarda bizimle aynı kaderi paylaşacaklar. Ve zafer kazandığını sanacak bazı yüreği sağırlar!

Baraj yapacaklarmış, altın çıkaracaklarmış... Topraklarımızı zehirleyecek, vadilerimizi sularla dolduracaklar. Göç etmiyoruz çocuklar... kovuyorlar evimizden! Bizi duyacak mısınız?

ÇI TAW ŞİLİYE BIVARO

Akman GEDİK
2007 İstanbul

çı taw şiliye bivaro
merdene éna mı viri
emré mı beno emré ju perperiki
teynabune éna mı viri
ma(y)a mı ena mı viri
bena meymané hewnané mı
poré mı de dı desti cérené
seredejané mı vindeno
çimé mı seré ju ini de
ju khale sipeyi vinené
ez néwazen desté ma(y)a mı
vindi bé xeyélané mı de
ez békes manen
teyna manen
béçare manen
serran ra nat

roj vejino, roj şono xo ra
mino teynabuna xo manénime piya
ne desté ma(y)a mı zeréyé poré mı de
ne ki zeréyé lapa mı de araç maneno
ez zé çuçiké(milçiké) de béperr a
néşkin firr bi di
çimané mı de mijé şewan
zerreyé mı de domani kay kené
kayé domanan hesir manéno hertim
seré koyan dé lete beno huyayışe inan
héya héya kuli bené zuri
se ke linga ma qet negina né
hardé dewréşi ra
zuzaqi kuli şahidé ma bi
hona ke çequeré éylulú nédabi ma ra
şiliye bivaro
desté ma(y)a mı çaréyé mı de bo
demé veri
xij bené çimané mı ver dé
Xızıro Kal vecino zeréyé ju şewé de
şiliye vindena ma bénime lal
laltina ma sirota şewé de manena
ruyé ma beno qutiyé de şikiyayiyé
çimé şewé de
der u dorméyé ma cehenem
adir vareno
ma berbenime
çimé ma zé peskoviya ke birindar a
néşkina vazdo néçirvanan dest ra
béçaré menda
çimé ma çimé ayé
ez qayité é resmané siya u sıpiyan
nébena reyina
wa zeman
waxté varyıyayışe şiliye de bimano
wa dizdi bibé
vazdé tariyé şewé de
astaran bitiré asmén de
dermané mı desté ma(y)a mı bo
çaré mı de, seréyé mı de bo
lazim niyo
wa şodiré na şewé qet çin bo
mawo asmeni heval bime
astare ki roştıya çimané ma bo

VEGOTINA KU DARA WÊ BÊ KURME

 Cihan ROJ

Wextê ji bo kovarê nivîs ji min hat xwestin halekî xwe di canê min de da der, halekî mîna halê taviyên bihara pêşî. Tiştê herî zor e da însan ji kesên Dêrsimî re tiştêkê vebêje! Ji bo çi? A herî girîng taybetiyek derbirîn û vegotina Dêrsimiyên heye, axaftina wan peyvên sert û hişk venahewîne, her peyv û gotina wan bi şerbetê hatiye terbiye kirin. Gotin di vegotina wan de ne bi hîle ye. Reng û kûrahiya di dengê wan de efsûnî ye. Ger bête pirsîn bê li dinyayê gotin bêtir li ku sivik e, bersiv ev e; li Dêrsim... Gotinên qure, gotinên mezin, gotinên bi hesêb, gotinên bi hezkirinê nehatine terbiyekirin, dengê ku ne şîrîn be, li deftera vegotina Dêrsimiyên nayê lêkirin. Dara vegotina wan bê kurme. Helbet herkes dizane Mûnzûr rengê xwe daye vegotina wan û ew êdî ji gelek alî û bi gelek tiştan naxwazin bikevin kilam û nivîsan!

Zor e da însan tiştan ji Dêrsimiyên re bibêje û vebêje. Belkî jî beriya gotin û vegotinê gere em bes bikaribin guhdariya wan bikin. Lewre ez gelek mam di nav metirsiyê de; ma dê min çi lêbikira ji bo wan, beriya babetê min dê bikariba bi şeweya wan a şerbetî binivîsanda. Hê jî xemên di dilê min de didomin. Çiqas bi hesret im çi peyvên nazenîn, ên sivik, ên servekirî, ên berşîr, peyvên bi dilê însan meyîyan e, peyvên hezkirinê ên bi ser ziman neketine, peyvên zelal, ên şîn, peyvên mîna kakilên gûzên Dêrsim yek bi yek di vê nivîsê de bi şîr û şekir bikim û beredim ruhê

xwendevanan. Ev e, diltenikî min bi bask dike. Aniha dilê min ,min, ber bi cihan û asîmaneke mîstîk ve dibe. Lê ez dizanim, bê gotin li wir çiqas zelal û rasteqîn e, safî ye; beriya efsane, razberî û mîstîzm û gotinên dûvdirêj peyvek heye, hew peyvek, însan! A, her tişt bi peyva, însan, dest pê dike. Ma heya mirov nikaribe silav li însan bike, heya mirov nikaribe însan fam bike mirov dikare gotina xweş ji Dêrsimiyên re vebêje!...

Na, bi tenê ez vê rastiyê ji dostên xwe ên Dêrsimî nizanim; ez hinek jî ji Varto dizanim, ji mirovên Vartoyî ên li Çarşiya Jor û ên ji Goşkar Baba û Kaniya Xizir hez dikin. Ên ku wexta digotin, kewra, bi hezaran hêvî, gotinên dostanî der dikirin...

*Na, bi tenê ez vê rastiyê ji
dostên xwe ên Dêrsimî
nizanim; ez hinek jî ji
Varto dizanim, ji mirovên
Vartoyî ên li Çarşiya Jor û
ên ji Goşkar Baba û
Kaniya Xizir hez dikin. Ên
ku wexta digotin, kewra,
bi hezaran hêvî, gotinên
dostanî der dikirin...*

Bi tenê xemên min ne ev bûn helbet, xema min a herî bi jan jî di derbarê zaravayên zimanê min de bû. Zimaneke min heye ,zimaneke bi zarava lê ez nikarim bi zaravayên din biaxivim û binivîsînim. Hinek jî ji ber şermê bû ez mam di nav du dilî de bê ez çi binivîsînim û çi nenivîsînim!

Me çi got, beriya ku em bikaribin ji Dêrsimiyên re tiştan bibêjin gere em baş guhdariya wan bikin. Ezê wanî bikim, heya niha çerçawa min ji dil û can guhdariya ew kesên dilsoz kir ji vir bi şûn de jî ezê guhdariya wan bikim. Ez dibêjim bila helbest bi hawara min de werin. Du helbestên xwe dîyarî dilê wan dikim.

YAR

Cihan ROJ

Li Vartoyê

li Vartoyê
 bi dengê zirneya Begalî
 em bi çûçikên çolê re bi rê diketin
 li Vartoyê
 li çarşiya jor
 silaveke min a zaroktî heye
 li Vartoyê
 li çarşiya jêr
 li ber şîpa 'aşê filehan' çîrokek diperpite
 li Vartoyê
 beriya leglegên hêlîn li ser postexaneyê çêkirine
 vegerin
 Xaço dibe helbest

Varto gul e;
 Gula xeyalan, gula derê biharan...
 Varto ken e,
 Kena şîrîn a henekên xort û qîzan...

li van deveran
 Varto hinek erdhej e, hinek henekên xortanî
 û hinek jî dema bêwext e
 mîna mirina Wehê*...

û
 Varto di canê min de ye
 tu car min xatir jê nexwest

asîmanek e, hew em bi rengê wê dizanin
 çîrokek e Varto
 naxwazim derî lê vebikim,
 ditirsim,
 ger derî li wê çîrokê vebikim
 wê dilê min bibe ava biharan
 ava Kanîsarkê jî şîlo bike...

bi agir,
 bi şemala çirayê,
 bi Goşkar Baba,

bi Kalamê Qedîm...
 agir bi canê min dikeve,
 per û bask bi min ve tîn,
 mîna têjika bi firê bikeve bê hêl tevdigerim
 her ku ev gotina me Vartoyîyan bi bîra min tê:
 "Wexta merû dibêje însan, ava çem û kaniyan
 disekine."

axx,
 ez dizanim
 tu çi xweşik hembêz dikî ...

min xwest risteyên ji bo te dinivîsînim
 bişibin zarokêkê,
 zû li xwe mukir hatim;
 zarok qatê şevê nabînin,
 tu wextek şeva min î;
 wexta tu bêdeng î û ji şeva min dipirsî,
 dem, ji hukmê şevê dertê...

axx,
 te bizanibiya te çi berdaye canê min,
 bi kena xwe,
 bi dilopek hêstira bi tenê re,
 tu dibî xwîna şîrîn, xeyalên min bi rih û can dikî

gotinên te, li ser dil, berfa pêşî ye
 te ez
 guvaştîme ji dil ve...
 ezê ji çi xatir bixwazim
 li ber pêlên gotinên te
 her cara dibim nalîneke şîregerm
 dizanim, min hest bi neçariyê kir.

ji delalî,
 bi ken î...
 ji lêvên ziravik de, ji gotinan jê yek bila jehrî be
 gotina xwe bi rihê min bide
 çi bi te eşkere ye
 bi bîr bîne
 çi gotiye Karapetê Xaço di kilama Zembîlfiroş de:

"aqil diçe sewda dimîne"

Dersim Alevi-Kızılbaş Cem müziğinin konumu üzerine “Dil bizden nefes Hünkardan ola!” felsefesinin değerlendirilmesi

 Turabi SALTIK

İnsan sanatı, tiyatroyu, edebiyatı, müziği ve insana özgü olan her şeyi tarihi bir gelişim içerisinde kavradı.

Eskiden ozanların, şairlerin, müzisyenlerin halkların gözünde pek bir değerleri yoktu.

Dilencilerle bir tutulurdu onlar. Saygınlıklarını kazanmaları uzun mücadeleler gerektirdi. Başlangıçta: “dilencilerin yanında, ozanlarda kapı önlerinde oturur ve ev sahipleri tarafından öykü ve şiirlerini anlatmak için, davet edilmeyi beklerlerdi.” Ozanların, şairlerin saygınlıklarının artması çok uzun zamanda oldu. Halkın bunlara değer vermesi; el sanatlarının, çanak çömleklerin, müzik araçlarının değiş-tokuşu ve malların üretimlerinin estetik, sanatsal değerlerin artmasıyla, sanatçıların ve sanatın yaygınlaşmasıyla başlamış oldu. Halk, ozanlara, sanatçılara bundan sonra değer verdi. Ozanlar, filozoflar, şairler ürettikleri ürünlerden sonra halkın arasında saygınlık kazanmaya başladılar. Üretilen değerlerin beğenileri arttıkça; sanatçıların, ozanların saygınlıkları da arttı. Toplulukların inandıklarının arka planında neler vardı? Binlerce yıllık yaşamın kökeninde kaynaklanan sanatın kusursuz halleri ve müziğin beğenilir oluşu vardı. Sanatçılara bu kusursuzluk saygınlık kazandırdı. Müzik ve müzisyenler böyle pek çok zorluklardan geçerek geldiler.

Müzik nedir, sanat nedir?

Müzik hem eğitim, hem duygu hem gönül işidir.

Doğaya ve coğrafyaya ait insanları ayırım gözetmeden sevmektir. İnsana dair olan sorunlara kafa yormaktır. İnsanı sevmektir, sevdadır, aşktır aynı zamanda. Her coğrafyada, her toplumda o coğrafyanın ve o toplumun insanların dertleri, sevinçleri, istemleri, mutlulukları, mutsuzlukları, ezgileri, ağıtlarıdır. Onların kavgaları, sevdaları, özgürlük mücadeleleridir.

Müzik, insanların, ülkelerin ortak malıdır.

Müziği seven, müziği bilen, yüreğinde insan sevgisi ve sıcaklığı olan daha iyi müzik yapar. Müziğin vatani, yurdu her taraftır. Müziği yapanın yurdu, toprağı vardır. Toprağıyla, yurduyla, halkıyla anılır müziği yapan. Bugün müziğin ve ozanın seveni çoktur. İkişiyse de dost olunur düşman olunmaz. İnsan acılarıyla ağladı, sevinçleriyle güldü. Acıda sevinçte müziğe yansıtıldı. Halklar tarihte zorluklarından dolayı toprakları için çok göz yaş döktüler. Müziği de gözyaşlarıyla oluştu. Onlar dedelerinden, ninelerinden acı, ayrılık ve özlem dolu pek çok öykü dinlediler. Bu öyküler insana, yaşama dair öykülerdi. Hepsisi olmasa da pek çoğu müziğe

Müzik yerel ve özgül olana muazzam ilgidir. Onun en güçlü olduğu yer müziği yapan ozanın bağlı olduğu coğrafyadır. Ozanlar halka ışık olmak, umut olmak durumunda iseler coğrafyadan ve topraktan kopmamalıdır ar. Müzik ve ozanlar halklarla kardeşçe buluşmuş halkları yakınlaştırmıştır.

yansıtılabildi. Sürgünle yurt dışına sürülenler aşklarına, sevdiklerine kavuşamadılar. Yaşayamadılar aşkı, sevdayı ayrılıklar yüzünden.

İnsanlar kendi tarihlerinin zorluklarıyla acı ve yokluklarla ülkelerinden sürüldükten sonra yaban diyarlarda yok olup gittiler. Yabancı diyarlarda farklı bir yaşama ayak uyduramayınca sevdiği kişiye ve umduğu yaşama kavuşamayınca genç yaşta ölüp gidenlerin acıları müziğe yansıtıldı. Onlarca genç aşkların ayrılık, hüznün ve kavuşamamış olmalarının öyküleri... Yurdundan ayrıldıktan sonra sürgünde yakınlarını kaybederek yerleştirildikleri topraklarda acı çekmiş her bir kimsenin "kurda kuşa, yem olsaydık, orada olsaydık" diyen ve açlık, yoksulluk çeken on binlerce genç gelinin, genç delikanlıların, genç kızların yaşamlarıdır müzik. Dilin korunup geliştirilmesi, geleneklere ve bazı adetlere uyulmasında müziğin rolü büyüktür.

Müzikte söz esirgenmez.

Cömertlik en çok müziktedir.

Bu böyledir.

Yergide övgü de müziğe zenginlik katmıştır. Halk tarafından beğenilen çok önemli ozanlar çıkmıştır Onlar hep halkın acılarını, düşüncelerini, mutluluğunu yansıtmışlar. Müziğin ve ozanların insana karşı sorumluluğu vardır. İnsan yaşantısında gerekli olan pek çok şey yansımıştır müziğe. Bunlardan yararlanmış ozanlar. Ve halk müziği halkın beğenisini kazandı-kça kalıcılaştırmış, geçmişten bu güne gelmiştir. İnsan

müzikle, ozanlarla dost olmuştur.

Dostluk yan tutmaktır, taraf olmaktır. Müzik taraftır, halkın tarafında onların safındadır.

Müzikte dost olmak halkın duygularının adıdır. Müzik, topraklara derinden bağlı öğreten bir sanattır. Onun yaşama alanı, beslendiği ana damar, halkın kültürüdür. Kültürden kopanlar müzik yapamazlar.

Bir bakıma ilk müzik bir demir, cinin dökümhanesinde örse indirdiği çekiç darbesidir. Onun çıkarttığı seslerin halkın emeğine, yaşamına yansıtılmasıdır. Sesin çıkardığı tınlar, örsün çıkardığı tınlar kadar eskidir.

O sözdür.

Sözün çıkardığı sesler geçmişle ilgili mitolojilerin, efsanelerin, yer adlarının, dinsel inançların, kültürün, dilin, sesi; lehçelerin yayılması, ozanların elinde halkın müziği oldu.

Müzik yerel ve özgül olana muazzam ilgidir. Onun en güçlü olduğu yer müziği yapan ozanın bağlı olduğu coğrafyadır. Ozanlar halka ışık olmak, umut olmak durumunda iseler coğrafyadan ve topraktan kopmamalıdır. Müzik ve ozanlar halklarla kardeşçe buluşmuş halkları yakınlaştırmıştır.

Müzikte teslimiyet ve zayıflık olmamıştır.

Müzikte teslimiyet ve zayıflık olmamıştır. Halk teslimiyeti müziğe yakıştırmamıştır. Ozanlar, sanatçılar savaşı da kutsamamışlar. Savaşla ayakta kalanlara karşı barışı savunmuşlar. Onların yürekleri her zaman sıcak yüzleri aydınlıktır. Müziğin ve Ozanların güçlü olması, haklılığı bundan kaynaklanmıştır.

Doğu ve Orta doğu toplumları karanlığa gömülürken bile ozanlar karanlıkla mücadele ettiler. Bu uğurda büyük bedeller ödediler. Osmanlıdan günümüze otuz altı halk ozanının başı vurulmuştu. Hallacı Mansur'un başı vurulmuş, kolları-bacakları kesilmiş Bağdat köprüsüne çivilenmişti. Nesimi'nin derisi yüzülmüş. Pir Sultan dar ağacına asılmıştı. Bedreddin bir çınar dalına asılmıştı. Ozanlar hep siyasal iktidar karşısında muhaliftiler. Eserlerinde ödün vermediler. Halkın, ezilenlerin yanında oldular. Zindana atılmayan, kelepçe vurulmayan, soruşturma geçirmeyen, sürgün edilmeyen şair ve ozan yok gibidir.

Onlar duruşları, eserleri ve sanatıyla özlemi yansıttı hüznüyle yoğruldu.

Müzik bu özlem ve hüznü içerisinde bile evreni ve insanı tanıma serüvenidir. Dilin zenginliğini, gücünü kucaklamaktır. Müziğin özünde değiştirme, dönüştürme ve ilerleme ateşi vardır. Acıyı değiştiren, mutluluğa dönüştüren müzik iyi müziktir. İyi müzik halkın yaşamını kolaylaştırır.

Toplumun bireye, bireyin topluma kural dayatmadığı tek alan müziktir.

Toplumun bireye, bireyin topluma kural dayatmadığı tek alan müziktir. O birazda çözülmemiş

problemleri sırtında yük kabul eder. İyi müzik yağmur olup toprağa yağar, çiçek kokularıyla insanın yüreğine karışır. Her büyük atılımı insanın ruhuna müzik katar.

Müziğine, kültürüne, toprağına, diline önem vermeyen bir halk kendi kendini yok eder. Bir halkın varlığında dil, kültür ve müzik çok önemlidir. Halkın binlerce yıllık efsaneleri, değer yargıları, kültürü, inançları diliyle müzikleştirilmiştir. Anadil ile yapılan müzik toplumun geçmişine ve geleceğine tutulan aynadır. Halk, ozanları o aynada izler. Halkın yaşamında anadili ile yapılan müziğin önemli yeri

*Müziğine, kültürüne,
toprağına, diline önem
vermeyen bir halk kendi
kendini yok eder. Bir halkın
varlığında dil, kültür ve müzik
çok önemlidir. Halkın binlerce
yıllık efsaneleri, değer yargıları,
kültürü, inançları diliyle
müzikleştirilmiştir.*

vardır. Anadille yapılan müzik sadece günlük yaşamda kullanılan bir alan değildir. O aynı zamanda ozanların tarihi süreç içerisinde yaratmış olduğu estetik ve kültürel değerlerdir. Ozanlar günlük ihtiyaçlara bu gelişme içerisinde yanıt verirler. Anadille yapılan müziğin gelişmesi o müziğin eğitim ve öğretim kurumlarında, tarihi etnografik araştırmalarının, kitlelerle buluşmasının sağlanmasıyla öne çıkar. Anadil müziğe girmezse müzikte, dilde gelişemez. Dile dayanan müzik temel değerdir. Anadille yapılan müzik standart değildir. O çok

çeşitlidir. Günlük yaşantı içerisinde bu çeşitlilikle insana cevap verir.

Müziğin gelişmesi, dilin eğitim ve öğretim kurumlarında, okullarda, basında, günlük yaşamın her alanında desteklenmesiyle mümkündür. Geçmiş efsanelerin, mitolojilerin, masalların anlatılması; halka ait tüm geçmiş ürünler içerisindeki zenginlikler anadille müziğe yansıtılmıştır.

Anadiliyle müziği müzik olmayan hiçbir halk yoktur yeryüzünde.

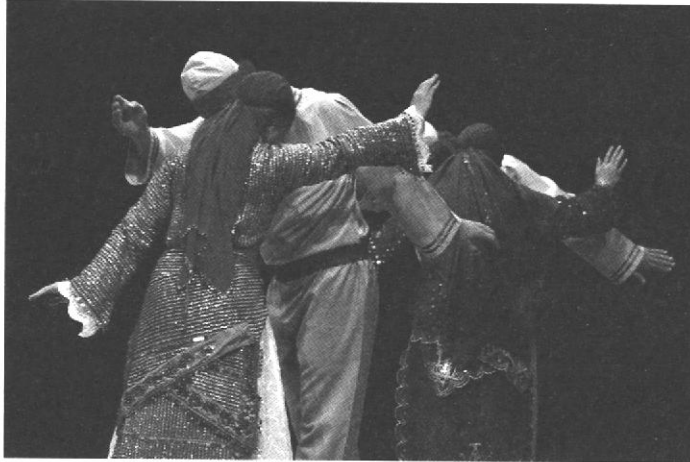
Anadiliyle müziği müzik olmayan hiçbir halk yoktur yeryüzünde. Ozanlar en somut biçimiyle müziği, kendi anadilleriyle anlatmışlar. O anlatım içerisinde en zengin damar geçmiş yaşamdan

birikenlerle süzülüp gelen ürünlerdir. İnsanın, toplumları anlama, kavrama kültürü, anadiliyle yapılan müzikle oluşmuştur. Ozanlar tarihsel bilgi birikimlerini, sanatsal değerlerini, müziklerini, anadilleriyle gerçekleştirmişler. Halkların yaşamlarındaki türlü olayları, dünden bu güne ozanlar müzikle taşımışlar. İnsan özlemine duyduğu toplumu, gelecek uyarlığı, anadille, müzikle, sanatla kuracaktır. Ozanlar, şairler, edebiyatçılar, sanatçılar bunda öncüdürler. Onlar düşüncelerini, dünya görüşlerini, ideallerini, müzikle yansıtmışlar.

Müziğin içeriğini anlaşılır ve yalın kılan dildir.

Ozanların ve sanatçıların söyledikleri ezgi ve ağıtlar, yurttaşlık duyguları insan sevgisiyle süslüdür. İnsanın içini ısıtan küçük ayrıntılar sıklıkla müzikle anlatılmıştır. Müziği yapan sanatçılar çevresini dikkatli gözlemledi öyle müzik yaptılar. Onlar çevresiyle olan ilişkilerini, eksilmeyen duygularını müziğe yansıttılar. Müzik çağına, çağının olaylarına tanıklık etmiştir. Çağındaki güçlükleri söze yansıtmıştır. Tarihsel geçmişe ait pek çok

olayla ve çağdaş temayla müzik yapmışlar. Çağdaş müzik yer yer geleneklere ters düşse bile halk arasında beğenildi, halkın ve ülkenin sorunlarıyla kaynaşıp geldi. Müzik hem söyleyenin hem dinleyenin hem de sevenin elinde bir güçtür. O her dönem dirilişin, isyanın, çığlığın sesi oldu. Bu ses coğrafyada herkesin duygularını dile getirdi. Kiminin sevinci, kiminin isyanı, kiminin mutluluğu oldu. Dinleyenler hangi duygu ile dinledilerse müzik insanın kalbine, ruhuna öyle hitap etti.

Müzik gelecek yeni dönemde de özgürlüğün, mutluluğun sesi olacaktır.

Müzik gelecek yeni dönemde de

özgürlüğün, mutluluğun sesi olacaktır. Tarih boyunca zalimce, zulme uğramış, direnişlerle baş kaldırmış halkın özgürlüğünün sesidir. O sese kullanım alanı bırakılmazsa o ses ölür. Sesin ölümü dilin ölümüdür. Dilin ölümü müziğin ölümüdür. Müziği yaşatmak dili yaşatmaktır. Dili yaşatmak müziği yaşatmaktır. Dili ve müziği tanımak insanını tanımaktır. Dili ve insanı, müzikten ve en temel haktan ayıramazsınız. Müzik o hayatın içerisinde halka temel hareket getiren bir ifadedir. Müzik kişiliğin yetkinleşmesinde kendini dille ortaya koydu. Ama yinede günümüz müziğinin eskisinden daha büyük ve yeni bir hamleye ihtiyacı var. Öncülük edilmeli, belli bir çaba ve yoğunlaşma sağlanmalıdır. Müzikte geleceğe sağlam adım atmanın imkanları ozanlarca açığa çıkartılmalıdır. Müziğe yön veren, bu konuda öncülük yapman ozanlarımız, müziği bilimsel olarak bilmek onun gelişimini, estetik yapısını, öz ve biçimini ortaya koymak, kitlelerle bağına kurmak durumundadırlar. Toplumsal yapılanmanın içinde bulunan müzik insanının dünyasını daha derin daha sıcak kavrayıp kucaklayacaktır.

“Dil bizden nefes Hünkardan ola!”

Dersim ve Anadolu Alevi-Kızılbaş müziğinin bu günkü seviyesine ulaşması onun beslendiği zeminin kökleri en eskiye dayanan halk kültürüdür. Ezgiler, ağıtlar eski tarihinden günümüze olağanüstü bollukta ve canlılıkta gelişmiş ilişkilere sahiptir. Bu ilişkilerde belirleyici olan Kızılbaş-Alevi “insaniyet sevgisi” Anadolu halklarıyla kardeşçe dayanışma, buluşma, direniş ve boyun eğmeme damgasını taşır. Kızılbaş-Alevi müziği Anadolu’da önder konuma yükselmiştir. Onu bu duruma getiren ana etken Alevi-Kızılbaş Dede-Pir ozanların muazzam yaratıcı gücüdür. Alevi-Kızılbaş felsefesinin, yaşam alanlarının, değerlerinin, inançlarının müziğe verdiği önemdir. Bu önem özgürce gelişme çizgisi izlemiştir. Alevi-Kızılbaş müziğini yapan ozanların Alevi-Kızılbaş öğretisinde

dokunmazlıkları vardır. Çeşitli toplumlarda ozanlar taşlanmış, öldürülmüş, sürgün edilmiş, başları vurulmuş, idam edilmişlerdir. Alevi-Kızılbaş öğretisinde ise ozanlar hep dokunulmaz kılınmıştır. Bu öğreti ve inanç içerisinde onların dokunulmazlıkları vardır. Alevi-Kızılbaş müziği bu yüzden önder konuma yükselmiştir. Onu önder konuma yükselten temel sebeplerden biri budur. Kızılbaş-Alevi müziğinin bu gün ulaştığı nokta abartılmadan söylenirse altın çağına girmiştir. Anadolu'da Alevi-Kızılbaş müziğini çıkartıp aldığınızda Anadolu'da müzik kalmaz, çöker. Onu bu konuma yükselten Alevi-Kızılbaş sözlü geleneğinin şiiri, nefesleri ile halka mal edilmiş değerlerini yine halka mal edenler halkın yetenekli oğulları, kızları oldu onlar özgürce öncülük ettiler. Ama bulunduğu coğrafyada siyasal iktidarlar bu özgürlükleri hep engellediler. Yoksa ozanları engelleyen Kızılbaş-Alevi öğretisi değildi. Farklı inançlarda ozanlar taşlandı, müzik şeytani görüldü.

Alevi-Kızılbaş müziği en geniş şekilde halkı ve onun kültürünü kucakladı. Yüzlerce yıllık halk geleneği birer saz şairi de olan Alevi Pirleri-Dedeleri tarafından üretildiler. Onlar kendilerinden öncekilerin deneylerini, üretimlerini titizlikle korudular. Bu titizlik halk arasında beğeni topladı, onun kalıcılışmasına neden oldu.

İnsan belleğine yerleşen ölümsüzdür.

İnsan belleğine yerleşen ölümsüzdür. Halkın beğenmediği hiç bir müzik ne uzun ömürlü oldu ne de kalıcılıştı. Onu halkın beğenileri dünden bu güne taşıdı. Bu müziğin geliştirildiği yer Halk Cemleriydi. Halk Cemlerinde söylenen tarz ve makamlar titizlikle korundu. Geleneksel olan çağdaşlaş-tırıldı. Müziği söyleyen Pirleri-

Dedeler hem bestekârlardı hem müziği topluluğa sevdirenlerdi. Dede-Pir ozanların gösterdiği teveccüh ve teşvik müziği geliştirdi onu sevdirdi. Cemlerde söylenen deyişler, nefesler müziğin sanatsal yönünü etkilemiş onu güzelleştirmişti. Kızılbaş-Alevi müziğinin kazanımlarının kökleri binlerce yıl önceki Dede-Pir Ozanların ürünleridir. Onların halkçı düşünce ve duyarlılığı, yetenekleri müziği çağdaş temelde geliştirmiştir. Cem müziğinin temsilcileri Dede-Pir ozanlardı. En güzel türkülerini onlar geliştirdiler. Müziği halkçı ruhla Pir-Dede ozanlar birleştirdi. Her dönem halkın enerjik mücadelesiyle dillerde düşmeyen ezgi ve ağıtlar başarılı oldu, halk bunları beğendi. Dede-Pir ozanlarının besteleri halkın malı haline geldi. Genellikle başlangıcı tek sesliliğe dayanan Kızılbaş-Alevi müzik geleneği bu gün geldiği noktada "gurup" bilincine ve "koro" seslere de dönüştürülebildi. Halk Cem müziği her ne kadar tek sesli söylene de, Cem'in kendisi topluluk olduğundan dolayı halk şiiri, halk mitolojileri ve efsaneleri toplulukla organik bağ halinde olduğundan dolayı bu gün "gurup" müzikleri halk arasında çabuk beğeni topladı. Gurup müziği yapanların etkileşimi Kızılbaş-Alevi müziğinin stilinden kopmadıkça daha kalıcılışacaktır. Halk Cem müziğinin mirası sürekli derlenmiş ve yenilenmiş halka öyle dönmüştür. Bu her dönem müzikte yeni perspektifler açmıştır. Bin yılı aşkın süredir geliştirilmiş olan Halk Cem müziğinin olağanüstü önemi kavranılmadan o mirasın üzerinden atlayarak ve o mirası geliştirip dönüştürmeden müzik yapanlar çabuk yok olacaktırlar.

Halk Cem müziği köklüdür onun en yaygın melodisi, sesleri, karakteristik armonisi, stilistik ve bağımsız yönü Halk Cemleri Müziği üzerinden gelişmiştir. Müziğe damgasını

**Cemlerdeki
dostluk,
dayanışma,
bölüşme,
paylaşma,
niyaz ve
lokmanın
biçimi,
sorunların
halkın
gözlerinin
önünde
çözümü müziğe
yansımıştır.
Dedeler-Pirler
hem şair, hem
Dede-Pir hem
de ozandırlar.
Onlar
nefeslerini,
şiirlerini, ezgi
ve ağıtlarını yer
yer
doğaçlamada
söylemişler.
Sevgiyi,
özgürlüğü,
güzelliği,
direnişi övmüş,
baş kaldırırları,
ezilenleri,
haksızlığa
uğrayanları,
emeği öne
çıkarmışlar.**

vuran anlayış budur. O Alevi Doğu Kuramıdır. Kızılbaş-Alevi müziğe giren anlayış bu kuramdan kaynaklıdır. Kızılbaş-Alevi kültürü içerisinde "yol cümleden uludur" sözünden de anlaşıldığı üzere; bu "yol" üzerinden gidilen yoldan gelenekleşen, görenekleşen tarza dönüşen yoldur. Kızılbaş-Alevi müziği bu ruh üzerinden bir "yol" izlemiş kendisine bir tarz oluşturmuştur. Bin yılların birikimi bu tarza "yol" vermiştir. Yine "en küçük en büyükte vardır" Kızılbaş-Alevi söylemi; müziğe yansımış Dede-Pir ozanlarca içerisine felsefi duruş aktarılmıştır. Halk Cemlerini yöneten Dede-Pir ozanlar Kızılbaş-Alevi inancının temel taşı olan felsefe ve kültürü; ritüeller, semahlar, semboller ve söylemler geliştirerek müziğin içerisine koymuşlar.

Kızılbaş-Alevi müziği tarihinde onurlu bir yere sahiptir. Halkın sorunları, müzik sorunları tartışıldıkça, sanatta, teori ve etkileri öne çıktıkça ozanlar kendilerini sanatsal olarak eğittikçe müzik samimiyetle doğru yolu sürdürecektir.

"Dar çeken didar göre!"

Kızılbaş-Alevi müziği içerisindeki bilgiler; evrene, doğaya ve insana dair sözlerdir. Onlar evrene ve doğaya ait bilgileri söz ve şiirin ve nefeslerin içerisine koymuş öyle müzik yapmışlar.

"Dil bizden nefes Hünkar'dan ola!" demişler. "Dar çeken didar göre, Erenler safına vara!" sözüyle müziğe felsefi anlayış katmış, söylemlerin de "geri gerçekler yardımcın ola!" anlayışını geliştirmiş "eri erden ayıran kördür", ve "yaratılanla yaratılan birdir" demiş bu söylemiyle müziğe ve şiire bir tarz getirmiştir. İşte Kızılbaş-Alevi müziğine yön veren anlayış bu tarzdir.

Cemlerdeki dostluk, dayanışma, bölüşme, paylaşma, niyaz ve lokmanın biçimi, sorunların halkın gözlerinin önünde çözümü müziğe yansımıştır. Dedeler-Pirler hem şair, hem Dede-Pir hem de ozandırlar. Onlar nefeslerini, şiirlerini, ezgi ve ağıtlarını yer yer doğaçlamada söylemişler. Sevgiyi, özgürlüğü, güzelliği, direnişi övmüş, baş kaldırılarını, ezilenleri, haksızlığa uğrayanları, emeği öne çıkarmışlar. Ahlaki, felsefi, motifleri olağanüstü incelikle söylemişler. Geçmişin haksızlıklarıyla, düzen içerisindeki haksızlıklarla ve halkın haksızlıklara uğramasıyla, onların sorunlarıyla uğraşmışlar. Halkın arasında köylerde kamu yaşamına Kızılbaş-Alevi Dede-Pir ozanlar yön verirlerdi. Onların sosyal ve kamusal alanda koydukları ve halkın uyması gereken sözlü kuralları vardı. Bu kuralları halkın arasında uygulayanlar Kızılbaş-Alevi Dede-Pir ozanlardı. Evlenme, boşanma akitlerini, ölümlerin kaldırılmasını, miras hukukunu, mal bölüşümünü, tarla, ceviz gibi paylaşımını Dede-Pir ozanlar bu sözlü kurallarla hayata geçirirdi. Büyük, küçük ilişkilerini, aile protokolünü, komşu kabileler ve boylar arasındaki anlaşmazlıkları, barış görüşmelerini bile müziği yapan Dede-Pir ozanlar çözerlerdi. Kamu yaşamına ait bütün bu anlayışlar Kızılbaş-Alevi müziğinin konuları arasındadır. Dede-Pir ozanlar tarafından halkın yaşamı, onların ilişkileri bu yaşam içerisinde onu

hikaye edici büyük öneme sahipti, bunlar olağanüstü güzellikte melodileştirilmiştir. Bu melodilerin her birinin değişik makamları olmuştur. Öne çıkan seslendirme nefeslerde özgün stillerdir. Halk Cem Müziği kültürü bu nefeslere doğrudan bağıntılıdır. Halkın yüzyıllarca doğaya ve yaşama karşı biriken fikirleri, idealleri, fikir hazineleri Kızılbaş-Alevi müziği ile organik etkileşim içerisinde. Bu halk sanatının temeli oluşumdur.

Kızılbaş-Alevi müziği ile insanın en asil özellikleri yansıtılmıştır.

Kızılbaş-Alevi müziği ile insanın en asil özellikleri yansıtılmıştır. Dede-Pir ozanlar müziğin yaratımında insanın en iyi ve asil özelliklerini dile getirmiş, insanın cesaretini, özgür gelişmesini yüceltmiş, halkın bağımsızlığını savunmuş, baskılar karşısında sessiz kalmamış, pek çok eserler ortaya koymuştur.

Kızılbaş-Alevi yaşamı müzikle doğrudan bağ halindedir. Bu bağ müziği yapan kişilerin sanat ve sanatçılıklarıyla birleşmiştir. Zamanımızda da Kızılbaş-Alevi müziği yapan pek çok Dede-Pir ozan öne çıkmıştır.

Kızılbaş-Alevi müziğini sanatsal, teknik, bilimsel, metodik merkezlere dönüştürmek Kızılbaş-Alevi Müzik Merkezleri Konseyini oluşturup arşiv çalışmalarını çoğaltıp büyütme gerekir. Kızılbaş-

Alevi Halk Sanat Evi kurulmalı, sanatçı, ozan, yazar, şair ve edebiyatçılar burada birleştirilmelidirler. Bilimsel, kültürel, felsefi, etnografik araştırmaları kapsayan bir Müzik Dergisi çıkartılmalıdır. Buralarda halkın kültürü, sanatı, müziği halkın hizmetine sunulmalıdır. Kızılbaş-Alevi demokratik kolektivizmi, halkçılık ruhu; müziğinin ve sanatın teminatı olacaktır. O zaman halk müziğinin mükemmelleşmesini halkın kendisi selamlayacaktır. İlerici fikirler, müzik ve sanat üzerine tartışmalar, konferanslar bu Müzik Merkezleri Konseyi ve Kızılbaş-Alevi Sanat Evlerinde geniş şekilde tartışılacak halk arasında yer edinecektir. Konserler, korolar, geceler, kitlesel gösterilerle müzik icra edilecektir. Mevcut ozanlarca ve onlarla en geniş işbirliği, konular üzerine yazar ve edebiyatçılarla makaleler ve kitaplar düzeyinde müzik pratik yaşamda hayat bulacaktır. Böyle böyle ileri taşınacaktır o. Tüm bunlar halkın destekleri ve özverileriyle yürütülecektir. Bu sanata yakın olan geniş katmanların günlük yaşamlarıyla doğrudan bağ halinde olan ozanların inisiyatifleriyle başarılabilecektir. Kızılbaş-Alevi halk müziğinin mükemmel araştırmaları yapılmalı büyük kazanımları açığa çıkartılmalıdır.

Kızılbaş-Alevi müziği tarihinde onurlu bir yere sahiptir. Halkın sorunları, müzik sorunları tartışıldıkça, sanatta, teori ve etkileri öne çıktıkça ozanlar kendilerini sanatsal olarak eğittikçe müzik samimiyetle doğru yolu sürdürecektir. Sanatın sevgisi, halkın mutluluğu şiirsel tasvirleri, gücü, ifade gücü, halkın yaşamında daha derinde yer edecektir. Halkın sahiplendiği bir müzik sanatını yaratma temelinde yolunda ilerleyecektir. Müziğinin temelini, onun geçmiş mirasını, onun üstün özellikleri alan ve onu ustalıkla ortaya koyan ozanlar halk içerisinde hak ettikleri yeri bulacaklardır. Kızılbaş-Alevi müziği yapanların başarıları, müzik pedagojisinin başarısını yakalamaktan geçecektir.

KIRMANCIYE DE VÊYVE

 Cemal TAŞ

VÊYVE

Kirmanciye de isê mirada zerrê çeyi de isê miradano. Kêwraîne, zêwec miradê miqerrimiê. Na nustena xode zêwec sero vindeyme.

Zewec; zoganê Kirmanci de mirado de bimbareko. Mirado de henêno ke zê jiyargey yêno hasabkerdene. Vanê: “Jü o ke zeweciya, sono miradê xo ser. Wayirê hunriyo. Jü o ke nêzeweciya, wucağkoro. Lacêk bo çêneke bo; waxtê xo ke ama, gereko; bizeweciyo. Ma u pi isê miradanê domananê xo sero sere qefelnenno.

Zêweci ser domankine ra hata zêwec waxt be waxt adet u torey estê. Ni çıqa ke endi na dewrê made nêmendê, hama gunê vereni ra hata na roce isê zêweci se ama, yina ke biyarime viri.

DERGUSE KERTKERDENE

Piê lacêki ke çê ra veciya şî dêwê, ya ki caê de rastê dergusê bi perskeno. Vano:

“Çimê sima roştibê, çêneka ya, ki lacêko”?

Wairê çeyi ki vanê:

”Roştimiandebê, çêneka/lacêko!”

E ke lacêk bi, mordemek vano:

“Pir u khalbo, wairê omrê zafi bo, senik ciando zaf boro, Heq, derdê cigere sima nêdo, kêwraê mino, pêsa mı erzê.”.

Xora keçêneke biyê, fel u emelê xo de esl u cîsnê wayiranê çeyi, ano vera cimê xo. Qal u qırrê yine, hal u waxtê yine, şinat u destberia yine, zerre weşiye u juanweşiya yine gore yina de xınamine ano vera cimanê xo. Netê xo ke bi cêvikê xora kardi veceno, dergusa çêneke kertkeno. Manaşia na xebere nia wa ke, a cêneke êndi veyva yi keşi yêna hasabkerdene. Êndi dina u alem zano ke a çêneke waştiya filan lacêkia, veyva filan çeyia, kes qalê wastena ayê nêkeno. Kirmanci vanê:

“Jüo ke kono wertê isê mirada, hawut kabanê Hêq'i rizneno”.

QAL KERDENE

Laceki ke xortina xo qedite, bi azeb, gereko ma u piê layiki, layik serepaykerê. Ma u pi ki naê gore tıdarêke xo vênênê. Xora ke waştiya lacêki derguse kertkerdene ra esta, karo ke mendo, karê veyviyo. Êndi zerrê çeyi de tıdarêkê veyveyi yêno vênaine. E ke waştiya laceki çina; pi bo, maê bo caê de cimê xo gino çênêkê, pê qayilbenê. Aê gore yênê çê, lacek ke aroğ nêbi, ma u pi xo feka nêtê xo cîrê vanê. E ke aroğ bi, kesê temekenê, o/a cîrê vano/vana. Mabenê yi keşi be mabenê laceki gereko rınd bo ke lacêk; qesa yi keşi nêsıkno, vatena ma u piê xo biyaro hurendi. Ma u piê xo sa bo. Çike; lacek, ni serra de hona çayil saybeno, aqılê xo ni xebra nêreseno. Kamici cêneke çêkera, kamicine zerrê çeyi rê minasiba, bitera, layik têt nêveceno. Ma u pi ke çêneke wa qayil bi, vane:

“E ke lacê mao, va sêro filan cêneke bivêno, nisanê xo cıdo.”

Lacek sono dêwa cêneke, cêe de naskerdoği de beno meyman. Dusê xora ya çênêkê ya ki cenikê rusneno lewê cêneke. A, wertê dı mirada de mabencine kena. Mabenciye waxtê de minasibi de sona çêneke vênena, nêtê layiki cîrê vana. Xora ke zêrria çêneke jüê di bin de çinebiye, firsendê vênena sona lewê lacêki. Lacêk be çêneka kenê caê de teki. Waxtê de kılmi, tê lewe de manê. Lacek qesa zerrê xo çênêkerê keno araze. Çêneki ki tıma aroğ benê, sermkenê. Cuabê xode, fikrê ma u piê xo ana serê juanê xo. Xora ke zerria çêneke çinebiye, vana:

“Nêtê mı be zêweza çino”.

Mana vênena. Zerria xo ke biye, vana:

“Ma u piê mı zano!”

Cuabê xo ke heni bi, lacêk beno sa. Xo, xo de vano; “Zerria naê mirê esta ke, na nia vana.

Destinde çîê hedia dano çêneke, vano:

“No nisano”.

Nisan de lacêk tîma ya aynêe, ya ki qalibê sabunê bodai dano cêneke. Çêneke ki citê gora dana lacêki. Lacêk yêno çê xo, riê xo ke guret bexo ma u piê xorê vano. Serm ke kerd; dusê xora havalê xora jürê vano, o sono ma u pirê vano. Êndi a çêneke waştia yi layikia. Kes nêsono vero nêkuno, êndi xismê xo esto.

NISANO PİL

Ma u piê layiki tîdarêkê xo vênênê. E ke hal u waxtê xo hurendê ro purti be henguluskê cênê. E ke pêrsan bi, vanê:

“Dêrcina de xo berime axê çêneka ra kerime, xîsma ma wa”.

Ma u piê layiki; jüê kenê êlçi rusnenê çê piê çêneke. O kes sono, vano:

“Xînamîê sîma filan roce yêne, nisan nanê ro, sîma se vanê?”

Ma u piê çêneke zêrria xo ke çine biye, vanê:

“Qê hetê ma ser mêrê, senê çêneka? Çêneka ke ma bidime çîna”.

Zêrria xo ke biyê, vanê:

“Amê xêr amê, va bêrê”.

Elçi ke peyiser ama, Ma u piê layiki, di mordemanê kamila cênê sonê çê piê çêneke. San ke bi nonê xo wenê, waxtê de mînasib de, piê layiki vano:

“Qıdıxo ke ama do, isan pê xo nêsano. Ma serba çêneke amayme.”

Piê çêneke vano:

“Sîma amê xêr amê. Dema ke xêra Heqi ra

biya.”

İsanê dorme ki vanê:

“Nat u dot Heq mîrad bıkeru.”

Nisano ke ardo anê nanê ro. İsanê dormey beno saad. Çı ke, meste-birro, nisan serra ke nisanê bicêrê, nisanê sifti açarnê, müya ke arda des müya nanê ser cîrm danê cı. Pir u rayber na waxt de penge nanê çê piê çêneke ser, vanê:

“Miyaz u qîrbana xo ni medê, ê yi ki mecêrê, ri metêrê, têy qeseymekêrê. Malê xo werte mekêrê.”

ROC BIRNAYİNE

Ma u piê layiki waxtê êlçiyê rusnenê çê piê çêneke. Roca ke yine birna, a roce di mordemanê xo cênê sonê. Piê layiki vano:

“Gîrê xo belike, çîqa roca dana ma, kêy berime xîsma xo bêrime?”

Piê çêneke vano:

“Qelîndê mî, hendêro, haletia biray taximê çhêkê, haletia xali ya mejdaê, qelendia api têkê gao. Filan roce ki bêrê xîsma xo bicêrê sêrê.”

Piê çêneke çı qelind ke wast, Xonça Mîhemmedi Êmrê Heqi de açoğa. Hal u waxtê piê çêneke ke rînd nêbi, Emrê Heqi rê çîê werdene ki wazeno. Ron, arda, bulğır, mali, tedine wazeno. Xora

ke dewleti bi, thaba nêwazano, her çi bexo ano hurendi. Dêwa çêneke de dawul ke nêbi, dawula wazenê. Kirmanciye de taê aqila vato:

“Daule; ê seytania, saza bıcınê.”

Piê layiki cêreno ra sono çê kara xo danoarê. Moa çêneke be çêneka ceizê çêneke şünê kenê hazir. Çio ke kêmiyo, dustê çêneke ra havalê xo, ciranê xo dest erzenê cı, hengost virazanê. Ma u piê çêneke, çêna xorê Kinc u khol birnenê, citê khondıra hêrnenê. Çimê çêna xo zerrê çê de nêverdanê.

EMRÊ HEQÎ

Hetê laceki; roca Emrê Heqi ra rocê ravêr; aşçianê xo, berbeciye, çiyê xo rusnenê çê çêneke. Waştîyê çêneke çê de mano, nêsono çê çêneke. Roca bine veyvecianê xo be sêyde xo cênê sonê. Miyaz u qırbânê têy benê. Misabê layiki ki a roce sono Emrê Heqi. Serba çêneke ostorê de xirti xode benê. Veyveci ke qarşîê dêwa çêneke de veciyay, tufonga erzenê, heni kenê ke hunê xo aşira serfiyê. Ciranê çêneke a roce çı ke despere amê çı anê ercenê wertê ceizê çêneke. Hetê layiki qırbana ke arda aê serebirnenê. A roce; dawula cinenê, non oncenê. Non ontene ke qediya, cacimê anê finê ra. Xonçha anê nanê ro. Miyazo ke ardo anê xonça sero nanê ro. Nisanê çêneke anê hetê de xonça de nanê ro. Citê gora be xavliya anê. Xora ke Sêyd dêwa layik ra dūr bi, more çênek u layik a deqqa birnenê. Emrê

Heqi rê, dı mordema belikenê. Jüê piê çêneke rê, jü ki piê layiki rê wekiline keno. Wekilê Piê layiki qelind ano xonça sero nano ro. Mileto ke dorme de piê çêneke rê vanê:

“Ma vêsan nêmendime ke, nonê to borime, ma amayme ke xatirê mara çar qursa kêmbicêrê.”

Piê çêneke isanlığıne keno, serba xatirê mêymanan dirê qursa xonça Emrê Hêqrê erceno. Emrê Heqi dekerino. Sêyd duwa waneno, serê miyaji sikkeno. Jüo ke Raa Heqi zano, aqilê xo reseno cı, heqber vecino, tasê cêno, miyazê Emrê Heqi keno vila. Serbet ra dı bardağa anê, sifte danê wekila. Yine dima isanê Emrê Heqi ra kenê vila. Cêizê çêneke anê nanê ro, jü moreno. Mordis dima citê goranê xo wertê ra cêno. Kiltanê ceizê çêneke anê danê ma wa çêneke. Sodir sandıqa ceizê çêneke anê ke barê qatirekerê, biraê çêneke sandıqe sero niseno ro, haletia xo wazeno. Halete ke gurete sandıqe bar kenê, zelemeliye kona çê, berbenê. Berbeciye ki hetê çêneke ra yêna çê layiki. Heqa berbeciya nat u dot dano hetê bin. Vêyvike xemelnenê, Ostor oncenê, veyvike nanê ostor ro qotmiş benê. dormê veyvike de tufongi erjinê, cenik u çêneki dormê ostor de kaykenê.

VÊYVE/CİT

Kirmanciye de cit/vêyve tîma verva payız de benê. Çike a waxt hem gostê mali beno tauwli, hem ki der u ciran be wairrê veyvey kara xo danêarê. Wayirrê veyvi; **nat u dot** name benê. Nat u dot çê layik be çê çenekao.

Veyvike ke çê pi ra veyciye, cêiz nanê goligê ro, veyvike ki nanê ostor ya ki nanê mayine ro. Veyveci tenê ravêr sonê, veyvike babokê berbecia kenê. Berbeciê raê ra qılauza veyvika, çı derdê veyvike ke bibo a cırê bena melem. Serê golige de rındek vînetene hêbetê veyvike zêdneno. Werd u sîmitene ra

1979 yılında Tunceli Halk Eğitim merkezi'nde yapılan folklor çalışması

hata terapistene berbeciye mesula. Wertê hire roca de berbeciye lewê veyvi ke de nisenâ ro, lewê veyvi ke de kona ra vezena ra. Ronisten u ravestene de qeseykerdene de jü ki têrtif u duzen de aqil dana veyvike.

Veyvike ke dewanê tebêri ra arde, qomê dêwe a roce pino. Kêy ke vêngê tufonga ama tède vecinê teber, sêr kenê. A waxt herkes hêbeta ra hurêndia xode nêvîndeno. Yîê ke çhêkê xo estê, vêcinê serê bona tufonga erzenê, cüabê tufonganê dormê veyvike danê. A waxt, tufongi daha silxet ercinê, nat u dot wazanê ke hukmê xo yi bina ser ra kêrê. Lacek ki tufong cêno dirê tena boskano, sono çêo ke veyvike re kerdo hazir, uca de pino. Xora ke veyvike çêneka wertê dêwa, ancia herkes ebe êsq u çêfa çê piê çêneke ra hata çê piê lacêki, dorme veyvike de kaykeno.

Veyvike ke amê nêjdi, jüê lacêkê sawi beno serê ostor de keno qucia veyvike. Manaşia na xebere; domano sifte lacêk bo ke, piê xo rêw raxeleşio.

Hal u waxtê vayirê veyvey ke hurênde bi, veyve hirê roci dowam keno. Roca ke veyvike arde a roce dawulu cînenê. Roca didine mîlet yêno pêser. Roca hireine peroc ra veyve phişkino hal u waxt ke hurênd de nêbi, roca ke veyvike arde benê şiviği ver, saê erzenê cî benê zere.

Roca ke veyvike amê, a roce veyveci nonê xo wenê, her kes ağme beno sonê çêanê xo. A, roca sifitiye zêiyê vairrê veyvi yêne. Misaibê lacêki yêno. Aşçi mali serebirnenê gost kenê hazir. Xısmıka ra belikenê. Ceni u çêneka ra dî teni konê saci ver a roce non bocenê tıdarêkê nonê sodiri vênênê. Cüamerda ra jü mabênê aşçia be mabênê qorrê non de gurinaiş rê belikenê. Jü serva non ronaine rê, jü ki awe ağmekerdenê beli kenê. Jü dî tenê ki serba çay be do daine rê belikenê. A roca sifitiê; dawuli cînenê, wayirê veyvey, zêi, misaib, aşçi xısmekar ciranê dormê çeyi piya esq u çêf kenê. Roca sodiri ra hata roca bine, yi firsend nêvênênê, her kes kar u gurê xode sêr keno. Çike; pêsey ra, aşira ra mîlet yeno. Kes nêwazeno ke wertê mêymananê xode gunekar bo.

Mîleto ke sêro veyve, rocê ravêr didarê ke xo vêneno. Haletia ke berê veyve, mêrdi be cenia aê

sero sere kenê tê sere, qerarê xo danê tıdarêkê xo vênênê. Mala ke beli kerda a, sodir aê wertê mali ra cênê, nêrusnenê yaban. Rocê ravêr robarê xo kenê, awe kenê xoro. Cüamêrdi riê xo terenê. Cüamêrd u ceni be domanana kincanê xoê nêwia u paka cênê pıra. Yîê ke çhêkê xo estê, sonê diaria şiralığ u cepxanê xo. Roca bine xode cênê, eke şî nêjdiê dêwa veyvey, qırma erzenê. Vêngê tufonga ke ama qomo ke hurêndia veyvey de yêne serê bona sêr kenê, yi ki tufonga erzenê cüabê mêymananê danê.

Roca didine; aşçi sodir lêle ra vezenê ra ca ca adir kenê we, lêanê gırsa de gost u bulxur be xosavia pocenê. Aşçi gere ko çîê xo pak biyarê meydan ke meste u birro kes mavaco ke “çîê xo nêama werdene”. Çê veyvey; a roce peroc ra pêşara pocenê kenê tasê ebe dawul u zurna sonê cirananê xo dima yine anê. Na sire de çıqa domanê dêwe ke estê dawulcia dima çê be çê fetelinê. Vêresana ra mêymanê duri yêne, Wairê veyvey cüamêrd be cenika xo vırniye, dawulci dima verba mêymananê sonê. Vayirê veyvey halêtia ke mêymananê arda dest ra cênê, kilê xo jubun ra birnenê, têver têdima yêne hurêdia veyvey. Dawulci; dawule ano mêymananê ver de nano ro, veyveci heqa dawulcia pera erzenê ser. Dawulci ki eke şî veyve, mordemê de minasıbi beli kenê. O, mordem waxtê kay de perey ke nay kaycia ra yine topkeno. Veyve ke qedia pera morenê angorê pera heqe danê yi mordemi. Dawulci mordemê de bin ki serba amaina mîleti tainkenê. O ki boyna pino, mîlet ke ama xebere dano dawulcia, dawulci verba cî sêrê. Heqa yi keşî ki dawulci danê cî. Kırmancıye de usulê heqa dawulcia, wayirê veyvi ra nêna guretene. Perêe ke dawule sero restê pê yi, jü ki hene ke çerexna perey ercinê tas ke yine cênê. Ca, ca de peranê henêy danê veyvike.

Mîlet ke ama qorr be qorr non oncino. Hurendia noni caê de pak te kenê hazir. Qorr be qorr ke noni ke oncia xızmekari zaf hadar vîndenê ke kes vêsan nêmano. Daima mîletê jü dêwa pia danê ronistene ke, keşî xovir ra mekerê. Qorrê nonê cenia caê de binde oncenê. Hetê ra mîlet kaykeno, hetê ra taê vêcinê sêyrê kayciya, hetê ra ki nata-bota ebe tertele xızmekari yêne sonê. Gegane mêymananê ke amay, dawulci howa kay ca verdanê ebe qeyda de bina vera meymana sonê. Mîletî ke kaykerd, mêymananê bini vêcinê teber ebe hêwesa kayca ro sêr

kenê. Yiê ke rindek kaykenê taê bijine yina. Taê kayci ki ebe laq u yarenina kaykenê, a waxt hêdira milêti yêna, taê aliq u malîqê yine benê.

San ke ama mêymanana qosim qosim mağê çê cirana kenê. Cirani bexo milêti dowat kenê benê. Mêymanê ke pêsêe yina rusnenê qonağanê hêwla, azet u xızmeta yina rê jü mordem tain kenê. Vayirê veyvi her qonağê rê malê rusneno, san de kenê kabab. Mêymanarê maqata sero, hard de cıla finê ra, mêymanî cıla sero nisenê ro mobet kenê. Dawulci pesêwe qonax be qonağ fetelinê dawula cînenê, mêymanni vezenê ra kaykenê.

SAÊ ESTENE

Roca hireine, sodir lêla ra wayirê veyvey rêw vezenê ra. Vêngê dawula ke ama mêymanî yowas yowas qonağanê xora yêne hurendia veyvey. Gosim gosim tainê non danê, hetê ra veyvike xemelnenê ke vecêrê teber. Zamay be mısayıbiya dismala nanê feki ser, vecenê serê boni. Hetê ra qırrbana ke kerda, pêtkıka a qırrbane ra tenê gost gurfnenê kenê fekê zamay, tenê kenê fekê mısayıbi. Veyvike ke arde verê jivigi, dı mordemi zamay be mısayıbiya şivigi sero hegle kenê. Saê danê destê raşti, ebe destê çhepi dismala fekê xo kenê qapan. Fek qapan kerdene, ar u serm ser say beno. Ravêr mısayıb sono şivigi ser hirê rey saê nêt keno ke berzo, tepia peyiser peyiser pêy xonêkerdena sono lewê mısayıbê xo. Na rey ki zama sono şivigi ser, dı rêy cerebneno, rêa hireine de saê arzeno qafa veyvike. O ki peyiser ki sono lewê mısayıbê xo. Rê didine de mısayıb yeno şivigi ser, o ki ebe a qeyda saê erzeno. Milet cat keno ke saê bicero. Heni inam kenê ke, saa ke erjiye veyvike, taba rê rın yêna. Tenê seker, tenê çiyê werdene ra dendika, sıkıza erzenê veyvike ser.

Saê ke erjiye veyvike veyvike benê zerre,, zamay be mısayıbia ki şivig ra anê war ke berê lewê veyvike. A miyan de her kes cat keno ke çhapulê pırodo, taê ki yine qori kenê.

Veyvike ke şiyê vera sêmige sêmige kile kena heni sona zerre. Ostoru ke veyvike cıra ama war, jü nêseno cı, rameno. Milet silevere u loqira pısqnenê pıra. Ostorî fino rem vzdano. Veyve phısqino. Ravêr veyvici sonê. Veyvecia ra tepia haletia zeyia din

acı, êndi veyve qedino.

DEST U PAY GURETENE

Kırmancıye de cit ebe esq u çêfa qedino. Çı esto ke ma u piyê zamay be ê veyvike roca veyvia peyine de qısawa ta de xo esta. Na qısawate qısawata dest u pay guretena. Ma u pi wazeno ke veyva xo ebe namusê xo riyê xo sıpe veco, wertê sari de ma u piyê xo rışa mevecu. Zama ki ebe cümerdina xo ma u piyê xo qısawate de meverdo, vileçêwt mekeru.

Kırmancıye de heni inam kenê ke yiê ke çê veyvi ra decenê, rıka de xo ke esta layiki roca dest u pa guretene de giredane. Na sevet ra Ma u piyê layiki hadar vındenê tıdarekê xo vênênê. Heni inam kenê ke qırrbana ke Emrê Heqi de serebirrê, kesê ke laê bicino gonıa a qırrbane ro gıre pırodo bero wadaro layik giredino. Na sevet ra qesabanê mali teme kenê vane “mali axure de serebirrê, keşi meverdê lewe, ne gost keşi de re, ne ki kardia ke pê qırrbane serebirrna, goşt kerdo hurdi hem kardi qapan mekere, hem kardi bışütere, goni kardi ra mevınde ro. Na sevet ra male ke serebirrne, la u de sur u sıpe ane cınenê gonıa yi mali ro, gıre danê pıro. Çê zamay de ke veyve bi, mal serebirna gost na ser, yi lay kenêya, bınê adırê yi tenciki de vênênê.

PERDIKE ESTENE

Veyvı ke kerd, hêştê waxt ke kot mabên mısayıb sono çê mısayıbanê xo cırê beno mêyman. Eke bi sodir mısayıb guçê perdike de cêno ke berco ser veyvike pê perdike cêna nêverdana. Mısayıb çiyê pera keno gırmıka mısayıba xo. Veyvike perdike verdada ra, mısayıb perdike erzeno ser. Mısayıbi hurdmena ki halitia mısayıbê xo danê cı mısayıb sono çê xo. Naê ser ra veyvike miyaz pocena, çılanê xo vırazena, çeneka de azebe cêna sona yine. Veyvike çılanê xo finacı, miyazê xo kena hurdi, dot ra yêna çê kam ke rast ama êndi miyaz dana cı. Nınga Veyvike endi biyaya, veyvike çêde bınê perdike ra vecina, endi her ca şikina sona.

KUTSAL BİR BAĞ “KEWRA, KIVRA, KİRVE.....”

Lizgé

Bir toplumun yaşam biçimini oluşturan “folklor”ü, o halkın tarihî oluşumunda mihenk taşıdır. Folklor, sadece halkın yaşayışı değil, aynı zamanda o yaşayışı ören felsefedir, inançtır.

Folklor araştırma ve incelemelerinin alanı, inceleme konusu olan halkın yaşam biçimidir. Halk, siyasi görüşlere göre anlam kazanan bir varlık ve felsefi bir kavram değil, ancak uzun ve sabırlı araştırma ve incelemeler neticesinde, davranışlarının biçim ve karakteristiğini belirleme şansına sahip olduğumuz bir varlıktır. Halk, “kültür” adı altında topladığı bütün bilgi ve faaliyetlerin kaynağını teşkil eder. Bireylerin birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyen kanunlar bir yerde yetersiz ve ihtiyaca cevap veremeyecek durumdadır. Tamda bu noktada karşımıza örf, adet ve gelenekler çıkar. Söz konusu bu ilişkileri biçimleyen geleneklerden biri de “kivralık” tır.

Araştırmacı, Sosyolog Orhan Türkdoğan, Kivra kelimesinin Farsça “Kirov” dan geldiğini, Güney Türkçe'sine ve Kürtçe'ye Farsça'dan geçtiğini ileri sürmektedir. Sözlüklerde Kivra (Kirve) “Sünnet esnasında, sünnet olan çocuğa manevi destek veren, çocuğun elini - kolunu tutan ve çocuk üzerinde baba hakkı taşıyan, sünnet masraflarına ortak olan kimse”; Kivralık (Kirvelik), “Bir erkek çocuğun sünnet töreninde iki aile arasında kurulan sanal ancak ömür boyu sürecek akrabalık bağı” şeklinde tanımlanmaktadır.

Dersim'de kivralığın önemi çok büyüktür. Kivralıkta sonradan geri dönme, vazgeçme (hülle) yoktur. Sünnet çocuğunun kardeşleri kivranın çocukları; çocuğun babası

ve annesi ise kardeşi sayılır. Kivra çocuklarına nikâh düşmez, kız alıp-verilmez. Eğer bu kuralı çiğneyen olursa “Yol Düşkünü” ilan edilir.

Bu tanımlardan da anlaşılıyor ki kivra veya kivralık kelimesinin altında hem hukuki, hem sosyal, hem de ekonomik görevler yatmaktadır. Kivra olan kimse kan bağı olmasa dahi, sünnet çocuğuna amca, dayı gibi kan bağı olan akrabalarından daha yakın seçilmiş akraba durumuna gelir. Sadece çocuğun değil, tüm ailenin birinci derecede sözü dinlenir, hatırı sayılır akrabası olur. **Sünnet birkaç günlük bir olaydır, fakat kivralık ömür boyu sürer.** Bu nedenle çocuğun babası, bir akraba gibi yakınlaşmak istediği kişiyi kivra olarak seçer. Bu seçim yapılırken “kendi dengi veya daha üstün bir aile ile ilişki kurma” ilkesinden hareket edilir. Böylece ailelerin sosyal ilişki ağları genişlemiş olur. Bize göre kutsal bir bağ olan kivralık, Fahrettin Kırzioğlu'nun araştırmalarına göre, Dağıstan Demirkapısı'ndan Adana'ya, Tebriz-Urumiye (Şahpur)'den Sivas'ın doğusuna kadar olan sahaya yayılmıştır. Bu coğrafyanın dışında kalan bölgelerde kivralık yerine “sağdıç” (Yozgat'ın batısında kalan yerler), “sünnet babası” (Batı Ege, Avşar ve Kaçar Yörükleri arasında), “garip” (Mardin, Siirt çevresi) gibi terimler kullanılmaktadır. Ermeniler, Kivra'yı hem “sağdıç” anlamında hem de çocuğun “vaftiz-babası” anlamında kullanmaktadırlar. Anadolu'nun değişik yörelerinde kivralık, fonksiyonları bakımından bazı farklılıklar ortaya koymaktadır. Kivralık bazı yörelerde “akrabalık” olarak nitelendirildiği gibi bazı yörelerde “komşuluk”, “insanlık borcu”, “yakınlık” aracı olarak da sayılmaktadır.

Güneydoğu illerinde kivrallık, çoğunlukla "akrabalık" olarak nitelenmektedir. **Dersim'de Kivra olan kimse, çocuğun ailesi ile yakın bir akrabadan daha fazla yakındır. İki aile arasında torunlarına kadar intikal edecek bir samimiyet ve bağ kurulur.** Adıyaman ve çevresinde, çocuğu kucagında tutan kişi, yani kivra baba olarak nitelenir. Yozgat yöresinde kivralığa tanıdık biri seçilir. Bunun sebebi sünnet çocuğu kivranın kızını almaz, kivra da sünnet çocuğunun ailesinden kız alıp vermez. Bir "kan" ve "süt" bağının ortaya çıktığı kanaati vardır. Kivra, aşağı-yukarı Hıristiyan çocuklarının vaftiz törenlerindeki PARRAIN (vaftiz babası) ile MARRAİNE (vaftiz anası) in yerini tutmaktadır. Hıristiyanlarda vaftiz olan çocuğu tutan ve adını koyan adam, vaftiz masrafını da karşılar. İslam dininde sünnet'in önemi Peygamberlerin doğuştan sünnetli olduklarına olan inanç nedeniyle, Peygamberlerine benzemek istemeleri gerçeğine dayanmaktadır. Sünnet, Müslümanlar ve Yahudiler arasında olduğu kadar, Mısırlılar, Edomiler, Mubıtlar ve Ammoniler gibi eski kavimlerde de uygulanmış bir törendir.

Dersim'de Kivrallık, doğrudan doğruya sünnet olayına bağlıdır. Batı illerinde "Evlilik kivrallığı" diye, "bir erkeğin evlilik töreni masraflarının kendi ailesi dışından birisi tarafından kısmen üstlenilmesi" durumu vardır ki, bu Dersim'deki "Sağdıçlık (Mısayıv - Müsahip)" töresiyle benzerlik göstermektedir.

Kivranın kim olacağına ana ve baba karar verir. Yakın dostlardan seçilmekle birlikte, çoğunlukla yakın akrabadan seçilmez. Bu seçimde esas olan, gönül bağı ve karakter uygunluğudur. Kivra, -akrabalıktan öte- baba ile yoldaş olacağı için seçimde yaşların denk olmasına özen gösterilir. Kivrallıkta soydan soya intikal da vardır. Yani Hüseyin Bey'in oğluna Ali Bey kivra olmuşsa, Ali Bey'in torununa da Hüseyin Bey'in oğlu kivra olur ve böyle bir intikal devam eder. Ancak sünnet olayı ve yeniden kivrallık olayı silsile şeklinde devam etmese de oluşan bu akrabalık devam eder.

Dersim'de, sünnet töreninin olacağı gün, sünnet çocuğu yanına bir büyüğünü alarak Kivrasını davete gider, ona kesilmiş kurbanın etinden yapılmış kebabı hediye olarak götürür. Kivrası da ona bir keçi keser, (ekonomik durumuna göre) bir takım elbise ve çamaşır hediye eder. Düğüne gelirken yine ekonomik durumuna göre bir miktar hediye getirir. Çocuğu, sünnet öncesi at veya taksile gezdirmek ve giydirmek kivra'nın görevleri arasındadır. Kivra, sünnet töreninin masraflarını kısmen veya tamamen üstlenir. Sünnet çocuğuna hem bir arkadaş hem de bir baba gibi yakın olur. Sünnet anında cesaretlendirmek, heyecanını yatıştırmak ve sünneti unutturmak için hediyeler verir. Sünnet anında çocuğu kucagina oturtur, kollarını bacakları arasından geçirerek her iki taraf ellerinden tutar ve sünnetçinin işini kolaylaştırır. Sünnetten sonra, pir kivra ve çocuğun babası ellerini alt alta koyarak Pir duası

*Dersim'de
kivrallığın
önemi çok
büyüktür.
Kivrallıkta
sonradan geri
dönme,
vazgeçme
(hülle) yoktur.
Sünnet
çocuğunun
kardeşleri
kivranın
çocukları;
çocuğun
babası ve
annesi ise
kardeşi
sayılır. Kivra
çocuklarına
nikâh
düşmez, kız
alıp-verilmez.
Eğer bu kuralı
çığneyen
olursa "Yol
Düşkünü" ilan
edilir.*

eşliğinde el yıkarlar. Pir'in elinden akan su, kivranın elinden çocuğun babasının eline geçer. Bir kişi suyu döker ve işlem bittikten sonra suyu dökenin omuzundaki havlu kullanılarak eller kurulanır. Sünnet'ten birkaç gün sonra da çocuk ve ailesi çeşitli hediyelerle kivranın evini ziyaret ederler. Kivra, çocuğun gelecekteki yaşantısında, bilhassa evliliğinde söz hakkına sahiptir.

Düğünde kesilen kurbanın etinden düğün yemeği (genelde nohutlu bir çeşit yöresel yemek yapılır), pilav, salata vb hazırlıklar yapılarak gelen misafirlere ikram edilir, ailenin ekonomik durumuna göre düğün şekillenmektedir. Ya davul-zurna ile düğün yapılmakta ya da kesilen kurban eti dağıtılıp düğün olmadan sünnet yapılmaktadır. Sünnet çocuğunu görmeye gelen konuklar kurulan masaya (Xonça Xoniqa Mihemed) bir miktar para bırakır, ayrıca çocuğa da hediyesini verirler. Masa da biriken paralar sünneti yapan kişiye verilir. Bazı durumlarda sünnetçi parası ayrıca ödendiği için, masada biriken paralar da çocuğa verilmektedir.

Bir aile, tüm erkek çocukları için bir kivra seçtiği gibi, her çocuğu için ayrı ayrı kivra da seçebilir. Genellikle her çocuğa ayrı bir kivra adeti daha yaygındır.

Kivralık, farklı aşiret, mezhep ve siyasi görüşten olanları birleştirici özellik taşır. Kivralık bağı olan aileler birbiriyle iyi ilişkiler sürdürerek oluşan bağı korurlar. Kivralık, aileler arasındaki sosyal ilişkiyi geliştirir ve pekiştirir. Böylece ailelerin karşılıklı yardımlaşmaları ile büyük bir güç ortaya çıkar.

Büyük şehirlere yaşanan göçle birlikte, günümüzde, bu gelenekler de hemen hemen kalkmış gibidir. Geçmişe ait sünnet törenleri ve buna bağlı olarak kivralık geleneği, ekonomik sebepler, göç olayları, hastanelerde sünnet ettirme gibi sosyal ve ekonomik şartlardan dolayı zayıflamıştır. Şehir hayatının atmosferi özellikle genç nesli Dersim kültüründen uzaklaştırıp, göç ettikleri yerlerdeki kesimin yaşayış ve kültürünü benimseyen bir duruma getirmiştir. Ancak, gençlerimiz, asırlarca halkımız arasında sosyal birliktelik ve dayanışmayı örgütleyen kültürümüzün, takipçisi ve uygulayıcısı olmalı ve Dersim Folklorunu ileriki kuşaklara taşımalıdır.

Dersim'de Kivra olan kimse, çocuğun ailesi ile yakın bir akrabadan daha fazla yakındır. İki aile arasında torunlarına kadar intikal edecek bir samimiyet ve bağ kurulur.

Araştırmacılara düşen görev, kaybolan / kaybolmaya yüz tutan değerlerimizi silik sayfalardan yakalamak ve aydınlığa çıkararak yazılı kaynaklarla ileriki kuşaklara armağan etmek, gençlerimize düşen görev ise bu değerlerimizi yaşatmaktır.

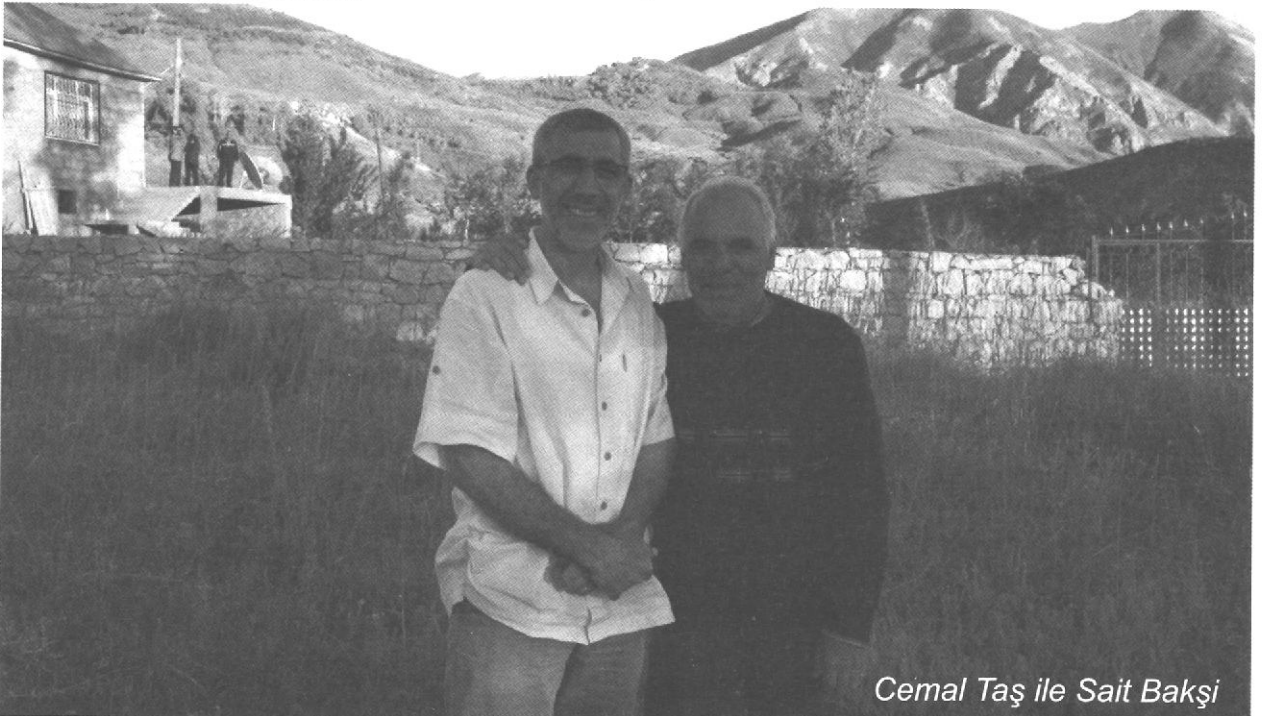
Dêwa saira ra vengê Kılamanê Kirmanciye, Sait Bakşi

 Cemal TAŞ

Naê ra dirê serri ravêr, Komela Cıvraki, Estemol de jü şenliğiye kerde. Şenliğiye Çağlayan Salon Figaro de biye. Heq selematiye cıdo, servera Komela Cıvraki Mexpula çena Ap Avdileê Ded Avaşi ez ki dowat kerd bi. Xora ez çı waxt bi ke hewesê şınata Cıvrakca biyai biya. Yi çıqa ke ebe can herdê xora düriê, hende ki ebe ro kamiye u itiqatê Kirmanciye ra nejdiye. Na bare ra ez tıma ki wertê mobeta de yina qoynena, şınat u tertifê yine komelanê bina rê ebe bêçıke salıg dana. Xora dina-alem zano ke Herdê Cıvraki; gunê vereni ra hata na roce, tım riê Kirmanca kerdo sıpe. Gunê vereni ra belkia ez thaba nêzana hama, dewrê nejdi ra şaxsiyetê hetê Cıvrakiê ke ez nas kena, têde ki goynais u metkerdene zêde ra heq kenê. Eke bêro cüwanik u ciamerdine, herdanê xo sero merdê. Sair Saheyder, Bertal Efendi, yine dime ra Sait Kirmızıtoprak na bare rê misale de beliye. Bêro zogani; sair Saheyder, Sêy Qaji, Usenê Khalmemi, Memo Qol, oncia astarê Cıvrakiê. Nika ki ra u rêça yine Cıvrakicê nıkaeni ramenê.

Sait Bakşi ki mı şenliğiya Komela Cıvraki de nas kerd. Zaf şınatkari dawet kerde bi, têde ki veciyay hunerê xo ard hurendi. Hama waxtê ra tepia qelfê veciya sahne, ebe jüanê xo lawiki vati. 17 serre ra hata 50-60 serre xorta ra, çenek ara, cüanika ra, cüamerda ra mordemi reşti bi pê. Serverê qelfey ki Sait Bakşi bi. Çıqa ke vengê xo wertê a hayleme u wudirti de bi vindi şı, çıqa ke vengê qelfey zerrê halatanê elektroniki u mikrofoni de bi melul, zerrê mide ki hende hêwes verda.

Tıma mı qêret kerd ke Saiti ser caê de nusteê binustni. Hama emser mirê bi nêşib. Emser asma amnania verêne de ez be dirê havala şime Cıvrak. Çê Ap Avdeli de bime meyman. Wayıranê Çeyi; ma bedrime dormê Dêwa Cıvraki ro fetelnaime. Ma boa çiçeganê Çırtani onte cigeranê xo. Ma Kemero Bask silam da malê Beskofi. Uca ra ki Ap Avdeli be çena xo Mexpule ma berdime Balıge. Şime Saiti rê bime meyman. Na mobet serba sima wendoğa ma uca de qeyd kerd.

Cemal Taş ile Sait Bakşi

Bira Sait. Ez di-hirê serriyo to naskena. Hata nika hende ke ma destê jübini toqa kerdo, jübini rê meraba kerdo. Mı gos no be vengê to ser ki. Hama nika mı be havalê xo Usenia Estemol ra kotime raê hata ita ameyme. Nika torê bime mêmman. Wazeyme ke sairina to ser mobet bikerime. Ni mobetê ma ki serba perloda Dersimi keyme. Ravêr xo marê naskerdene de, hem ma to rind nas kerime, hem ki wendoğê ma to nas kêrê.

Ez Serra 1943 de na Balîge de amune riê dina. Namê piê mı Aliyo. Moa mı çi namê xo Êlifa. Waxtê domonina mîde dêwa made mekteb çine bi. Ez tabii.. a taw şiya Cıvrak de mı mektebo sifte dawendene. Ora dime ez şine mı di serri mektebo werstein Qisla de dawendene. Ora dime ez şine Estemol, mı mektebo werstein uza qedêna. Mektebê werstein ra dime ez kutune kar.

Ravêr kamici kar de guriya?

Kutene Deri sanayi (karê postikê mal u dowari) Ora dime 14 serri noterê Zeytinburnu de gurine. A taw; biraê mı İmami uza ticaret kerdêne. Nejdiyê 15 serri ki mı ve biraê xo piya karê ticareti kerd. Key ke Kazlıçeşme ra papriqê postey dardi we, ma o is caverda.

Waxtê domonkina xode ma zof çetiniye onte. Ma ke şiyêne mektev, raê duri biye. Zimiston ray biyêne qapan, biyêne puk, zêdene ma a dewu de mendêne. Gegane pilê ma amêne, ma eve phoşti berdêne çê. Ma mektev eve o hal qedêna.

Ez şüne bizêku, şüne mal. Camalê mı.. mı domonkina xode çarixi ki kerdı pay. Laştigê şiy ma serra 1949-50 de ma di. Ma eve çaruxu şine mektev.

To thoa mektebo “Yatılı” dawendene?

Nê.. mı coru yatılı nêdawendene.

Peki Kilse de kamê sima bi ke, to uca dawendene?

A taw mı ve dirê olvozo odikê kira kerdı bi, ma piya uza mendêne.

Werdene?

Coru qeweta ma çinebiye ke ma teber ra werd bîwerdêne. Çê de ki besenêkerdêne çîê pocime. Ma çê ra çig ke têy berdo, xorê ebe dêy idare kerdêne.

To Tırkki mekteb de musa?

Ora avê; ma koti Tırkki zonêne ke, ez qeda! Kami zonêne ke? Helbet, mektev de museyme. Waxtê mektevi de ma zonê moa xo qeseykerdêne. A taw, maylîmê ma mara vake “êndi kes zonê maa xo, zonê Kırmancki qeseymekero! Kam ke qeseykerd berê mira vazê!” Taê domonu şiyêne maylîmi rê vatêne, nafa çi dêne maro. Ma tersu ra qeseynêkerdêne. Maylîm ke şî veyvu, tersê dêy ra ma veyvu nêşiyêne. Eve a hal hatta ke ma zonê xo xovir ra kerd.

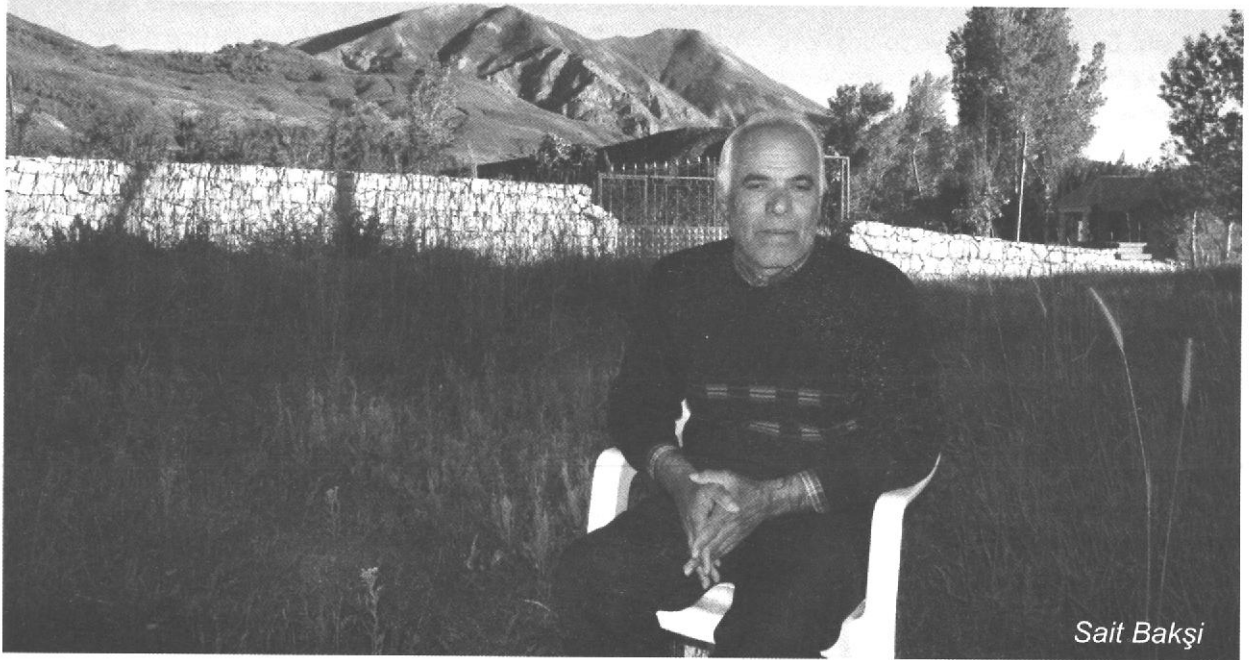
Ni Balığici kami serraê?

Hirê çêu sero bare biyê. Yanê.. zaman de hirê bıray biyê. Zubini ser ra biyê cia, heni heni zêdiye. Kerresunê. Mordemê Xormeçkunê. Şindorê Ceğiyu.

Pêki bira Sait... Hewesê

lawika kêy to xode belikerd?

Çıtur ke ma nika qalê mektevi kerd.. a taw Ap Usenê Khalmemi bi. Cıvrak de bi. Mordemê Ap Avdelê Ded Avaşi (Abdullah Gündüz) yinu yêno. O gege amêne çê made mendêne. Gege çê ciranu de ke mendêne. Yi a taw thomiro hirê têlien cınıtêne. Yi ke o thomir cınıtêne, to heni zonene ke, o thomir qeseykeno. Heni ke wes cınıtêne... hem çi vatêne. Ma şiyêne lewê dey, ma o gosdêne. Yi zof zonêne bira Camal... o derya bi, derya. Kılamunê Saheyderi vana.. to ê Sêy Qaji nêvana... A taw ez hukumê dey de mendune.

Sait Bakşi

Mı xoxo de vatêne, aceb rocê ez ki besey ken ke, zê ney kîlamu vacine. Aceb no bêçikunê xo nano kotiro, no ni vengu veceno.

Thoa pi u khalikê tode sairine esta?

Nêe.. çina. Çê ma de thomîr çine bi. Na mazra made xora zu thomîr çê apê mîde bi. Ma dizdina dine şiyêne çever kerdêne ra, şiyêne zerre. Tenê dest kerdênepîra, cînitêne. A taw, ez des u hire serru de bine. Jû ke ma diyene ki vaciyêne made. Vatêne; “la lao biko biko, sima têlu vîsnenê, rocê rayber yêno, pir yêno, ma koti ra thomîr bivenime.” Nêverdêne ke ma bicinime. Serbê to bo... bado çê apê mı ke şî Estemol, o thomîr mı guret ard çê ma. O thomîr pîra pîra mı cînit, heni heni ez mîso.

Kîlami ki, mı têde Ap Usenê Khalmemî rameti ra mı gureti. Hêa ez qeda, zobina koti ra... teyb çine bi, thoa çine bi.. mı yîra kerdî qafîka xo. Zof hewesê mı bi. Hêwesê isonî ke çine bi, ison çitur besekeno. Heni mı xoxode vatêne.. teyna ke mendune mı kîlami vatêne.

Ap Useni, tîma kîlamê Sêy Qajî ve ê Saheyderî vatê. Tek zu kîlame xo ser vata. Rocê dêy ve lacê Bertal Efendî Heyderê rametia Estemol ra nîstê trene amê. Raê ra ke yêne, howa germe bena.

Sono camê trene nano ro ke hoa bicero. Cat keno ke cam rono, gëletiya dest erzeno qulpê frenê trene. Trene vindarneno. Yêne perunê a zamania 50

kağite cîra ceza wezenê. Jûo de hêrdîsîn bi. Êndî kamil beno. Sono lewê şefê trene, vano: “mı gëletiya kerde, honde peru ki ez besenêken bîdine.” Sef vano; “Qanunê dewlete niyao, mîra se vana?” İşte kîlama xo a mesela ser vata. Hoa nîka mı çî vata, CD de esta.

Zu ki Memedê Khalmemî bi, o çî bîrazaê Ap Useni bi. Yî çî kîlami vatêne. Mîlet yîrê vano “Memo Qol”. Ap Memedî zof kemaneo de wes cînitêne. Vencê dêy mîde esto. Ap Usen ki serra 1964 de rest heqîa xo.

Wertê gul u nuri de rakuyo. Caê xo cennet bo..

Haq vengê to pêheşîyo. Merdena Ap Useni ra dîma teypi ardi ita. Almanîzu.. keska waxtê Ap Useni de teybe bibiyêne. Vencê yî heni bi vîndî şî.. pers meke.. Dêwrê Sêy Qajî daha ravêr biyo. Dewrê yîde qê thoa çine biyo. Hama ni serrunê verenu de ez heşîyo pê, vake “vengê Ap Useni Tercan de biyo.” Mı zof kerd saê, thoa caê de nêdi.

Bado çî; ez ke tenê bine pil mîleti vat; “yao ala bê marê kîlamê vaze” heni heni muso. Rocê, Ap Bertal Efendî (Tanrîverdi) mîra vake: “Ero apo goni, vencê to weso, so radyoevî.”

Halla hala..

Serbê to bo.. mı va; “Apo ez radyoevî çî zonen?” Êndî ebe a tore mı vati. Ora dime..

Camalê'm.. mî nia da ke ney kılami pêro benê vindi. Êndi kami ke vatê mî têde ardipêser. Zu kılame zof mordemu vata. Her zu çekuye kemi vata, nêmezet vata. Ebe a tore mî ardipêser, kerdî tamam.

Na dêwe; say ke dêwa sairana, heni niyo?

Hêa.. raşt ki henio. Kometa Saheyderi ki ita wo.. mezela xo na wa ita. Waxtê Urişî de sono mereve, gino cî. Yî tîma lawikê sewda vatê. Saheyderi coru lawikê dertli nêvatê..

Şûwari...

Hêa.. 101 kılame vata bira.. Saheyder bexo hetê Pulemuriye ra Gomê Sêydu rao. Namê xo Saydero, cîrê Saycan vato. O çi bexo Khuresizo. 1915 de sêyd biyo.

Hoa Sevdin de qalê Saheyderi biyo.

Hêa.. ala lawike yi ser vaciya.

Saheyder çaê ardo ita dardo we?

Kokîmanê ma marê qesey kerd, vake; "Waa Saheyderi ita zewejiyai biya. Ap Aliê Melemi vanê yide zewejiya. Waxto ke sono merevê Urişî ginoci, derbetia xo girane biya. Heni dirvetin anê ita."

Weyy.. aê ra lawike de vanê "Saheyder ardo Balîge de binê viyale"

Hııı.. işte a yi ser vata. Taê vanê ke, na şüware yi bexo vata. Hama ez qê iman nêkon. Na lawike Sêy Qaji Saheyderi ser vata. Saheyderi be Sêy Qajiya piya zof feteliye. Hama, Saheyder Sey Qaji ra zof sermayi biyo. Lewê dey de coru thomîr xodest nêkerdo. Bıraçêna dey de çi zewejîyo, zamaê xo yêno.

Sairanê dêwa Civraki bîmorime?

Sêy Qaji. Usenê Khalmemi. Memo Qol. Sêy Qaji tarîqê Dêsimi de en sairê mao pilo.

Hama to ki ra u rêça yina ro sona. To ki na zîncile sairanê Civraki de caê xo gureto. Pêki ebe jûanê ma nustene ki qanune niya. To hende lawiki se ardi pêser?

Hondo ke destpera mî ama, mî eve zonê ma mî nus kerdê. Deftera mî esta. Zê vatena xo, se ke heşînepê, mî têde nus kerdê.. ez kara xo pak ken.. se bikerine.. zovîna têdine se xovîr de bicerine.

Nêtê to ki xatîrê to ki ma zanime, hama na zaman de namê to çaê zaf nêzanino? Hama to şîya Almanya de nejdîê 130 kîlamê Kîrmancîye

kerdê CD. Tora tepia belkia êndi kes na ebe na tore rêça sayira ro nêsono. Na raê de kes pheşti dano to.

Heq kederê sima çi nêdo, ê dosto çi. Sait Gündüz.. Haq cıra raji bo.. na kare phoştia dêy ra mı kerde. Mesref dêy da. Ez şüne Almanya, uza mı zê vatena xo kota studyo, mı vati, ont CD. Tam 13 Cd de nejdîyê 130 kılame vata. Ora 10 serri avê, çeneka mı Almanya de zeweyiyai biye. Ez şüne diyariya daê. Zamaê ma çi uza zu studyoê Almanî de gurino. Uza jûê de mao Dêsîmic bi, mira va; "o ke tı kılamu vana, bê vencê to qeyd kime. Mı çi daasê teni vati, onti CD. Mı xode o CD ard Estemol. Saiti cınito, pê qayıl biyo. Rocê; mira vake; "To ke no CD kot de kerdî pırr, so oncia na pakia kılamu vaze, vindi mebê. Mesref ez dan." Ez ki şîyo zê vatena dêy mı vati. Zof zerreweso. Yî têde çi heniê. Waa xo Mexpule çi henîa. Qomê xo ser, mordemunê xo ser, ciranunê xo ser qeretiê.

Heq kederê cigera Saiti medo. Zaf xêro de gırs kerdo. Mordemo de zerreweso. Ez ki nas kena. Xêrê xo tîma ki resen oma. Mordemo henên dêma qomê xo ser, kamiya xo ser hêco. Îsala taê mordemê ma naê ra jûa de xo cênê, zê Saiti xêr kenê.

Îsala. Keska her kes zê yino bo. No isê peru ki niyo. Zerrê isoni ra gereke bêro.

Raşt ki henio. Qesey zafiê, isala ma hona jübini pers keyme. Wes u war bê bîra Sait. Heq nînga to kemere meverdo.

Sîma çi wes u war bê, ez qeda...

Ca: Balğ & Cıvrak/Kilse

Tarıq: Asma Amnaina Verêne 2008

Mobetkari: Cemal Taş & Hüseyin Ayrılmaz

Pheştdaoği: Abdullah Gündüz & Makbule Çerimli & Latife Taş

Pers u nuste: Cemal Taş

Kaynakça:

1- Turabi Saltık sözlü anlatımları

2- Türkçe Sözlük, T.D.K. Yayınları

3- Güneydoğu İllerimizde Kirvelik Geleneği / Dr.Hasan Köksal

4- Fahrettin Kırzioğlu, Kars Tarihi, Cilt I, 1953, İstanbul, S. 504

5- İshak Sungurlu, "Sünnet Dügünleri"

6- Mustafa Uslu, "Yozgat'ta Sünnet Dügünü Geleneği" ak Sungurlu, "Sünnet Dügünleri"

6- Mustafa Uslu, "Yozgat'ta Sünnet Dügünü Geleneği"

ISLIK ÇALIYOR RÜZGAR

 Akman GEDİK

gece zifiri karanlık
dışarıda yağmur yağmakta
ıslık çalıyor rüzgar
dudağımda sonu gelmez bir dağ türküsü
tutturmuşum da a hey a hey
sensizlik acayip zor
çekmişim perdeleri
toplayıp bütün hüznüleri bölüşüyorum
yalnızlığımı sınıyorum gecenin yüzüyle
tarifi korkunçtur yalnızlığın, boşlukta
koro şarkılar uğulduyor beynim
kadeh kaldırıyorum
gıyabında şerefine Hayyam'ın
ve şarap içiyorum
hüzün dolduruyorum acı, ezik yüreğime
gülüşü kesilmiş çocuk misali
yüzüm asılıyor hüzne duruyor
satıyorum anasını hayatın
tüm gecelerimizin hakimiyken felek
bir gece aşırılmışım çok mu?
yağmur damlaları değil yanağımı yalayan
gözyaşlarıdır
ki; dert ortağıdır insanın çoğu zaman
ortalık ağaracak birazdan
daralıyorum
pencerede yabancı bir rüzgar
yalıyor yüzümü
saçlarımı tarıyor yanaklarımı
okşayan yağmur
aldığım nefesin kıymetini
daha iyi anlıyorum
yüreğime umut akıyor
söz büyüyor içimde
yüzüme renk geliyor

"O gün Dersim'i Yerle Bir Ettik"

Kurtul ALTUĞ

17 Aralık 2007 tarihli
köşe yazısından alıntıdır.

HÜRRİYET, Milliyet ve Vatan gazetelerinin internet sitelerinde bir haber manşette yer alıyor:

Hürriyet'teki en etkilisi olmalı...

"Flaş, flaş, flaş, flaş" diye sunulmakta. "PKK'nin Merkez komuta karargâhı yerle bir edildi. Altında haber daha da genişletilmiş:

"Kandil Dağı bombalandı..."

Bu Flaş haber bana Üçüncü Cumhurbaşıkanı rahmetli Bayar'dan dinlediğim bir hatırayı aklıma taktı.

Bayar'la Çiftelavuzlar'daki evinde sık sık buluşur ve geçmişin anılarını o yaşayan tarihten dinlerdim. O günlerde gene Tercüman için "Son İttihatçı" dizisini hazırlıyordum. Ankara'dan İstanbul'a gelmiş, Beyhan Köprülü ve rahmetli Fikret İkinci'nin Suadiye'deki evine yerleşmiş misafirdik.

Bir yandan uzun çalışma için eşimle ev arıyor, bir yandan da Ankara-İstanbul arasında mekik dokuyordum.

Yıl: 1979...

Bir yandan siyaset kızıışmış, bir ara seçim havası memlekete hâkim, öte yandan da sokaklarda kan dökölüyor, Karadeniz Bölgesi'nde, ve Güneydoğu'da aşırı sol, eylem halindeydi? Açığı bunalımlı günler yaşıyorduk.

Karadeniz Bölgesi'ne yaptığımız bir geziden dönmüştüm ve Bayar'a gezi izlenimlerimi naklediyor, kurtarılmış bölgelerden, doğudaki kıpırdanan iç isyanın işaretlerinden söz ediyorduk, Bayar:

"Peki devlet nerede?" diye sorduktan sonra şu hatırasını anlattı:

Ya devlet başa ya kuzgun leşe... CUMHURİYET'E karşı iç isyanların bitip tükendiği yok.

"Atatürk beni çağırıldı. Ne oluyor oralarda diye sordu. Kendisine hemen bilgi vereyim dedim. Paşa hazretleri, Kürt isyancılar bir karakolumuzu basmışlar, orada nöbet tutan askerimizin silahını gasp etmişler ve yüzüne tükürmüşler. Atatürk'ün yüzünün gerildiğini fark ettim. Sözümü kesti ve: Anladım! Git ve hemen gerekeni yap..."

Dedi

1937 yılının 20-21 Martında Seyit Rıza'nın başında bulunduğu isyancılar bu kez Harsik köprüsünü yakıyorlar, O zamanki adıyla Dersim, şimdiki adıyla Tunceli'nin Kahnut bucağının telefon tellerini kesiyorlar. Askerle çatışmalar başlamıştır.

Bu arada Ankara'da siyaset hararetlidir. 7 Ağustos'ta isyan İsmet Paşa tarafından bastırılıyor ama, İnönü bir süre sonra 25 Ekim 1937'de bir Yalova mülakatından sonra istifa ederek Başbakanlıktan çekiliyor. Başbakanlığa İsmet Paşa'nın

tavsiyesi üzerine İktisat Vekili Celal Bayar getiriliyor. Celal Bayar Şükrü Kaya ve Tevfik Rüştü Arası dışarıda bırakarak yeni kabinesini kuruyor. Mustafa Kemal, rahatsızlığının farkındadır ve gündeminde Hatay meselesi bulunmaktadır.

İşte tam o sıralarda Dersim bölgesinde şakiler bir karakolu basıyorlar. Bundan sonrasını

Celal Bayar şöyle anlatıyor.

“Atatürk beni çağırıldı. Ne oluyor oralarda diye sordu. Kendisine hemen bilgi vereyim dedim. Paşa hazretleri, Kürt isyancılar bir karakolumuzu basmışlar, orada nöbet tutan askerimizin silahını gasp etmişler ve yüzüne tükürmüşler. Atatürk'ün yüzünün gerildiğini fark ettim. Sözümü kesti ve: Anladım! Git ve hemen gerekeni yap... Dedi”

Gereken neydi? Celal Bayar kısaca ifade etti:

“O gün Dersim'i yerle bir ettik” Kıyamet de kopmamış... Bakalım şimdi ne olacak?

İşte devlet, işte tek bir askerinin onurunun ciddiyete alınması. Gene Bayar'dan dinlemiştir ki: “O gün içlerinde Sabiha Gökçen'in de bulunduğu pilotlar hareketi kısa zamanda bitirip dönmüşler.”

O bölgeden gelen isyan hareketleri de sonra ermiştir. Niçin? “Devlet gücünü anında kullanmıştır, tezkere, mezkere beklememiştir, ya da bir yerlere danışılmamıştır da ondan...”

GİBİ

 Arzu KARADAĞ
2008 İstanbul

Üşüyen ceviz ağaçları
kabuk bağlar meyvesini gün gelir
Kervansız dağlar
sırlar saklar
mağaralarında hala otuz sekizden bir ağıt ağlar

Rüzgarlar süpürür
yazları kesilen kurban kanlarını
Buyer gölünden
Bir avuç kar hala orda durur
al yarana sür!

Bu gece Dersim gibiyim
baş eğmez
isyanım

Toprağında torbalanmış kemikler gibiyim
hangi bedende toplanayım
Gözelerinde bırakılmış muradım
postal izli ardım

Hiç koyma yerine aşkın kimliğini
bu gece Dersim gibiyim
adım başı kaydı tutulur adların

Yaylarında kaldı tüm yıldızlarım
kara çadırda bir çocuğum
ellerimde Munzur suyunun serinliği
sana şiirler yazarım
Sesini kurutup atsam kıtalarına İstanbul'un
örtmeye yetmez
yılğın tonu uzaklığını

Kaç sabah söndürdüm
gençliğimin masasında
durup küllerini izledim
yokluğunda

Ufku dar sokak aralarına
sığan elleri

Hardo Dewres Sero Cayé Ma ki Esto

 W. Azgele

Mordem hata kî amo resto na rozu, weşıya xo ebi milyon serru yabani dî viyarno ra. Ca bî ca feteliyo, tar u meywe do are, ebi dinu pizé xo kerdo mird. O taw xoza ra theyr u turi yabani ra- ce névişyo, zuyé dinu biyo. Davadeva phoncsey hazar serre ra averi taye hazetu virasto. Dima taye na hazetu çarno ra çheku, saydé heywanu kerdo.

Nejdiyé des u dî hazar serre ra averi kî iklimo serd qediya, cayé xo terke iklimo dî germi kerd, verbarozo nejdi dî deşti (çoli) bi eskera. Mordemi kî na ca dî weşıya xo ramené, xize dormé çhemu, golu bi. Pira pira ca bi, goçeriyeni ca verda. Heta o çaxi mordem kom bî kom yabani dî feteliyene, goçeri bi. Mordemé na hardu vere coyi beré hégawuné yabani déne are. Pî ra pî ra cite kerdene musa, heywanu kerd khedi, heté ilm u tekniki ra averi şî. Niya kî imkané xo jediya, alaqa xo u yabani kî vuriya. Endi zuye theyr u thuri né, wayir u efendiyé dinu bi. Niya kî cite kerde, mali çirayna, werte zumini dî şindoru nayi ro. Hard sero dayi pé ro, milké zumini kerd talan. Badena, mordem bî xo kî desté mordemi dî bi heşir, bi kole, ze mali roşıya.

İlm u tekniki kî averi şî, sanayi dest kerd cî, mordem xoza ra rind kewt duri, dina desté mordemi ra ame xırabe kerdene. Nesle xeyle heywanu, dar u vasu biriya.

Mordem, naye dî vindero, rawa kî terkno sero fikir kero. Çituri kî dina desté mordemi ra yena xırabe kerdene, kulturé saruno kî beré hazar serruno, ju bî ju desté ma ra vejino, sono. Ser ba xoza u kulturé mordemi ser dest bere ma ra çî yeno sero qal bikerime.

Kulturé zu sari, xora kî seni hardo ser weşıya xo rameno, beré o hardiyo. Mordem, ca bî ca goçeriyo, çî kî hardé xo imkan dano weşıya dî niyanene. Taye sari (mileté) bin esté kî ca biyi, dewu

dî, suku dî weşıya xo ramené. Yane kulturé goçeru gore weşıya xo, yé saruné cıtkaru kî gore weşıya xo, hazar serru dî amén gureto. Saré ma hazar serru ra nato kî weşıya xo, Kirmanciye dî ramito. Naye ra kî kulturé xo, beré hardé Kirmanciyewo. Ewro kulturé ma, saré ma Kirmanciye seni hal de ro? Ma kî tarixé xo nézona, roza ewreyeni fam nékemé, heşya ma zelal nébena.

Naye dî tarixé ma wo khani ser, çiyu belgewo- jede ma desti dî çino. Saré (mileté) ma, saré dî İraniyo. Davadave des hazar serre ra averi kî saré na hardi pî ra pî ra goçeriyeni ca verdo, dewu dî ca biyo, a roze bî na roze xeyle dugel u sari, tarixé na hardu dî ca gureté. Saré kî na hard sero ca biyé, beré medeniyetuné khaniyé. Aze diné ra ju, "Saré Samiyé"; qoro didin, "Saré Hint u Avrupalıyî". Saré ma saré dî Hint u Avrupalıyî" yo. Naye ra kî tarixé xowo khani tarixé na saru ser say kemé.

Na seserrune nejdu dî, dugela Roma kî axme biye, Kurdistan bî Anadolıye dî hukmé dugela Selçuku ca bi. Dormé Dérsimi kî naye dî tesiré na dugele dî mend. Na dugele, dugela dî İrani biye. Taxté na dugele, deste beguné Tırku ra ameybi zaft kerdene. Waxto kî hukmé na dugele biye siste, Kurdistan bî Anadolıye dî taye Miréni bi eskera. Dormé Dérsimi dî çixa kî hukmé Selçuku bî taye dugelune binu biyo, Khela Dérsimi dî ne hukmé ninu, ne kî yé dugela dî bine nébiya. Khela Dérsimi tıma phoşt do mordemuné xowo dormi, alaqa xo cî ra nébirno. Hukmé Selçuku kî Anadolıye dî bi sist, mirené kî bené péda, zuye ninu kî mirena Osmanu bi. Osmanu pî ra pî ra hardé xo kerd hira, biye dugela dî girse. Ver coyi xervé Anadolıye bî Balkanu dî çeşıye. Dima ver kerde ra hardé Kirmancu. Dugela İrani kî ser ba na hardu qeyret kerdene. Osmanu, Kirmancune Sunni İslami ra poşt gureti. Dugela İrani, Kirmanc u Tırkune Elewi ra phoşt gurete. Ni hurdimena dugele kî jumini dî herv kerde, Osmanu

kewti ser. Naye dı hem xeyle Kirmanci Elewi (Talibé rayé haqi) hem Tırki Elewi ameyi qır kerdene. Hardé Talibuné Raa Haqi jede desta vejıya, kewt hukmé Osmanu. Xora Khela Dérsimi bandıra Osmanu nékewt. Mabeyné saré koyé Dérsimi bı Osmanu dı herv qe kem nébi. Osmanu her kı est ra ser, saré Dérsimi xo est ver; hata cumhuriyeti xoser mend.

Dugela Osmanu, ordiya dı qewetine nayibi ro. Hona kı ordiyé dugeluné dormi dı top u tıfong çinebi, yé Osmanu dı bi. Naye ra kı xeyle waxt zoré xo cıranuné xo serbi. Osmanu kı estene ra dugelu ser, her reye xeyle xenimet kewtene dest. Dıma kı sere bı sere cı ra vergi guretene. Waxto kı kewtene hervi, saré kı gureta bandıra xo, ordiyé xo ra amene, leyé Osmanu dı kewtene hervi. Waxtı ame kı Awrupa dı teknik averi şı, tekniké hervi kı vuriya. Osmanu roze bı roze kewtene tenge. Endi hervu ra xenimet néamene, biyene bara dugele. Saré kı Osmanu gureté bandıra xo, ju bı ju desta vejıyene. Mordemé Osmanu çare feteliyene kı, çutiri dugela xo axme nébo. Dıdı fikir bı eskera. fıkrı kı vergereni Prens Sabahattin keno, “teşebbusi sahsi- ademi merkezi” ra amene name kerdene. Ni wastene kı dugele axme nébo, her kes kulturé xo biramo, taxt, pilena dugele onca Tırku dest bo. Fıkro dıdın, İttihat u Terakki bı kı, vergereni Ahmet Rıza kerdene. Ni wastene kı her heti ra hukmé Tırku ca bıbo, sari bini xo inkar keré, haq u huquqé xora ravére. Hardo kı Osmanu teyi hukım ramené, çımé dugeluné Awrupayı kı teyi bı. Roze bı roze tesiré na dugelu hardé Osmanu dı ca biyene. Zoré na dugelu ra “Fermané Tanzimati, Meşrutiyeto 1. u 2. ne ame ilan kerdene. İttihat u Terakki zor kerd, desté ordiye ra, hukım padisayı ra guret. Osmanu desté ittihat u terakki ra leyé dugela Almanu dı kewt herv, hardo kı hukmé xo sero, desta vejıya. Sari kı guretbi bandıra xo, hukmé Osmanu ra xeleşıyayı, péro bı xoser u wayiré dugela xo. Pilé İttihat u Terakki Talat, Enver, Cemal pasayı Anadoluye ra remayı. Mordemuné İttihat u Terakki ra taye ameyi pé seri çare feteliyay. Badena vergereni Mıstefa Kemal guret xo dest. Mıstefa kemal saruné Anadoluye bı Kurdistani ra phoşt wast kı; “welaté ma pérunewo”. Herv kı qediya, Anadoluye dı cumhuriyet nayiro, saré bini ameyi inkar kerdene.

Dérsım, dugela newiye ra otonomi wast kı bére hure, piya tıfong berze dugelune xamu. Hukmaté Anqarayı haq u huquqé Kirmancu qewul nékerd, Qoçgiriye dı tıfong erjiya. Na ca dı dugela Tırku kewte ser. Onca kı Khela Dérsimi dı hukmé dugela tırku hata 1937 u 38 i ca nébi.

Khela Dérsimi

Saré Dérsimi hardé xo ser aşır bı aşır ca bibi. Wareyi, biré dormi milké aşiri bı. İtiqaté xo “Raa Haqi” beré hardé xo bı. Taye koyı, çimeyi, çemi, roj u asme zıyarge bı. Malé koyı, malé Xızırı qewul kerdene, saydé mali nékerdene. Biru hete ra qır nékerdene, honde kı dest bere ra ame zarar cı nédene. Onca taye birune gırsu ziyarge qewul kerdbi, kes cı ra tek ju dare nébirnene. Çhemu ra mosu néguretene, “xırabo” vatene. Tore itiqaté xo ra zumini dı pir u taliben, rayberen, kewrayen u mısayıben guretene. Mordemena kı jumini dı tore itiqaté xo ra gureté, cayé xo werté sari dı giran bı. Taye meseleyi, dismeneni, ebi na tore ra amene hal kerdene, ya kı ver cı nédene. Keso kı tenge dı mendene yeqraré xo phoşt déne cı, bojiye ra guretene. Werté aşiru dı bo, yé kesu dı bo seni mesele bo cemaat kerdene, hurdimena heti ardene hure. Pir u rayber kı şıyene talibuné xo, zeré çeyi dı bo werté dewe dı bo, keso kı jumini dı heredano, kerdene hast. Pir u rayberé Rayé Haqi kar u guré xo ra ce névişiyayibi. Çıturi kı talibé xo héguné xo dı guriyene malé xo çıraynene, pir u rayberé xo kı o tore ra gula xo, yé domonuné xo vetene. Dugelé xami kı estene ra Kirmanciye ser, sayıya itiqaté xo ra biyene ju, verba cı vejıyene, hardé xo qori kerdene. Çı kı jıyar u diyaré xo Khela Dérsimi serbi. Gune biné linguné dismeni dı némendene. Onca dugele bo, dismeno dı bini bo, xora kı zırar do saré Khela Dérsimi, ya kı mordemuné xowo dormi, rew bo hereyi bo cı ra qesas guretene, héfé xo keşi re néverdene.

Dugela Osmanu kı axme biye, misak-ı milli dı Cumhuriyet ame ronayene, saré kı Anadoluye dı weşıya xo ramené ameyi inkar kerdene. Saré kı rayé İsa Pexamberi ramenı, taye xo ameyi qır kerdene, taye xo desté dugele ra şı mefiye. Hardé Kirmancu dı ca bı ca tıfong erjiya, dugele kewte ser. Kirmancé

hete ceri Osmanu ra nat alaqa xo dugele ra nébirnayibi. Osmanu ra phošt guretibi, phošt dayi bi ci. Dérsimi tima verba ci vejyayibi, alaqa xo dugelune dormi di çinebi. Saré Dérsimi hardé xo Kirmanciye di xoser bi, bandira keşi nékewti bi. Na dugela Cumhuriyete kî saruné Anadolıye bî Kurdıstani gurete bandıra xo, ver kerde ra Khela Dérsimi.

Vere coyi taye mordemuné xo mufettiş ilan kerd rusna Dérsimi, aşiru di qeseyi kerd kî bandıra Tırku-dugele qewul ke re. Aşiré Kirmanciye ameyi pé ser, cemaat kerd, na qesa qewul nékerdi. Dugele hete ra ordiyé xo rusnene dormé Dérsimi, hete ra kî meclisé xo ra qanunu vetene kî berze ra seré Dérsimi. Saré Dérsimi qesa xo kerde ju kî xo ver erzé. Aşir dormé Sey Rızayi di ameyi péser, çheki gire dayi. Dugele, mordemuné xo rusne werté Kirmancu, aşiri kî tifong esti jumini, keso kî zeré xo jumini ra dezo hebi bî hebi muse. Dismenena khanu kerde té ra, aşiru verdepé. Taye pilé aşiru ver ba dugele néveciyayi, tifong néest. Taye xo kî milis da ci, ver ba çekdaruné Kirmanciye di qeyreté dugele kerd. Milişi kewti ra ordiya dugele ver, ra u welaxu ci salix dayi. Vergeré Kirmanciye desté xayinu ra ameyi kistene. Xoverodayis kî ame sikıtene, dugele kewte ser, keso kî, aşiri kî phošt do dugele ya kî tifong néesto, kewte ra ci pérune qır kerde. Keso kî wes mendo rusnayı xervi, mefiye. Sey Rıza bî hevalu est dare, cendeguné dinu véсна, wele vay da kî mezela di dinu nébo, sola sar xo re jiyarge mekeru, nişana qır kerdena dugele nébo.

Dugele kî Dérsimi gurete bandıra xo, politiqawo kî vera qerar do ci, dest kerde ci. Gore politiqayé xo; domonuné Kirmancu mektebuné xo di arde péseri, zon u kulturé Kirmancu ra bırna ra, çarna ra yé Tırku ser. Na mektebu di jede çenu dayi wendene. Çı kî, kultur u zoné saru, desté hermetu ra viyerenu azo newe. Qerar dayibi ci kî; Hermeté Kirmancu kî zon u kulturé Tırku ra bi pil, azo newe kî kulturé Tırku ra sono. Axléré Dérsimi ya ameyibi qır kerdene, ya kî rusnayibi mefiye. Onca İtiqaté Kirmanciye “Raa Haqi” weşiya saré ma di seni ca ceno, dugele rınd zanıtene. Naye ra qeyret kerde kî pir u rayberu bicero tesiré xo. Kultıro xam, ebi mektebu, ebi eskeriye, karé dayrawuné dugele roze

bı roze tesiré xo avér berd. Qanuné Kirmanciye, graniya itiqati biye siste. Domené Kirmancu zon u kulturé xo ra kewti duri. Endi pilé xo bî domené xo zoné jumini fam nékerdene, jumini re bibi xami...

1970'i ra dime saré Khela Dérsimi dest kerd ci, pı ra pı ra goç kerd şi Anadolıye, şi dugelune xamu xeriviye. Fıkro çhepi nas kerd, phošt da ci. No fıkrı newe desté çhepé Tırku ra ameyibi werté Kirmancu. Zon u kulturé Tırku, Kirmanciye di, xora desté dugele ra ca bibi. Çhepé Tırku kî ame werté Kirmancu, tesiré Tırki kî roze bî roze avér şi. Tesiré kultur u tore Kirmanciye azo newe ser vacime kî némend. 1980' i di esker kî hukım guret xo dest, zıraro gırani saré Khela Dérsimi bî mordemé xoyé dormi di. Gencé xo ya ameyi qır kerdene, ya goçe Anadolıye kerd, xeyle kes kî rema dugeluné Avrupalı, yi kî hén ma desta veciyayi. Hen bi kî Kirmanciye di kokım u domonu ra qederi kes némend. Ma u piyo kî kes gosro ci nédo, ebi serru domonuné xo dima zıdan bî zıdani, suke bî suke feteliyayi. Kes phošt ci néda, her tenge kî di. Xoverestena Kirmancu kî dest kerd ci, bétera pile peyra ame. Adır kerd ver dewuné ma, biruné ma téde vésnay. Saré ma jede reyna kewt ra rawu, şi welatu.

Ewro saré ma Kirmanciye hardé xo, waré pi u khalıkuné xo kerdo béşene. Saré ju çeyi, mordémi, yeqrari, ebi serru jumini ra béxeveri. Tayé xo Anadolıye di, taye xo dugeluné Avrupalı di ca biyi. Azo newe kulturé saruné xamu ra beno pil, her ju ju zoni qeseyi keno. Werezayi, bırazzayi zoné jumini fam nékeni. Zoné Xıziri endi néno qeseyi kerdene, domonuné xo sari re kemé pil. Ebi gıraniye 1970'i ra nato kî sairé ma kılmuné xo, tesiré çhepé Tırku bî Elewiyé Anadolıye ra Tırkki vané. Na nejdi honawo kî domonuné ma ra taye cerera zoné xo, kılmuné xo vané. Mordemé mayé kî politıqa ser guriné, nuştuné xo, kıtavuné xo tek ju xete zoné xo di nénuşté, qeseyi nékerde, zoné xo re wayir néveciyé. Werté saré ma di averi şiayena zonuné xamu di bara ninu gırana. Yane dimé torjeni ma ra wo. Onca azo newe ra mordemé mayé kî wendé, ilm u dina ra xeverdaré ci ra xér névineme. Ni jede derde xo gureté, qımeti nédané zon u kulturé saré xo. Xeyle serrewo kî welatuné sari di pérsanime. Endi waxto kî zon u

kulturé ma, namé ma, riyé dina ra wedariyo. Hometa kî domoné ma ser ba cî mirené, ma re lal u khera.

Azé kî kultur u tore Kirmanciye ra ce vişiyé, her hete ra biyé dismené hard u saré xo. Hona kî Kirmanciye xoser bi, mordemé ma wo o waxti xoza ra (doğa) duri nékewtibi. Biru, çhemu, heywanu qori kerdene, honde kî dest bere ra ame zîrar cî nédene. Alaqa mordemé ma wo viren u xoza hona kî niyaro. Mordemo viren, hardo kî ser fetelino, dar u bero, theyr u thuro kî piya weşiya xo rameno hurmet bî cî keno. Azo kî tesiré kultiro xami dî mendo, ewro kewto ra cî heywanu, biru qîr keno. Ne jumini re, ne kî xoza re hurmeté xo çîno. Welaté xo, her çiyé xo desta vejîyo sono, cî re eftar niyo. Niye kî namé xo vejîyo “roştberi”, qeyreté “garaste” keni. Taye kî vané ma rayé xo rameme, Anadolîye dî derneguné Elewu dî gurini, soné Hacı Bektaşî hema; alaquadar niyé kî mekané “Baba Duzgîni” saré ma ra qori kené. Alaquadar niyé kî jiyar u diyaré ma béwayir u béşené.

Nu çî ra niya bî? Çî kî “Dewré Kirmanciye”

dariya we, hukm u qanuné saro dî bini hardé ma dî ca bi. No kî xo ser né, zoré çheku ra bi. Axlér u aşiré Dérsimi ra keso kî xoveroda, tédine qîr kerdî. Pir u raybero kî qeyreté rayé xo kerd, şî dare, şî mefiye. Yane keso kî pé awe bena germe desté zorbazu ra ame qîr kerdene, niye bini vengé xo néveti. Badena kî tesiré “Raa Haqî” saré Kirmanciye ser bi sist, fikro xam aqilé azo peyeni guret xo dest. Dirbeta fikro xami zîraré top u tîfongu ra granbi. Saré ma kî kot tesiré fikré xamu, bi kengeré veré vayi, her kes ze vatena xo saré ma ra istifade kerd. Xeyle domoné ma kîşiyayi, ma u pi derdé cigere ver nalayi. Hardé ma vergu hesu re mend.

Dermané na derdu onca hardé ma dero, kulturé ma dero. Xora kî ma qeyreté welaté xo kerd, kamiya xo re wayir veciyayme, Hardé Dewreş sero cayé ma kî beno.

Tujik dağının eteği
seyit rıza'nın otağı

NERGİS

Özlem KAHRAMAN

Soğuk bir kış gecesi bu gece hem çok soğuk hem de çok uzun, yüreğim titriyor.Yüreğimin titremesiyle ay bile bulutlardan düşüyor...

Su Mikail Aslan'ın yaptığına bakın hele! Bir Dersim kadınının onca acısı sızlarken uyku tutmazken, üstelik Almanya'nın soğğundan değil, insansızlığından ve uzaklığından yüreğini kenger kanatır gibi kanatıyor...

Saat sabahın 3'ü olmuş ,geziniyorum evin içinde Mikail'in sesiyle odadan çıkıyor adımlarım. Artık kim çevirebilir adımlarımı Dersim'den geriye...

Ya şu şairlere ne demeli!!!

Bütün bir gece özleyip durdum bir şeyleri, şairlerin şiirleri taze asırlık bir yaranın özel tarifi gibi. Biraz benim gibi biraz sizin gibi... Bir yeri yada herhangi bir kimseyi özlemek hep o yeri ve kimseyi göreceğim anı günü beklemek, o zamana kadar hep özlediklerini düşlemek ve düşünmek. Sanırım tüm bunlar katlanmakta zorlandığım şu hayati biraz olsun yaşanır hale getirebilmek için anlam kazandırma çabalarımıdır...

Sizde özlüyor musunuz bir şeyleri!

Sizde düşünüyor musunuz özelemlerinizi!

Aklıma ne zaman yerleştiğini, dilime nasıl dolaştığını bilmediğim dizeleri yarım saattir söyleyip duruyorum kendi kendime.

"GİDELİM BURALARDAN,GİDELİM Kİ SÜRGÜNÜ OLDUĞUMUZ ACILARIMIZ KANASIN: GİDELİM GİDELİM Kİ BİR GEYİK YALNIZLIĞA KOŞARSA ÖLÜM ERKEN GELİR ANLASIN..."

Bu dizeler daha da artırıyor hasretimi.Murat kuyusuna atılmış hasretimin meseli bir dengbeç söylencesi. Baş yok bu meselin sonu yok. Yıldızlar

ağrılı, yıldıznameler suskun. Yüreğime sığmıyor acı...

Bir damla yaş döküyorum geceye, bütün dertlerim bir bir sökülüyor. Bu gece çok soğuk ve çok sessiz...

Nenem derdi ki; cigeram en çok çiğ damlası en sessiz gecede düşer. Tüm çiğ damlaları sessiz gecede usulca gamzeme düşüyor... Hem aklım hem yüreğim Dersim de... Dersim deyince usuma ilk düşen geyik, geyik deyince nenem...

Nenem. Yani Geyik ana, yani Geyik Xanim...

Benim nenem, Alibogazi'nın da Geyik anası...

Ben çocuktum, nenem çocuk yüreğimin yarısı ve yarasıydı. Bize dua edin, xızıra çağırın siz masumsunuz sizin duanız kabul görür.

Deyin ki; ya xızır nenemi tez al yanına ele avuca düşürme muxannete muhtaç eyleme. Hep ağlar o ağlayınca sesi hançer olur yüreğime saplanırdı.O zamanlar bilmezdim acılarına yaktığı ağıtlarının zaman zamanda gençlere(gerilla)ve köydekilere çay bağından cisre ye doğru tabur tabur asker geliyor demek olduğunu...

Ben çocuktum, nenem hep yaşlıydı. Dedemin adıyla pek kimse bizi bilmezdi, bir yere gittiğimiz de Geyiğin torunuyum dedik mi ayakta karşılır evde ne var ne yok ikram edilirdi. Elbet çocuk yüreğim coşar sevinirdim. Sonra arkadaşlarımız arasında da ayrıcalığım olurdu değerim artardı. (tabi ikram edilenleri paylaştığım sürece)...

Nenem bir garip Geyikti aslında.

38 den buyana çok acı çekmiş. Ailesi dağılmış sonrada 13 yaşında dedemle evlenmiş. Sizre ye yerleşmiş.Çocuk yüreğimizin coşkun fırtınasıdır Cisre...

Herkes nenemden bir şeylerini çalmış öyle derdi. Devlet önce 38 zulümüyle ailesini sonra 85

sürgünüyle mal varlığını gönül verdiği kutsal saydığı maneviyatını Dersim den uzaklaştırarak, dedem gençliğini çalmış, çocukları dallarını kırmış yani tüm emeği çalınmış yüreği yaralanmıştı hep...

Bizde nenemden çaldık bir şeylerini. 25 bazen 30 torun geldik mi yazın kanatlarının altına durdurak bilmezdik. Yerden tavana ve karşılıklı bir duvardan ötekine uzanan yün döşeklerinin yorganlarının dizili olduğu yüklüğünün altına kış için sakladığı çuval çuval leblebilerini, mutfakta büyük kara kazanların altına saklanan kaymaklarını taze yağlarını, kenger sakızlarını çaldık ve hep yakalanırdık. Çok korkardık o zaman derdi ki;melekeler bana haber veriyor yaptıklarınızı bizde inanırdık gözlerimizi korkuyla kocaman açarak. Yakalayınca dövmezdi ama kirmancca küfürlerini savurur uzun zaman sonrada oturup kendi kendine gülerdi. Anlayamazdım bu davranışını. Bir gün söylenirken duydum(bize kıyamadığından annelerimize babalarımıza küfür ettiği için)hem gülüyor hem de geyik ettiği küfürler yine kendine ,ne yapsan ucu sana dokunuyor diyordu...

Ondan çok şey öğrendim. Xızırı , ziyaretleri, geyiklerin ve nergislerin kutsallığını, kendi ayakları üstünde duran dersim kadını ayrıcalığını ve acılarına katlanmayı!

Siz hiç Dersim 'de kayalıklara tırmanıp Nergis topladınız mı?

Bir çiçeğini çiğneme-
den yuttunuz mu?

Nergis kutsaldır bilir misiniz? Çiğnenmez!!! Çiğ-
nenirse xıraptır!!!

Böyle soğuk ve uzun gecelerde nenem meseller anlatırdı. O mesele başlayınca yüregimize keklik sekişli sevinç dolardı... Nenemle ilgili mesellerde vardı ben en çok geyiklerin avlanmasına

izin vermeyisini ve kibrista askerlik yaparken kayıp olan dayımı bulma mesellerini dinlemeyi severdim... Yığitti anlayacağınız benim nenem Aliboğazının Geyik anası.

Geyik avı yasağıyla ilgili, geyiklerin girdilerdeki ziyarette bakıldığını kutsal olduğunu anlatırdı ve onun korkusundan hiç kimse ne dayılarım ne gençler ne de askerler Cisre de yada nenemin duyacağı ulaşabileceği yakınlıkta geyik avlayamazlardı...

Dayımı bulması ise; o dönem Kıbrıs Harekatı dönemi. Zaman çok kötüydü karışıkdi diye anlatmaya başlardı. Dayım askere gitmiş aylar sonra Kıbrısa gönderildiğine dair askeriyeden haber gelmiş bir daha da haber alamamışlar. Çok ağlamış, xızıra çağırılmış, (tabi anlatırken dedeme küfür etmeyi hic ihmal etmezdi ve küfür ederken gözlerinde yaramaz çocuk piriltileri gezinirdi) dedeme hep gidelim arayıp soralım dermiş dedem de kızar kötü birsey olsaydı

haber gelirdi deyip nenemi basından savarmış. Birgün nenem çok kötü bir rüya görmüş. Munzur yatağından taşmış önüne ne gelirse katip götürüyormuş nenem insanlara sesleniyormuş ama kimse duymuyormuş. Yaşlı biri kendisine uzaktan seslenmiş Geyik ne duruyorsun yavrunu git kurtar demiş (meselin bu kısmında her zaman gözünde yas göğsüne sertçe vurarak xeywax xey cigeram darda, yetis ya xızir derdi.sanki yeniden rüyasının içine dönerdi) yana döne ağlaya sızlaya sabahi zor etmiş.sabah olunca kalkmış hazırlanmış.

Kızıl kırsacağı Sunayi alıp kimseye haber vermeden yola düşmüş. Bildigi tek büyük sehire elaziz 'e doğru. Yolda giderken ağlayısına bebbuklar gelmiş, ormanların içinden yavrusu ölen geyikler nenemi yolculamış. Okuma yazma bilmez Elaziz 'den başka

**"GİDELİM BURALARDAN,
GİDELİM Kİ SÜRGÜNÜ
OLDUĞUMUZ
ACILARIMIZ KANASIN:
GİDELİM GİDELİM Kİ BİR
GEYİK YALNIZLIĞA
KOŞARSA ÖLÜM ERKEN
GELİR ANLASIN..."**

**Ben
büyüyordum,
nenem
yaşlıydı hep
ve çok
acılıydı. Asker
rahat
vermiyordu
tüm ailemiz
sık sık Tunceli
merkez ve
Elazığ 1800
evlere
(dönemin
yogun
işkence
yapılan
merkezleri
olarak
anlatılır)
götürülü-
yordu, hemde
coluk çocuk
demeden
hepimiz
nasibimizi
alıyorduk...**

şehirde. Sormus soruşturmuş herkes Ankara diye bir şehirden söz etmiş kalkmış Ankara'ya gitmiş. Oradaki devlet makamlarına başvurmuş kimine bir teneke taze yağıyla, kimine çuvala ceviziyle. Dayımdan haber almak için olsunmuş tüm varlığını feda etsinmiş. Epey zaman sonra askeriye dayımın önce öldüğünü hemen ardından yaralı olduğunu haber etmiş ama bir türlü dayıma ulaşması için yardım görmemiş. Bir sabah cigerinin ateşine dayanamamış öfkeyle gitmiş askeriye-nin kapısına dayanmış ya oğlumu bana getirirsiniz ya da burdan öldürseniz kaldıramazsınız demiş. Hemen aynı gün dayım Kıbristan getirilmiş dayımın durumu çok kötüymüş aldığı gibi yavrusunu köye doğru yola çıkmış. Köye varır varmaz dayımı eve bırakıp girdiler Ziyaretine gitmiş kurban kesmiş ve orda yetişen otlardan toplayip dönmüş. Otları melhem yapmış dayımın yaralarını sarmış kestigi kurbanın postunun içine tazeleyen çırılçıplak yatırmış, dayım ateşlenmiş günlerce sayıklamış bağırması ama 5 gün sonra artık iyiymiş ve qirxler rüyasında nenemden bir kurban daha istiyormuş (bu mesel çok çeşitli biçimlerde anlatılır ama kimse hangisi gerçektir bilmez, bilinen dayımın kıbrıs gazisi olarak ve hala maaş aldığı)

Ben büyüyordum, nenem yaşlıydı hep ve çok acıydı. Asker rahat vermiyordu tüm ailemiz sık sık Tunceli merkez ve Elazığ 1800 evlere (dönemin yogun işkence yapılan merkezleri olarak anlatılır) götürülüyordu, hemde coluk çocuk demeden hepimiz nasibimizi alıyorduk... Dayılarımdan birisi de gençlere katılmıştı. Yıllarca uğraşıp durdu. Askeriyeden kaymakamına kaymakamından Tunceli valiliğine

oradan Elazığ'a ugradığı haksızlıklara karşı durdu. Herkes cesaretine ve yiğitliğine hayrandı. Askeriye bile! Birde kendi dili kadar iyi konustugu türkçesine! Sanırım 85 yiliydi hava çok soğuktu ve çok kar yağmıştı. Eve gelmişim evden ağlamalar ve nenemin ağıtları yükseliyordu. Ölümle doğup ağıtla yaşamayı öğrenen çocuk yüreğim kuşları ürkütülen dal gibi mahsun öyle kalakaldım ve gözlerimle her yerde bir cenaze aradım... Sonra konuşmalardan anladım ki kimse ölmemişti nenemi devlet Edirne diye çok ama çok uzak bir yere sürgüne yolluyordu hem de köyünü boşaltarak ve tüm mal varlığına el konarak. Nenem ağıt yakıyor "Geyik ne olacak senin oralarda halin, bir tek insanın yok, ziyaretin yok, yavruların yok xizir beni muxannete muhtac eyleme" Onlar Edirne'ye gitti. Ben büyüyordum nenem yaşlıydı hep ve acılı... Dayılarımdan biri cezaevine girdi çıkınca da gençlerin yanına arkasından abim, arkasından babam, nenemin acısı büyüdükçe büyüdü yüreği göğüs kafesine sığmaz oldu. Sürgün bitti köyüne sokulmadı hayatı boyunca sürgün kalmayı ve Türklerin temizliğini yapmayı, çocuklarına bakmayı gece gündüz ağlayarak öğrenecekti... Köye dönüşüne izin verilmeyince Manisa`da çocuklarının yanına yerleşti. Yüreği göğüs kafesini zorladıkça xızıra çağırıyor Sen yine de muxannete muhtac eyleme beni.

13 yaşında işkenceden nasibimi ağır bir biçimde aldığım da ben yaslanmışım nenem yaşlıydı hep ve çok acıydı... Annem iyi bakar diye nenemin yanına götürdü beni. Bana baktı yaralarımı okşadı. Şifali otlarından melhemler yapıp yaralarımı sardı ve geceler boyunca başımda ağlayarak nöbet tuttu. Yaralarımı sardıktan sonra yaraları

açıldı. Yaraları açıldıkça ağladı ağladıkça çok sancıyan asırlık kederi alev alev tutustu. Bir gece uyandım ki söyleniyor kendi kendine-Nergis Kutsaldır çiğnenmez! Çiğnenirse xiraptir!

O gece üç şey öldü nenemin yüreğinde kutsal saydığı ve benimle hep özdeşleştirdiği Nergis, bakireliğin değeri ve yaşama sevinci....

Ben yaşlanıyordum nenem yaşlıydı hep ve çok acılıydı... Dağdaki oğullarından birinin ölüm haberi geldi. Yaralarımı tedavi etmeye devam ederken abimin yengemin ve babamın ölüm haberleri. O yine yaralarımı sarmaya devam etti. Bir torunu daha gençlere katıldı. 5 ay sonra ölüm haberi geldi nenemin gözyaşları yaralarımın aktı yaralarım sızladı. Yıllarca her beni tedavi etmesi için gidişimde yakarışlarını dinledim sabahlara kadar.

Xizir sen varsın, sen büyüksün niye yaşıyorsun beni niye bunca acıyı görmem için ısrar ediyorsun. Al canımı...

Yıllarca böyle yakarip bir yandan yaralarımı sardı artık çok geçti yaralarımı sardıkça kendi yaraları açılıyordu birgün onu tanıştırdığım Hüseyin Ayrılmaz`a kendi toprağımızda beğdik yaramız içerimizdeydi, şimdi Türklerin yanında hizmetkarız. Yaramız olduğu gibi dışarda. sarıyorum sarıyorum kapanmıyor, paklıyorum paklıyorum ben pakladıkça mikrop kapıyor dedi...

Hüzün niye yakışıyor bize hiç sordunuz mu kendinize!

"Hayatın yokuşa sürdüğü gönlümüzü kanatıp kanatıp yeniden sardık,dagina küskün ceylanlar gibi hem çok kalabalık hem çok yalnızdık... "Hangi okyanus yaralarımızdan daha derin hangi dağ acılarımızdan daha büyük... "

Birgün İstanbul`a yanımıza geldi. Beraber

mezarlık ziyaretine gittik.

Bizim yakınlarımızın mezarlarının hepsi Dersim`de idi ama biz düzenli mezarlığa gider ziyaret eder bakımlarını yapardık. Geziyoruz nenem ağıt yakıyor, birden durdu üzerinde çiçekler olan birkaç bakımlı mezarı gösterdi" bu ölümler mekanında cigeram (kayıtsız bir sesle) bunlar ölenler dedi. İlerde ki bakımsız ve çiçeksiz mezarları işaret ederek (acılı sesiyle) esas ölmüş olanlar bunlar bak tanıyan kimseleri kalmamış, bakan yok. İşte bunlar cigeram ölü olmanın ne demek olduğunu biliyor dedi".

İki yıl önce ben Almanya`ya gelmek üzereyim ve yine yaralarımın bakmak zorunda olduğum çok zor bir dönem ama bu sefer iyice hasta. Son geceni yanımda geçir dedi. Geçirdim. Sabah oldu ayrılık vakti geldi çattı herkesi odadan dışarı çıkardı sarıldı gözlerimden yüzümden öptü, ağladı. Kulağıma eğilip fısıltıyla cigeram, nergisim, gitme

dedi. Gitmek zorundayım dedim anlattım anladı ama ısrar etti-Gitme cigeram rüyamı gördüm ben ölemem senin durumunda kötü,sende de gördüm rüyamda yaraların çok derin kim sarar kim bakar sana orda bende yokum.

Beni gömmeden gitme cigeram. Sessizlik...

Almanya`dayım bir hafta sonra telefonda konuşuyoruz beni üzmemek için ağlamıyor ama sesinde ki keder bir bebbugun sesi gibi yaralarımı kanatıyor.Cigeram diyor korkma sakın hep sana dua ediyorum xızırın eli senin üzerinde.cigeram annene

telefonu verdiğimde söyle beni köye götürsünler orada ölmek istiyorum diyor. Annemle konuştuk zaten götüreceklermis.

İki gün sonra gece yarısı yatağımdan fırladım içimde bir dayanılmaz sızı ağlıyorum,

**O gece üç şey öldü
nenemin yüreğinde
kutsal saydığı ve
benimle hep
özdeşleştirdiği Nergis,
bakireliğin değeri ve
yaşama sevinci....**

nedensiz yüreğim daralıyor zor bela sabah edip telefona koşuyorum. Söze ne gerek ağıtlar anlatıyor artık her şeyi...

Bir Nergise çiğ düşünce gün uyanırmış gam ile susun söylemeyin daha vakit henüz erken. Gözlerim dolu dolu göğsüme süzülürken diner fırtına, savrulur göz yaşlarım. Söner her ateş usul usul içim yanar. Bir an silinir zaman zaman içinde gidenler bilinmez kalanlar hep ah içinde...

Soğuk bir kış sabahı artık zaman,güneş doğmamak için çırpınıyor.Mikail hala şarkısını söylüyor. Bir Dersim 'li kadını onca acısı sızlatırken uyutmamışken, Almanya' nın soğukluğundan değil insansızlığından, mezarsızlığından ve uzaklığından yüreğini kanatıyor kenger kanatır gibi...Adımlarım kendiliğinden eve dönüyor...

Ya su şairlere ne demeli bilmem ki bütün gece sabaha kadar özleyip durdum bir şeyleri

şairlerin şiirleri taze asırlık bir yaranın özel tarifi gibi biraz benim gibi biraz sizin gibi...

"Dersim 'in,dehşetin ve dehşetin kadınları güzeldir mutlaka oysa yaralı ütopyadır yüreğimdekiler. Ceylanı ölen geyikler uzaktan beni izler. Bir mesel nerde biterse orda hüznün baslar ve öylece sızlar. Siz nerden bileceksiniz dersim kadınıyla geyiklerin hüznün aynı olduğunu. Vardım bir asrın kırılan her şeyi, hüznü tarih kalmış."

Nenem Dersim 'in geyik anası hala çiçekli mezarıyla bende kanayan Nergisiyim miras kalan ve bir türlü kapanmayan yaralarım...

GEYİKLER KUTSALDIR !!!

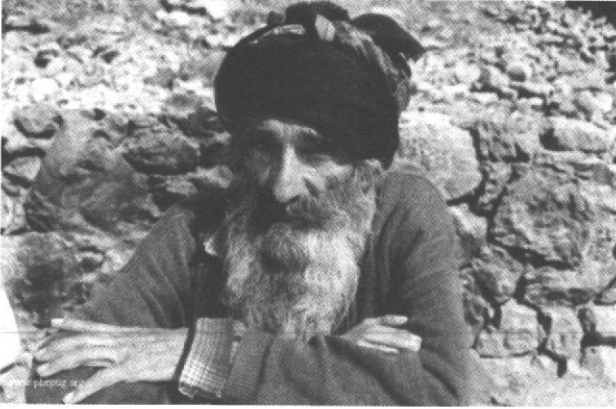
NERGİZ KUTSALDIR ÇİĞNENMEZ!!!

ÇİGNENİRSE XIRAPTIR !!!

Dersimli genç yönetmen Buket Aydın'dan iddialı bir belgesel

İNSAN-I KAMİL

Dersim Ovacık'da yaşayan Firik Dede'nin hayatı özelinde, bölgedeki yaşamı aktaran "insan-ı kamil" belgeselinin galası İstanbul, Fransız Kültür Merkezi'nde yapıldı.

Çekimlerine 2005 Yılında başlanan ve iki yıl süren filmin galasında konuşan yönetmen Buket Aydın, Firik Dede'nin bir tek gülümseyişini yakalamak ve bunu seyirciye aktarmanın bile kendisi için büyük mutluluk kaynağı olduğunu söyledi. Çalışmasını ailesi ve arkadaşlarından büyük destek aldığını belirterek, konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Bir Hızır perşembesinde köhne ama içten hazinesine konuk olmuştum. Bir kat yatak, bir kuzine, bir saz ve dört duvar... Ama içten.. Ama sıcak.. Ama huzur dolu... Ve bütün dünya mallarından arınmış arı bir mekandı. Evden ayrılırken aklımda tek bir düşünce vardı. Değerlerini kaybedenler bir daha asla kendileri olamazlar, kendileriyle olamazlar. Asla geçmişlerini bilmez ve bu günü yaşayamaz ve yarına hazır olamazlardı."

"İnsan-ı Kamil"

"Tam da dört dağ içinde terk edilmiş bir kentte bir asır yaşam... Adımlar ağır ağır, bakışlar tane tane... Ne acelesi var görünürde, ne de geride kalanlara

"Tam da dört dağ içinde terk edilmiş bir kentte bir asır yaşam... Adımlar ağır ağır, bakışlar tane tane... Ne acelesi var görünürde, ne de geride kalanlara söylenecek son bir sözü... Belki bizim gibilerin aradığı adamdı o... Belki beklediğimiz son klam onun dilinde saklı... Bir sona yaklaşmaktayız hepimiz Sahi kimin sonudur bu? Bizim mi? Yaşlı adamın mı? Yoksa İnsan-ı Kamilin mi...?"

söylenecek son bir sözü... Belki bizim gibilerin aradığı adamdı o... Belki beklediğimiz son klam onun dilinde saklı... Bir sona yaklaşmaktayız hepimiz sahi kimin sonudur bu? Bizim mi? Yaşlı adamın mı? Yoksa İnsan-ı Kamilin mi...?"

Peşi sıra sürüklenen bir sürü sorularla başlıyor Buket Aydın'ın "İnsan-ı Kamil"i Bir tek sorunun bile, değil cevabını vermek, anlamını çözmeden peşi sıra ikinci, üçüncü sorular izliyor birbirini... Dersim'de, gözlerimiz önünde akıp giden ve yitirmekten korktuğumuz gerçekliğimizle bir kez daha ve hemen ilk dakikanın içerisinde karşı karşıya bırakıyor bizi Aydın, karanlık üzerinde beyaz küçük harflerle büyük sorularla... Bembeyaz bir yolculukla başlıyor film... Dersim'den Ovacık'a Munzur'a paralel uzanan, bembeyaz karla kaplı bir yol soruların büyüklüğünü ve adeta tüm yaşamı kapsadığını çağırıştırıyor izleyiciye... Ağır ve sakin adımlarla Ovacık'a ve ardından da , "İnsan-ı Kamil" e yani Firik Dede'ye konuk oluyoruz... Hayvanlarına su taşıyan,

ekmek pişiren, yemek yapan, kar atan ve toprak evinin üzerine taş silindir çekerek sıkıştıran insanlar gibi hayatını devam ettiren Firik Dede'nin kamil kişiliğini göstericesine, sakin bir şekilde çalışarak çıkıyor karşımıza evinin hemen önünde. Ardından "kahvaltı" için içeri yapılan bir davet ve bir asırı devirmiş, hayatı boyunca büyük trajedileri bizzat yaşamış ve acılara tanıklık ettirilmiş bir insanın, pencerenin önünde, yatağının üzerinde yüz yılın efkârını dağıtmak istercesine tütürdüğü tütün dumanıyla yükseliyor bakışlarımız; beyazlamış saç ve sakallarının arasında parıldayarak bakan bir

çift göz ve o gözün gördükleri acıların çentik çentik işlendiği alına... Koskocaman bir asır devirmiş ve

*İlerlemiş yaşı
nedeniyle
Firik Dede
filmde hiçbir
şey
yapmayan ve
varlığıyla
yeten bir
başrol
oyuncusu
imajı
uyandırıyor.
Ekmek
pişiren bir
kadın,
hayvanları
otlatan bir
adam
hayatlarının
içerisindeki
Firik Dede'ye
ilişkin
anılarını
anlatıyor ve
onun "insan-ı
kamil"
mertebesine
yükselişine
dair tanıklık-
larının altını
çiziyorlar.*

hala ayakta olan bir çınar...

Firik Dede'nin hikayesi...

Buket Aydın, klasik biyografik belgesellerden farklı olarak Firik Dede'nin hikayesini, Ovacık'da akıp giden yaşamın içerisinden seçtiği sekiz mevsim ve hayatın içerisinden yüzlerce tanıklıkla aktarıyor. 105 yaşına gelmiş olmasına rağmen, tüm ihtiyaçlarını kendisi gideren, hayata ilk günkü kadar bağlı bir insan portresi çıkıyor karşımıza. Bandolar eşliğinde öğrencilerin geçit törenini izliyor kimi zaman... Kimi zaman da uzun yollardan yalnız başına yürürken kimi zaman çıkıyor karşımıza... Baharda, yada kara kışın içerisinde, Ayin-i Cem'e giderken ve burada fiziksel zorluklara rağmen "gereğini" yerine getirmesine tanıklık ediyoruz. Kameranın kendisini görüntülediğini farkında olsa da, oturduğu tabureyi ters çevirip önünden akıp giden insanları izlemesi, uzandığı yatağında yaşın getirdiği olgunluk ve rahatlıkla usulca konuşmaları...

Tüm bu dingin ve kamil havayı dağıtmayan Aydın, Ovacık'daki hayatla paralel olarak Firik Dede'nin öyküsünü aktarırken, şaşırtıcı bir tarza imza atmış. Olmadık yerde ortaya çıkan bir kız çocuğunun popüler bir türkü söylemesi, üç köpeğin koşuşturması, sonbaharda otlayan koyunlar, kışın karın içerisinde kendini temizleyen bir kısrak, durmadan ekmek pişiren kadınlar, içilen sigara ve çayın bolluğu... Gündüzden geceye geçişler... Cem yapılırken, ekmek pişiren bir kadının araya girmesi ve üç cümle etmesi... Bu ve buna benzer alışılmış kalıpların dışında filme ilgiyi sürekli kılan radikal bir yöntem... Üç kadının, iki adamın yada Firik Dede'nin tatlı sohbetine tam kendini kaptırırken, anlatının sert bir şekilde kesilmesi ilk anda, izleyiciyi ciddi olarak rahatsız ediyor. Ama bu rahatsızlık, bu canlanma seyirciyi değil yerindeyse "izleyici seyirci" olmaktan çıkartıp "tanık" konumuna getiriyor, bir sonraki anlatıya

daha dikkatli yönelmesini sağlıyor.

Eski toprağın güzelliği

İlerlemiş yaşı nedeniyle Firik Dede filmde hiçbir şey yapmayan ve varlığıyla yeten bir başrol oyuncusu imajı uyandırıyor. Ekmek pişiren bir kadın, hayvanları otlatan bir adam hayatlarının içerisindeki Firik Dede'ye ilişkin anılarını anlatıyor ve onun "insan-ı kamil" mertebesine yükselişine dair tanıklıklarının altını çiziyorlar. Ama, yönetmenin filmi çektiği bölgede kurduğu sıcak ilişkiler, filmi daha izlenir kılıyor. Yaşlı insanların sohbetleri ve inatla birbirlerine yönelik bilgece tuzak soruları ve bunlara karşılık verilen bilgece yanıtlar şaşırtıyor. Örneğin, filmin ortalarında, Firik Dede'nin tanıklığında sohbet eden üç yaşlı, "Ahiret" günü esprileri yapıyor. Ömürlerinin sonbaharını, ilk bahar güzelliğiyle yaşayan Dersim yaşlıları, "Sana, ahirette, 'dünyada ne yaptın?' diye sorulursa, ne cevap verirsin ? " sorusuna, "Hiçbir cevap vermem. 'Ne Türkçe, ne Kirmanciki, nede Gurmanciki biliyorum' derim onlara" gibi ölüme, kendilerine dayatılan korkulara Alevi felsefesinin getirdiği rahatlık içerisinde zeki cevaplar veriyorlar... Birbirlerini sevgi dolu bakış ve gülüşlerle iğneleyen sorular, kameranın varlığını farkında olarak devam eden "resmi" sohbetten bıkmaya ve bir süre sonra kendisi olma ve son cümleyi seyirciyi kahkahalarla güldürecek kadar yapılan zekice espriler... Filmin en önemli ve en ilgi çekici bölümlerinden birisinin, birbirleriyle yaşıt yaşlı - insanların diyalogları oluşturuyor. Dönem dönem karenin içerisine giren gençlerin sohbetleri çoğunlukla Türkçe konuşmanın getirdiği resmiyeti barındırırken, yaşlılar, Kürtçe'nin getirdiği rahatlığı sonuna kadar kullanıyor ve açıkçası gençlerin papucunu dama atıyorlar...

Erzincan'da dedelik eğitimi...

Film'de çocukluğundan başlayarak bu güne kadar gelen sıralı bir yaşam

öyküsü bulunmuyor. Yönetmen Aydın, bunun yerine, filmin çeşitli yerlerine başarılı bir şekilde serpiştirdiği anlatı ve tanıklıklarla öyküyü film sonunda başarılı bir şekilde tamamlıyor. Görsel olarak yaptığı başarılı kurguyu sözlü olarak da başarıyla gerçekleştiriyor. Her tarafta bırakılan bir parça, bir, iki, üç diye beklerken dördüncü anlatımda tamamlanıyor. Ancak Firik Dede ve Ovacık Aleviliğine dair tanıklıkta ilginç bir gerçeklikle karşılaşılıyor. Kürt Alevilerinden olan Ovacık bölgesinde, filmde görüldüğü kadarıyla ibadet dili olarak Türkçe çıkıyor. Filmde, konuşma ve şarkıların Kirmanciki ve Türkçe olarak iki farklı dilde olduğunu da küçük bir parantez olarak belirtmeliyim burada. Ayin-i Cem yaparken, Munzur kenarında çıla mum yakıp dualar edilirken Türkçe'nin ibadet dili olduğuna tanık oluyoruz. Günlük yaşamda Kirmanciki Zazaca kullanan insanların ibadet dili olarak Türkçe'yi seçme nedenini ise filmin sonuna doğru öğreniyoruz. Birkaç nesildir dedelik yapan aile, oğulları Firik Dede'yi eğitim için Erzincan'a, Türk Alevilerin yanına göndermiştir. Dersim'in diğer bölgelerinde yer alan Kürtçe ibadetlerin yerini Firik Dede'nin yönettiği ayinlerde Türkçe'nin almasının tek nedeni de bu olsa gerek... Pülümür, Nazımiye ve Dersim Merkez gibi bölgelerde daha çok "Düzgün Bava" vurgusuna tanık olurken, Firik Dede'nin ettiği dualar ve katıldığı ayinde Hazreti Ali ve Pir Sultan Abdal, Hac, Müslümanlık ve Allah vurgusu daha ön plana çıktığına film sayesinde tanıklık ediyoruz.

Dersim'in tüm renkleri

Buket Aydın ile "İnsan-ı Kamil" üzerine yaptığımız söyleşide, çalışmasının sadece bir portre olmadığını, Dersim kültürünü Ovacık özelinde aktarma çabası içerisinde olduğunu söyledi. Aslında 2 yıl gibi uzun ve zorlu çalışmasıyla da bu çabasında başarılı olduğunu belirterek hakkını vermemiz gerekiyor. Aydın, Munzur kenarında yapılan bir dini ritüeli görüntülerken yada ev içerisinde yapılan bir sohbet kültürüne dair ayrıntılar yakalamayı gerçekten

iyi bir şekilde başarmış. Ayin-i Cem sırasında giyilmesi gereken kılık kıyafet, ayak şekilleri, bu sırada gecenin karanlığına, karın beyazlığına inat dörtnala koşan bembeyaz bir atın efsanevi havası, ekme yapılırken saçın altının küllenmesi, edilen dualardaki yakarışlar, genç ve yeni neslin var olan kültürel değişimdeki simgesel anlamları... Elbette ki bütün bu bir saat içerisinde, bir insan hayatını aktaran filmde, o insanın yaşadığı bölgedeki hayata dair tüm renkleri ve ayrıntıları bulmak mümkün.

Genç yönetmenin cüreti

Hiç gösterilmeyen, kameranın milim oynamadığı ve söyleşi yapılmak üzere bekleyen bir yaşlı teyzenin sesini bölge üzerinde dolaşan savaş uçaklarının sesi bir dakikaya yakın bir süre bastırıyor... Var olan en önemli gerçekliklerden birisi bu... Buradayız anlamında...

Başlarda da söylediğim gibi Marmara Üniversitesi İletişim fakültesi Sinema - Tv bölümü mezunu Buket Aydın'ın Dersim kokan kişiliğini filmde bir çok özgün ve alışıldık tarzların dışındaki karelerle ortaya koyması ayrı bir "tarz" yaratmış. Hiç gösterilmeyen, kameranın milim oynamadığı ve söyleşi yapılmak üzere bekleyen bir yaşlı teyzenin sesini bölge üzerinde dolaşan savaş uçaklarının sesi bir dakikaya yakın bir süre bastırıyor... Var olan en önemli

gerçekliklerden birisi bu... Buradayız anlamında... Firik Dede'nin nasıl olduğu anlatılmasa da yakılarak öldürülen oğlunu anımsatırcasına, göğü yarıp geçen bir nesnenin çıkarttığı sesler... Bu tarz, "kamera arkası" olarak daha çok görmeye alıştığımız hazırlık aşamaları yada "hatalı" çekimleri Aydın kullanmaktan çekinmemiş... Açıkçası, bu tarz çekimler filmin var olan gerçekliğine daha büyük bir artı değer katmış.

Bir kış günü başlayıp, öteki kış mevsimine geldiğimizde filmin bitmesini beklerken, tekrar baharın gelmesi, Firik Dede'nin bilgece Munzur Bava'nın efsanesini anlatması ya da Ovacık'ın etkileyici doğa güzelliğinin fotoğraf tarzında sunulması, tekrar yaz mevsimi ve sonbahara geçiş ve bir kış... Beyaz bir mezar başında ağıt yakan Dersim kadınları ve batan bir güneş... ile son buldu film...

Kaynak:<http://www.canercanerik.com>

4 Mayıs 1937'yi Hatırlamak

 Av. Hüseyin AYGÜN

Son yirmi-otuz yıldır resmi tarih dünyada pek çok ülkede ateş altında. 1980'lerden beri her yerde **"hafıza konuşmaları"** yapılıyor. Latin Amerika diktatörlükleri yıkıldı; Sovyetler çözüldü; Doğu Bloku tarih oldu. Tarihin paramparça olduğu ve her şeyin sorgulandığı bu dönemde **"tarih tartışmaları"** da yoğun halde.

Ülkelerin yazdığı ders kitaplarındaki ve parlamento tutanaklarındaki kupkuru ve sıkıcı tarih yerle bir durumda. Herkes dününü hatırlamaya çabılıyor; artık tarihleri egemen milletler değil; **"küçük halklar"** da yazıyor. (Marks bu sonuncular için haklı olarak çok doğru şekilde **"tarihsiz halklar"** diyordu) Buna tüm dünyada **"kozmpolit hafıza"** deniyor.

1955'te ilk defa Almanya'da Berlin'de Evanjelist Akademia **"halledilmemiş dünün gölgeleriyle yüzleşme"** sözünü kullandı. O günden beri küçük halklar veya azınlıklar veya inkar edilen gruplar, başta egemen devletin resmi tarihi ile sonra ise elbette kendi tarihleriyle yüzleşmeye çalışıyor.

Latin Amerika **"yeniden barışma"** dedi; Japonlar **"geçmişi geride bırakmak"** diyorlar. İtalya **"Temizlik Operasyonu"** yaptı; Fransa **"Vichy Sendromu"** ile yüz yüze geldi. Avusturya **"Nazi işbirliğini"** ele aldı; İsviçre **"Nazi Hesapları"** ve **"Nazi Altınları"** ile yüzleşti. Dünyada tarih tartışmalarında en fazla **"geçmişle yüzleşme"** veya **"geçmişle hesaplama"** deyimleri kullanılıyor.

Dünyada bu gelişmelere kayıtsız kalmak mümkün değil. Türkiye de geçmiş tartışmalarının

kendini şiddetle hissettirdiği bir ülke. Başta Ermeni kırımını olmak üzere bazı tartışmalar aktüel durumda. Dünya parlamentolarından onarcası Ermeni Soykırımını tanıdı; pek çok ülke ise tanıma yolunda. Türkiye ise hala dünyaya direnmeye çalışıyor; ceza yasasındaki lanetli 301. maddeye yapılmak istenen makyaj bile **"Türklük ortadan kaldırılmak isteniyor!"** bağırıışlarına sebep olabiliyor. Saygıdeğer tarihçiler hedef oluyor; Türkiye'ye sevgisi apaçık olan Hrant Dink öldürülüyor.

"Tarihsiz halklar"ın tarihi

Çelikten, baruttan, süngüden ve betondan oluşan yalanlarla örülü tarih ayakta tutulmaya çalışılıyor. Statükonun muhafızları tarih tartışmacılarına tehditlerle saldırıyorlar: **"Ermeni kırımının belgesi yok!"** Sanki belgelerle katliam dünyada görülmüş gibi **"belge"** isteyebiliyorlar.

Yirminci yüzyılın hemen başında **"tek dil, tek din ve tek millet"** moda idi. Ulus devlet modeli, kapitalizmin bir gereği olarak adeta **"tabiat kanunlarının bir sonucu"** olarak kabul

görüyordu. Egemen ulus kendi cumhuriyetini inşa ederken onun dev gölgesi altında ezilen dili, dini ve kimliği farklı **"tarihsiz halklar"**a ise kan, gözyaşı ve sürgün yolları görünüyordu.

1923'te Cumhuriyet kurulurken Anadolu'nun Alevi-Kızılbaş toplulukları umut içerisindeydiler. Bin yıllık saltanat ve hilafet yıkılıyordu. Yüzyıllardır **"rafizi, kızılbaş ve sapık mezhep"** olarak görülmeleri artık yeterdi. Cumhuriyet **"özgürlük"** getirecekti.

*Çelikten, baruttan, süngüden
ve betondan oluşan yalanlarla
örülü tarih ayakta tutulmaya
çalışılıyor. Statükonun
muhafızları tarih tartışmacı-
larına tehditlerle saldırıyorlar:
"Ermeni kırımının belgesi
yok!" Sanki belgelerle katliam
dünyada görülmüş gibi
"belge" isteyebiliyorlar.*

Ama olmadı. Özgürlük sadece bir nefes molası oldu. “**Tek dil ve tek millet**” politikası yeniden hedef haline gelmelerine yol açtı. Önce Koçgiri’de sonra Pülümür’de ve Dersim’de ağır haksızlıklarla ve katliamlarla karşılaştılar.

Resmi açıklamalara göre 16 bin; halk anlatımlarına ve tanıklara göre 70 bin kişinin öldürüldüğü; ırmaklarının; derelerinin kan aktığı; sağların ölümlerinin altında kalarak kurtulduğu ve sürgün yollarına düştüğü 1938 Dersim Katliamının üzerinden 70 yıl geçti.

Sadece Almanya’da 200 bin Dersimli var. Bursa’da; Kayseri’de; Van’da; Elazığ’da; İzmir’de; Salihli’de; Konya’da; İstanbul’da ve başka pek çok yerde “**Dersimliler Mahallesi**” var. Kendi toprağında olsun sürgünde olsun Dersimlilerin aklından bu trajedi tam 70 yıldır çıkmıyor.

Dersim 1938 ile yüzleşme çağrısı

Avrupa’dakiler ve Türkiye’dekiler “**1938’le yüzleşme**” çağrısı yapıyorlar. Avrupa Parlamentosu’na gittiler; Avrupa’da tam 5 Dersim milletvekilleri var. Bunlardan bir tanesi olan Alman Sol Parti Milletvekili Hüseyin Kenan AYDIN şunları söylüyor: “Dersimliler bugün de demokratik ve hoşgörülü bir toplumdur. Bu hukuksuzluk ve katliamları kınarken hiçbir zaman kin ve nefret tohumları ekmeyeceğine inanıyorum. Başta Türk halkı olmak üzere birlikte yaşadığı hiçbir halka düşmanlık beslemediğini de herkes bilmelidir. Ancak, aynı hoşgörüyü ve 70 yıldır kapanmayan yara için gereken adalet duygusunu da haklı olarak ve acilen diğer halklardan beklemektedir.”

1938’de Dersim’de büyük bir katliam oldu. On binlerce insan öldürüldü; kalanlar sürgün edildi;

bölge insansızlaştırıldı. Bu acımasız uygulamaların sebebi ise Alevi, Kızılbaz, Zaza-Kürt veya “**isyankar**” olmaları.

Dersim kırımı için 4 Mayıs 1937’de Bakanlar Kurulu olarak toplandılar ve “**TUNCELİ TENKİL HARİKATINA DAİR BAKANLAR KURULU KARARI**”’nı aldılar. “**Gayet Gizlidir**” ibareli yarım sayfadan oluşan kısacık karar ile bir halkın geleceğini belirlediler. Kararın en önemli cümlesi şu idi:

“Sadece taarruz hareketiyle ilerlemekle iktifa ettikçe isyan ocakları daimi olarak yerinde bırakılmış olur. Bunun içindir ki, **silah kullanmış olanları ve kullananları yerinde ve sonuna kadar zarar vermeyecek hale getirmek, köyleri kamilen tahrip etmek ve aileleri uzaklaştırmak** lüzumlu görülmüştür.”

İşte bu karar ile Osmanlı’da “ateş kuyuları”; “**Kuyucu Murat Paşalar**” ve “**Yavuz’un keskin kılıcı**” ile dahi çözülemeyen Dersim sorunu ateş ve barut ile bir kere daha çözülmek istendi. 1938 trajedisi, geride sadece ölü ve yaralıları ve sürgünler değil; Cumhuriyet’e güveni erken bitmiş ve öfkesi artmış bir halk bıraktı.

Bir tarih tartışmasına hala ihtiyaç var. Türkiye’nin tarihi kolektif olarak yeniden yazılmalıdır. Ermeniler, Rumlar, Yahudiler, Alevi-Kızılbazlar, Kürtler, Zazalar, Süryaniler, Asuriler kısacası tüm Türkiye yurttaşları buna ihtiyaç duyuyor. Bu tarih yazımında Dersimliler de yerlerini almak istiyor.

4 Mayıs 1937 tarihli Bakanlar Kurulu kararı, Dersimlilerin başına gelen felaketin “**resmi belgesi**” olmakla kalmayıp tarih tartışmasının “**bir zorunluluk**” olduğunu da kanıtıyor.

Resmi açıklamalara göre 16 bin; halk anlatımlarına ve tanıklara göre 70 bin kişinin öldürüldüğü; ırmaklarının; derelerinin kan aktığı; sağların ölümlerinin altında kalarak kurtulduğu ve sürgün yollarına düştüğü 1938 Dersim Katliamının üzerinden 70 yıl geçti.

Bir tarih tartışmasına hala ihtiyaç var. Türkiye’nin tarihi kolektif olarak yeniden yazılmalıdır. Ermeniler, Rumlar, Yahudiler, Alevi-Kızılbazlar, Kürtler, Zazalar, Süryaniler, Asuriler kısacası tüm Türkiye yurttaşları buna ihtiyaç duyuyor. Bu tarih yazımında Dersimliler de yerlerini almak istiyor.

DIRVETÊ HOTAY SERRE

Av. Hüseyin AYGÜN

“Esker ame, cüamerdi kerdi top berdi Na Xêçe. Vake 'biarê çheku teslim kerê.' Uza mîleti sanenê falaqa danê pıro. Taê cüamerdi kerdi cınaza ardi çêu ke merdene derê. Piyê mı ve apê mı ra eve muxtarê Xêçe ra benê kefil, verdanê ra. Ez o waxt hona domon viune. Mîleti çheki teslim kerdi. Çheki gureti, aê ra tepiya amey ma dayme arê berdime Nisange. Hot mazrê ma estê. Pêro day arê berdi Nisange. Qumandaro ke eskeri sero yüzbaşıo (Serê Seyo). Silo Khırr vanê, u ki muxpiro, eskeri ver fetelino. Yüzbaşı vake 'Sileman, Ağalar kimlerdir?' Sili vake 'hepisi bir taxımdır, ağadır.' Halbıke lista yüzbaşı dera, zoneno. Yüzbaşı vake 'günayi sana?' Sili vake 'he.' Ma uza ra dayme arê, berdime na serê Vanki Koo Sıpê. Ma domoni ve hermetu ra tenê çole derime. Cüamerdi zumını ra giredê baxse berdê zovina ca. Ma ra nêosenê. Vengê tıfongu ame, aê de hermeti bervay, vake 'mîleti qır kenê.' Avê nanê yê Silê muxpiri ra. Cini u domoni zu ca derime, hermeti zumını ra gire dê, ma domoni gire nêdayme. Xefif makineli ardo dustê ma.

Hetê ma de ki avê nay yi ciniunê Ağau ra kıştı. Dima makineli çarna ra ma nay ma ra. Teqiya makineliya ma serde toz vaydino, dina sojia sura. Maa mı rew merda analıga mı esta. Aê biraê mı da binê ho ro, ho da ey sero. Desto zu ki est ra mı ke mı ki binê ho ro do, hama destê ho mı

nêresa. Analıga mı o biraê mı binê ho de xelesna, hot biraê mı ki sungi kerdi vi kıştı vi. Eve makineli nanê pa, dima ki pêrüne sungi ra viarnenê ra ke, kes wes nêmano.

Qersunê ke ginay mîleti ro, Heq duri bero, ze ke va saneno dare velgê payiji rışino henıyo. Wertê thaf u dumani de ma voz da. Tenê dero de qızkeko davacer voz dame eke çor çenekê, hirê ki lazekime. Ma nêzoneme ke virendiya ma eskeri ra qapana. Raê ra çor domoni ginay cı, ma ameyme binê dewe ke hirê teni mendime. Vengê tıfongun u makineliu ra gosê ma nêhesnenê, biyê kherri.

Ma ameyme raê ra hirê çeneku ho kerdo bine mığari ra, hen kemero, pêtikê ho tever ra mendê, i ki uza qersun kerdê. Ma ameyme binê dewe, di lazeki u zu çeneke ra mendime. Zu ezu, zu ki layiko de Hermeniyo. Mı ra tenê pilo, cı rê vanime “Gilor”.

Derê Mezela Phire vanê uza rastê eskerê pêyau ameyme tıfongi çarnay ra ma. Qumandari vake 'kimdir?' Eskeru vake 'çocixtir.' Hen destê ho sana ra, yanê vake 'qars mevê, va şêrê.' Ma bime rast eskeri şı. Nafa suari rastê ma amey. Ho est warr tıfongi varnay ra ma, Qumandarê yinu ki pers kerd, yinu vake 'çocixtir.' Nêverda ma ra nê, eskeri rusnay. Destmalê ho veti, hêştirê xo esternay. Ma dirê sati ra tepia ameyme Hiniyê Barıxi, aê ke

Ez o waxt hona domon viune. Mîleti çheki teslim kerdi. Çheki gureti, aê ra tepiya amey ma dayme arê berdime Nisange. Hot mazrê ma estê. Pêro day arê berdi Nisange.

Ma uza ra dayme arê, berdime na serê Vanki Koo Sıpê.

Ma domoni ve hermetu ra tenê çole derime.

Cüamerdi zumını ra giredê baxse berdê zovina ca. Ma ra nêosenê. Vengê tıfongu ame, aê de hermeti bervay, vake 'mîleti qır kenê.'

Dima makineli çarna ra ma nay ma ra. Teqiya makineliya ma serde toz vaydino, dina sojia sura.

xêleşiyê pêro amey vi uza.

Ma zu asme ko ra mendime, ef vejîya, ma ameyme teslim bime. Ma mefi berdime suka İzmir, qeza Ödemişî, dewa Bozçaka. Uza des u zu serri mendime, 1947 de efê Hukmat vejîya, oncia peyser ameyme welatê ho. 1938 de teyna çê ma ra hot teney kışiyay, dormê Zımeqe u dewunê dormi ra deva devê hozor teney kışiyay. Jêde ho domoni ve hermetu ra vi.”

Saadê 38i jêde nêmendê, şiyê Haqîya ho. Aê ke weşîê senikiê, Xıdır Güneşî naynu ra jüyo. Ey çiyô ke diyo nia jê corênî ma rê qesey kerd.

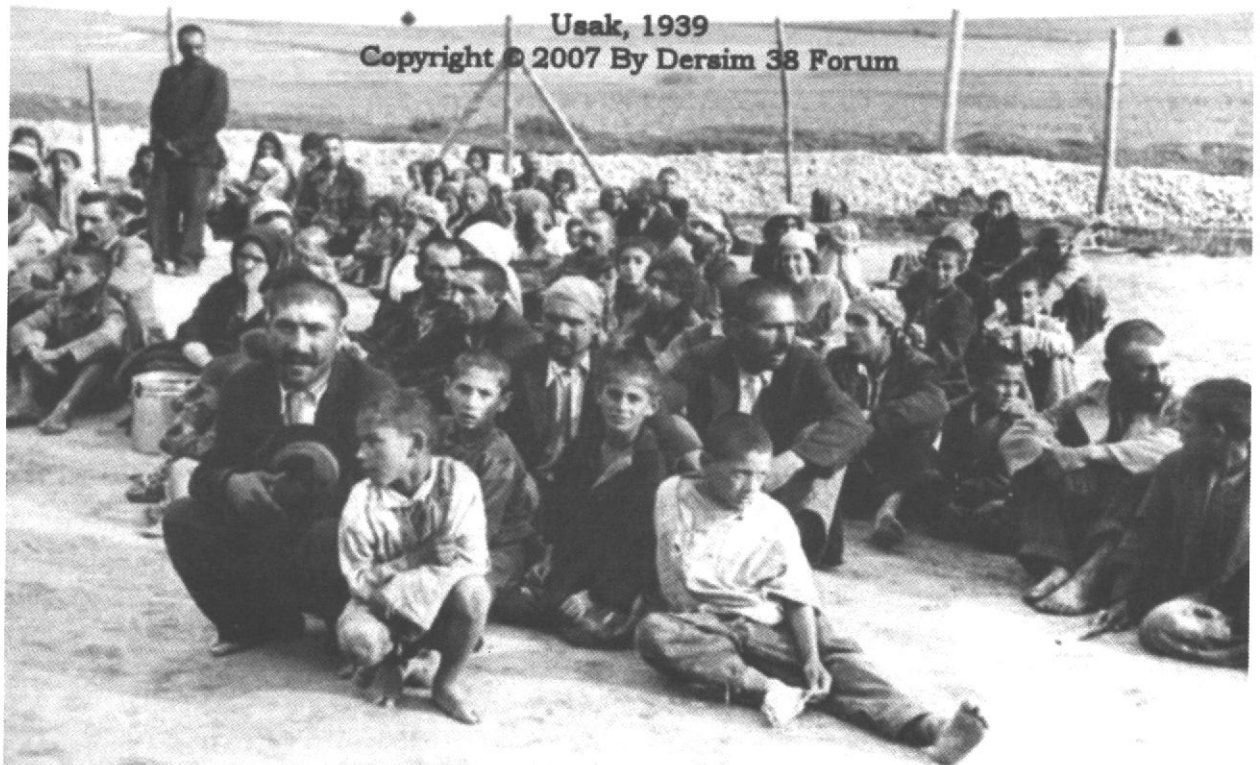
1938 de Dêrsim de eve des hazaruna mîlet qır kerd, eve hazaruna mîlet ki surgın kerd. Hardê Dêrsimi leto jêde mîleti ra kerd ve thol, çike wastêne ke Tırkia de teyna zu mîlet bivo, zu mîletê Tırki bımano. Qırkerdene ra tepia ki, zonê sarê Dêrsimi, Zazaki u Kırdaşki kerd yasax, domoni asimile kerdî.

Na se serra ke vêrde ra, i serru de zofe dulgeru de na hadisê jê hadisunê Dêrsimi bi. Naynu ra jüye hadisa Yahudiuna, Almanîa de biye. Almanu

eve milonuna Yahudi qır kerdî, werte ra dardi we. Hama Almanî, a hadisa ra tepia, eve tarixê ho amey têri, isonê dina têdine ra ef wast. Wast ke a hadisa kes ho vira mekero, cokaro her serre Yahudi ardi ra ho viri, filimi viraşti, numaişî kerdî, na hadisa kerde zerrê kıtavunê derse, na husus de malumat da ve televu. Na asma peêne de eve zu trene, sukiê ke Yahudi tey kışiyê, i sukun u çampunê Yahudi ra vêrdi ra, ardi ra ho viri. Wazenê ke mîleti pêro zerrêhaştiye de têlewe de weşîya ho bıramê, cokaro nia kenê.

Tırkia gereke izne bido ke, na hadisu sero isu ret biguriyo, yasaxi wedariyê, Tırkia eve qırkerdene '38i biero têri, hadisê ke amê sarrê Xıdır Güneşî serde reyna sarrê keşî serde meerê. Dırvetê hotay serre endi bıpişîyo !

Asma usarê peyen 2008 / Dêrsim.

CEZAEVLERİNDEN MEKTUP VAR..!

Sincan Kadın Hapishanesinden bizlere yazan Özlem AYDIN'ın mektubunu özetleyerek yayınlamak zorunda kalıyoruz. Kendisinden ve diğer tutuklu arkadaşlardan özür diliyoruz.

“insan hakkıyla insandır “ şiarıyla insan olmanın özlüğünü birçok kesime hatırlatıp içselleştirmenin çabasında olduğunuzu bilerek sizlere sesleniyoruz . Değerli dostlar sizlere Sincan Kadın Hapishanesinden yazıyorum.Biliyoruz ki sizler bu çeşit mektupları çokça alıyorsunuzdur. Bizler de kendi özgülümüzde yaşadığımız sorunları sizlerle paylaşmak istiyoruz. Ülkemiz hapishaneler tarihinde ruhsal ve düşünsel tutsaklıktan söz edilemez , bedellerin ödendiği koca bir tarih gerçekliği söz konusudur. Ki bizler bu tarihi gerçeklikten alıyoruz gıdamızı. Böyle bir durumda da geliştirilen teslimiyet saldırılarına karşılık tavrımız nettir. İsterseniz son dönemde bize dönük gelişen ve her gün daha da boyutlanarak devam eden kimi hak gasplarını sıralayayım. Sizler de biliyorsunuz zaten. Bir kez daha tanık olun istiyoruz.

1. Sağlık sorunlarımız; hapishanede hastahane sevkleri erken yapılmıyor. Ayrıca hapishane revirinde görev yapan doktorlar pratisyen doktorlar çoğu zaman hiçbir tetkik yapılmadan teşhis tanı koyuyorlar. Örneğin 2007'de TİKB dava tutsağı Nevin Yaylacı'nın başındaki rahatsızlık nedeniyle çıkarıldığı revirde hastahane sevki zamanında yapılmayarak anti depresan ilaçlar verilip psikolojik denilerek geri gönderilmesi ve ardından durumu ağırlaşan arkadaşımız acil olarak hastahaneye kaldırılınca beyin kanaması geçirdiğinin anlaşılmasıdır. Nevin Yaylacı'nın sorunu tam çözülememiş ,vücudunun bir bölümü hasar görmüştür. Geçen yaz ve bu yıl Şubat ayında yaşanan salgın hastalıklarda bir çok kişi rahatsızlandı ve bu durum revir ve hastahane idaresi tarafından uzun süre gizlendi. Diğer bir örnekte 21.02.2008 tarihinde Resmîye Vatanserver adlı arkadaşımızın başından geçenler. Beli tutulduğu için vücudunu kontrol edemeyen arkadaşımız yere düştü. Hiç hareket edememesine ve yürüyememesine rağmen acil olarak çağrılan doktorun psikolojik bir sorun

şeklinde bir yaklaşımı olmuş , bizim ısrarlı çabalarımızla sevk edildiği Sincan Devlet hastahanesinde de hipokrat yemini etmiş doktor, arkadaşımızın kelepçelerini çıkarmadan muayene etmek istemiş, arkadaşımız itiraz edince tutanak tutun ve atın dışarı şeklinde bir yaklaşım sergilemiştir. Diğer bir örnek Münevver Şeker adlı arkadaşımızın yaşadıklarıdır. Dış çekimi için gittiği dış ünitesi bölümünde kelepçesinin açılmasını istemiş fakat doktor senin dişini çekeceğiz tırnaklarını değil diyerek bu isteği reddetmiştir.

2. Bunların dışında keyfi olarak uygulanan disiplin cezaları rutin hale geldi. Onursuz dayatmalara karşı tepki koyanların vay haline. 2 yıla yakın zamandır açılmayan soruşturma nedeniyle Birgül Uzun adlı arkadaşımız tahliye olamıyor.
3. Kurallar keyfi uygulanıyor. Açık kalması gereken saatte kapılar kilitleniyor. Karşı çıktığımızda hakkımızda soruşturma açılıyor.
4. Ortak kullanım alanlarının elektriği keyfi olarak kesiliyor.
5. Arkadaş görüşleri haftalık yapılırken burada birer aya dönüştürülmüş durumda.istedikleri an ve saatte arama yapılıyor.
6. Mahkeme ve hastahane gidiş gelişlerinde askerlerin tacizine maruz kalıyoruz.
7. Yayınlarımıza el konuluyor. Arşiv yapmamız engelleniyor.

Genel olarak yaşadığımız sorunlar bunlar. Kurumlarımızın gerekli çalışmaları yapacaklarını ve kamuoyunun dikkatini sorunlarımıza çekeceğini biliyoruz. Çalışmalarınızda başarılar diliyoruz. Özlem Aydın

Sincan Kadın Hapishanesi

Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Mektup Okuma Komisyonu **GÖRÜLDÜ.**

Duisburg Dersim Kültür Festivaline binler akın etti

Fatih ÇİMEN
DUISBURG

Avrupa Dersim Dernekleri Federasyonu'nca daha önce Almanya'nın Mainz ve Rüsselsheim şehirlerinde düzenlenen Avrupa Dersim Festivalinin üçüncüsü, Duisburg kenti Revierpark Matlerbusch'da gerçekleşti.

Avrupa'da yaşayan Tunceli ve çevre illerden gelen göçmen işçilerce kurulan Dersim Federasyonu'na bağlı Duisburg Rhein-Ruhr Dersim Toplum'u'nca organize edilen 3.Dersim Kültür Festivaline, **SOL Parti Federal Milletvekili Hüseyin Kenan Aydın, Yeşiller Partisi Avrupa Parlamentosu Milletvekili Cem Özdemir, Tunceli Bağımsız Milletvekili Kamer Genç, Duisburg Belediye Başkanı Adolf Sauerland, Kuzey Ren Westfalya Eyalet Hükümeti Uyum Sorumlusu Thomas Kufen, Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu (AABF) Başkanı Turgut Öker, Avrupa Dersim Dernekleri Federasyonu Başkanı Yaşar Kaya, Duisburg Belediye Başkan adayı Jürgen Brandt ve bir çok kurum temsilcisi katıldı.**

Açılış konuşmasını yapan Avrupa Dersim Dernekleri Federasyonu Başkanı

Yaşar KAYA, Dersim'in en çok göç veren bir coğrafya olmaya devam ettiğini dile getirerek şunları söyledi: "**Avrupa'da yaşayan Dersimli sayısı bugün 200 bin civarındadır. Dersim'in Nüfusunun yüzde 90'ı Alevi kızılbaşlarından oluşmaktadır. Çok kültürlü, çok dilli olan Dersim'i tarih boyunca özgün bir kültüre sahip olmuştur. Dersim adeta Anadolu'nun yaşayan ruhu, tolerans ve hoşgörünün sembolü olmuştur. Festivalimiz, Avrupa'nın dört bir yanına dağılmış, aynı köylülerin, akrabaların, tüm dersimlilerin buluşup hasret giderecekleri büyük bir buluşmadır. Her yıl geleneksel olarak yapılan, festival vesilesiyle,Avrupa'da doğup büyümüş Dersimli gençlere, kendi kültürü ile tanışma ve onu yaşama imkanı sunmaktır. Dersim'in zenginliği olan, dilleri,**

Taner Özdemir birbirinden güzel türkülerıyla şenliğe katılanları adeta büyüledi

kültürü, inancı, yemekleri, müziği ve literatürü ile Avrupalılara tanıtılacak ve „Dersim Avrupa Dostluğunun“ kurulup güçlenmesi sağlanacaktır“

Sol Parti Federal Milletvekili Hüseyin Kenan Aydın ise yaptığı konuşmada, Dünya'da Dersim kadar göç veren kaç bölge vardır bilmem ama, bildiğim bir şey varsa Dersimlilerin gittiği tüm coğrafyalarda iyiden ve güzelden yana, demokrasiden yana tutumlarından vazgeçmedikleridir. Demokrasi dışı uygulamalardan yürekleri yaralanan, katliamlar, kırımlar yaşamalarından Anka Kuşu gibi kendilerini küllerinden yeniden yaratmayı bilmişlerdir. Dersim tarihi üzerindeki korku ve inkar perdesi kaldırılmalıdır. Türkiye'deki iktidar ve türk Halkı bu karanlık kalan tarihle yüzleşmelidir. Yerlerinden yurtlarından kovulmuş, sürgün edilmiş olsalarda, intikam değil adalet, savaş değil barış deme cesaretini göstermektedir“ dedi. Aydın, Yok edilmek istenen sizin tarihiniz sizin doğanızdır. Munzursuz bir Dersim olmasını istemiyorsanız, barajlara karşı Avrupa'dan Munzuruma Dokunma kampanyasına destek verin çağrısı yaptı.

Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu (AABF) **Başkanı Turgut Öker** ise "Demokratik çağdaş bir ülkede insanların joplanmadan kendi

kültürünü bir etkinlikle burada ifade edebiliyor. Dersim Anadolu'da Aelvilik ve Kızılbaşlılığı en önemli iradesiyle bugüne taşımıştır." Dedi. **Öker,** "Türkiye'nin ortaçağ karanlığına götürülmesini asla bırakmayacağız. Tüm demokrasi güçlerinin yanyana getirilmesini istiyorum. Önümüzdeki günlerde, Sivas katliamının yıl dönümünde orada olacağız. Madımak'ı et lokantası olarak görenleri asla affetmeyeceğiz. Sivas şehitlerinin mücadelesini orayı müze yapana kadar devam ettireceğiz" dedi.

Türkçe, Kürtçe, Almanca ve Zaca 4 dilde festivale katılan binlerce insana Hoş geldiniz diyen Yeşiller Partisi AP Milletvekili **Cem Özdemir** ise, "bende sizdenim, bende Dersimliyim, bende Munzur suyundan içtim. Ama ne yazık ki orada boşaltılmış köyler gördüm.Yanan Ormanları gördüm. Bir çevreci olarak bizi üzen barajların yapılmasından haberdar oldum. Yalnız değilsiniz, Avrupa Parlamentosunda, Avrupa da bir çok dostunuz var. Belki Dersim'de dünyaya gelememiş olan ama gönlü Dersimle olan insanlar var ben onlarından birisiyim." Dedi.

Anayasa mahkemesinin iptalinin kararının zaferiyle aranızdayım

Tunceli Bağımsız Milletvekili Kamer Genç, büyük bir ilgi gördü ve büyük alkışlar eşliğinde kürsüye geldi burada yaptığı konuşmada, "İhtilalle değil, Türkiye Cumhuriyeti Hukukla korunmuştur. 410 tane milletvekili Anayasada değişiklik yaparak bugün üniversitelerde, yarın ilkokullarda, devlet

dairelerinde türbanı serbest edeceklerdi. 110 Milletvekiliyle çıkarılmak istenen bu kanunun iptal edilmesi için Anayasa mahkemesine dilekçe verdik. Anayasa Mahkemesinde iptal kararı verdi. Bende bu iptalin zaferi coşkusuyla karşınızdayım. Hepinize hayırlı uğurlu olsun. 15 gün önce Dersim'e üniversite kurulması kanunu kabul edildi. Hayırlı uğurlu olsun. Sizleri göreve davet ediyorum. En iyi eğitim ve bilim kadrosuyla faaliyet geçirilmesi için el birliği yapalım. Değerli dostlarım, geçmişte büyük sıkıntı ve acılar çektik, Dersim bölgesinin acılarını diğer arkadaşlarım dile getirdi. 1980'den beri politkanın içindeyim. Türkiye gelen askeri ihtilaller, Türkiye'ye iktidara gelen sağ dikta rejimleri bizim insanlarımıza, demokrasi mücadelesi veren insanlarımıza o kadar büyük zulümler yaptılar ki, ama ben sizden şunu istiyorum, geçmiş geçmiştir, önemli olan o geçmişteki kin, nefret, kan bir daha gelmesin. Yeni yetişen pırl pırl gençliğimiz var. Bu yeni yetişen gençliğimize geçmişlerini bilecek, ama bu gençlerimize o geçmiş olaylar bir daha yaşanmaması için yeni hedefler belirlemeliyiz" dedi.

Duisburg Ankennt Belediye Başkanı **Adolf Saurland** ise "güzel bir gün, güzel bir festival. 140 ulustan insanlar Duisburg'ta yaşamaktadır. Sizin burada bulunmanız açık bir örnektir. İnşallah diğer festivalleri şehrimizde kutlarız.

40 kişiden oluşan festival komitesinin hazırladığı **festival**

"zengin bir kültürel programla 10 bin civarında Almanya'nın değişik kentlerinden katılan Dersimlilere coşkulu bir gün yaşattı.

Festivale, Ferhat Tunç, Mikail Aslan ve Yılmaz Çelik, Taner Özdemir, Zelemele, Serdar, Grup kalan, Vengo Sodor, Diyar'ın türkülerıyla geceye katılan binler halaylarla güzel bir havada güzel bir gün yaşadılar.

Türkiye, İspanya ve Yunanistan'dan Folklor Grupları birbirinden güzel halay gösterileriyle adeta festivale katılanları büyülediler.

Şehirlere Düştü Gökyüzüm

Şehirlere Düştü Gökyüzüm, Arzu Karadağ'ın üçüncü kitabı...

Bazen aşk, bazen hasret ve belki de ayrılık... Tanıdık...

Çok tanıdık imgeler bunlar... Ama sözcükler sayfalara Arzu Karadağ'ın kaleminden dökülürken çok yakın ve içten geliyor... Evet beni anlatıyor dediğiniz anlar var...

Bu kent ağlar yokluğuna
Sokaklarındaki kayıp adımlara
Çocuklarının açlığına
Dağısızlığına

Bu kent ağlar aşklarının yitikliğine
Haksız gidişlere
Sonsuz sevişlere
Kefensiz ölümlerine

Bu kent ağlar kıtalarına ömrünün
Kiremit renkli çaresizliklerine
Yalan yüzlerine ağlar kaldırımlarının
Zillerinin izsizliğine

Bu kent ağlar tarihine
Kadınlarının morarmış gözlerine
Çürümüş tenlerine
Sabahına
Akşamına

Bu kent haksızlığına ağlar
Günahlarına insanların

Kaç kitaplık yaşamışlık kalır dünlere..Eskir mi şiire düştükçe kelimeler..
Başka bir dili olmalı yaşamın...Cümleler usanır ellerimden..Her mevsim aynı mı yürür insan kendine..
Tüm sayfaları toplasanız bir ad eder.. Biliyorum daha çok yüzün resmi düşmedi sesime.
Her kitap bir duraktır gidilecek yere...

ARZU KARADAĞ

1979 Tunceli'de doğdu. Uludağ Üniversitesi,
J. İ. B. F. Çalgıya Bölümü ve Erzurum'daki
mesane ve şeker hastalıkları
teknisyeni olarak çalıştı.
Diğer eser ve yayımları arasında
Arzu'da (2006) ve Kalkan Tur Beş (2005)
adıyla yapılmıştır.

Şehirlere Düştü Gökyüzüm, Arzu Karadağ'ın üçüncü kitabı.
Bazen aşk, bazen hasret ve belki de ayrılık... Tanıdık...
Çok tanıdık imgeler bunlar... Ama sözcükler sayfalara
Arzu Karadağ'ın kaleminden dökülürken çok yakın ve
içten geliyor... Evet beni anlatıyor dediğiniz anlar var...

Bu kent ağlar yokluğuna
Sokaklarındaki kayıp adımlara
Çocuklarının açlığına
Dağısızlığına

Bu kent ağlar aşklarının yitikliğine
Haksız gidişlere
Sonsuz sevişlere
Kefensiz ölümlerine

Bu kent ağlar kıtalarına ömrünün
Kiremit renkli çaresizliklerine
Yalan yüzlerine ağlar kaldırımlarının
Zillerinin izsizliğine

Bu kent ağlar tarihine
Kadınlarının morarmış gözlerine
Çürümüş tenlerine
Sabahına
Akşamına

Bu kent haksızlığına ağlar
Günahlarına insanların

ISBN 978-975-01-07-42-2
EAN 9 789750107422

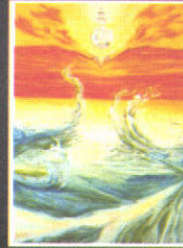

www.arzularadag.com

www.kocakizilay.com

ARZU KARADAĞ

Şehirlere Düştü
Gökyüzüm

Geninin koyununa grip
İstemiye aldığın sevinç
Çık aralıktır
İnce çığırlı bir giriş
gökdeğin sana
Yolcuğun muhabire

Arzu Karadağ

Şehirlere Düştü Gökyüzüm

ISBN 978-975-01-07-42-2

Ankara'dan Dersim'e Üçüncü Pedal

8. Munzur Kültür
ve Doğa Festivali'ne
3 yıldır katılan
bisikletçilerimize
teşekkür ederiz.

**31 TEMMUZ - 3 AĞUSTOS MUNZUR KÜLTÜR VE DOĞA
FESTİVALİ'NDE BULUŞALIM.**

- Cem'û cemaat berime pêsêr, Munzur rê SEMA ŞİME
- Gelin canlar bir olalım. Munzur'a semah duralım.

KÜLTÜREL ETKİNLİKLERİMİZ

14 Mart Uluslararası Nehirler,Su ve Yaşam İçin barajlara Karşı Eylem Günü" nedeni ile Konak Meydanı da yaptığımız basın açıklamasına 300 civarında Dersimli ve dostları katıldı. Dernek Başkanımız Kemal Mutlu yaptığı açıklamada Munzur'da ve Pülümür Çayı üzerinde yapılacak barajların Dersim'de yaşamı olumsuz yönde etkileyeceğini ve tarihimizi sulara gömeceğini, kent olma statümüzün kalkma riskini oluşturacağını belirtti.

1 Mayıs işçi bayramına İzmir Dersim Kültür ve Dayanışma Derneği olarak katılım sağladık.

Geleneksel kır gezimizi bu yıl da 25 Mayıs 2008 tarihinde Cennet Vadisi piknik alanında 2000'i aşkın kişinin katılımı ile gerçekleştirdik. Kır gezimiz de konuk sanatçı Ali Asker'in yanı sıra ,Demokratik Haklar Derneği Müzik Grubu, Yapıcıların Türküsü ve Gönül Arkadaşları gibi bir çok kişi ve grup Dersimlilere coşkulu anlar yaşattı. Davul-zurna eşliğinde coşan Dersimliler birlikte olmanın heyecanını ve mutluluğunu yaşadılar.

5 Haziran 2008 tarihinde Dünya Çevre Günü dolayısıyla Konak Pier önünde 200 aşkın kişinin katılımı ile basın açıklaması yapıldı.

7 Haziran 2008'de "Aleviliğin Dünü, Bugünü ve Dersim İbadetleri" konulu panel yapıldı. Panelde Araş. Yazar Dr.Erdoğan Aydın, Araş.Yazar Turabi Saltık ve Ali Doğan katıldı.

Panelimizi Dernek Başkanımız Kemal Mutlu yönetti.

2 Temmuz 2008 tarihinde İzmir'de yapılan 2 Temmuz Sivas Katliamı Protesto mitingine katılım sağlandı.

14.06.2008 tarihinde "Siyanürün Çevreye, İnsan Sağlığına Etkileri, Barajların Yaratacağı İklim Değişikliği ve Ekolojik Sorunlar" konulu panel yapıldı. Panelde Prof. Dr. Ali Osman Karababa ve Av. Arif Ali Cangı katıldı. Panelimizi Dernek 2. Başkanımız Dilara Bıçak Yönetti.

İHD İzmir şubesi ile ortak yaptığımız basın toplantısında Dersim'de "Kır Bekçiliği" adı altında uygulanmak istenen koruculuk uygulamasına tepki gösterildi. Basın toplantısında dernek Başkanımız Kemal Mutlu, Dersim'de uygulamaya sokulmak istenen "Kır Bekçiliği" uygulamasının "Koruculuk" ile eşdeğerde olduğunu belirterek, Dersimlilerin tarihlerinden ders alarak bu oyuna gelmeyeceklerini belirtti. Toplantıda konuşan İHD Şube Başkanı Ahmet Alagöz, AKP'nin Kürt illeri için açıkladığı kalkınma paketini eleştirdi. "AKP hükümetinin hazırladığı paketlerde sorun sadece ekonomik görülüyor. Kaldı ki bu konuda da samimiyetsiz davranıyor. Bunun amacı insanları birbirine düşürmektir" dedi. Yaşam hakkının korunması gerektiğini söyleyen Alagöz, "AKP'nin istihdam paketlerinde sadece ölüm ve silah var" şeklinde konuştu.

MİKAIL ASLAN

ZERNKUT

MİKAIL
ASLAN'ın
SON ALBÜMÜ
ZERNKUT

ÇIKTI

cafrande.org

ALİ BARAN'ın
SON ALBÜMÜ
TEBERİK

ÇIKTI

Sadece Sizi Düşünür

KONAK

DÜRÜMCÜSÜ

Sevdikleriniz İçin...

ALO SERVİS :

483 48 83 - 445 43 69

861. SOK NO:43 Konak

R. Topal